

www.e-rara.ch

Franc. Hotomani jurisconsulti Francogallia.

Hotman, François

[Genève], 1573

Bibliothèque de Genève

Shelf Mark: Df 417

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-6271>

---

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien - von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material - from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes - des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

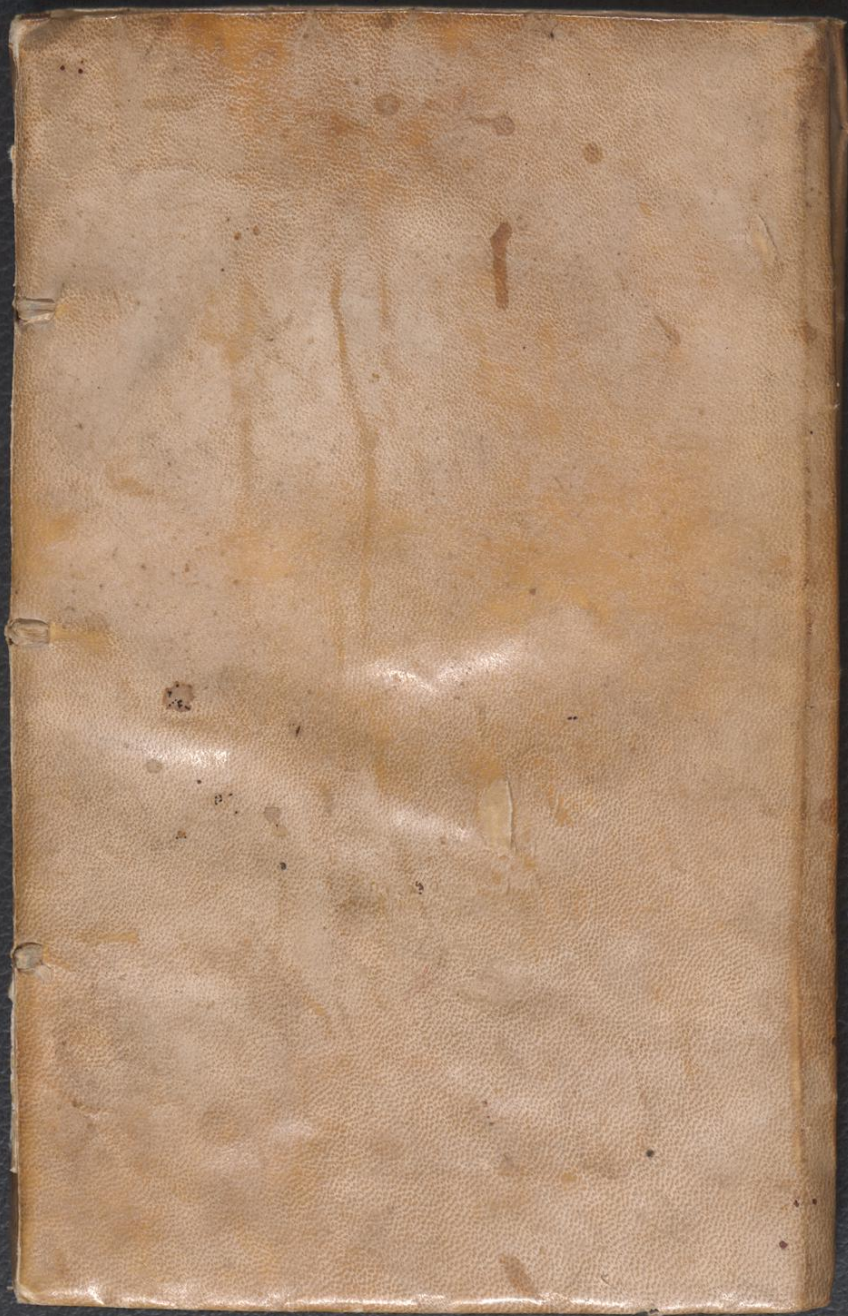

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

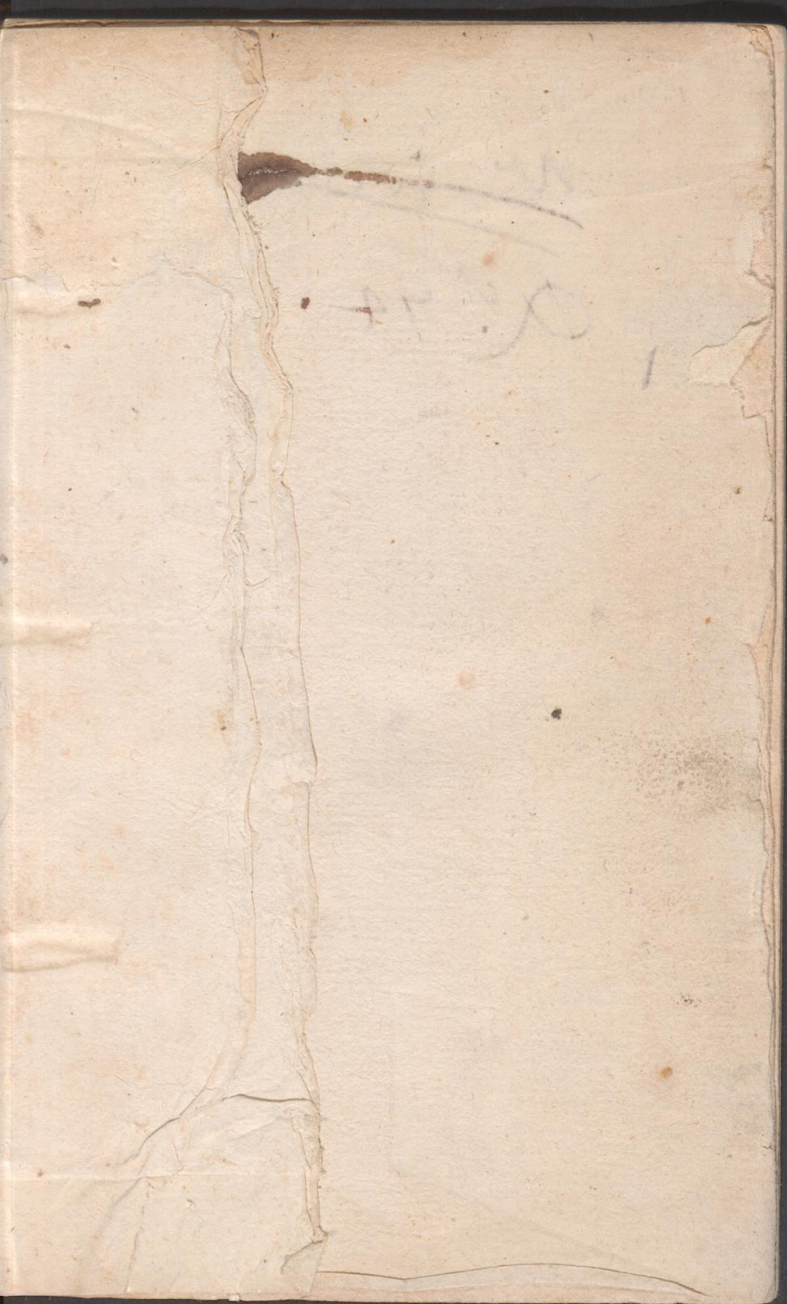
Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

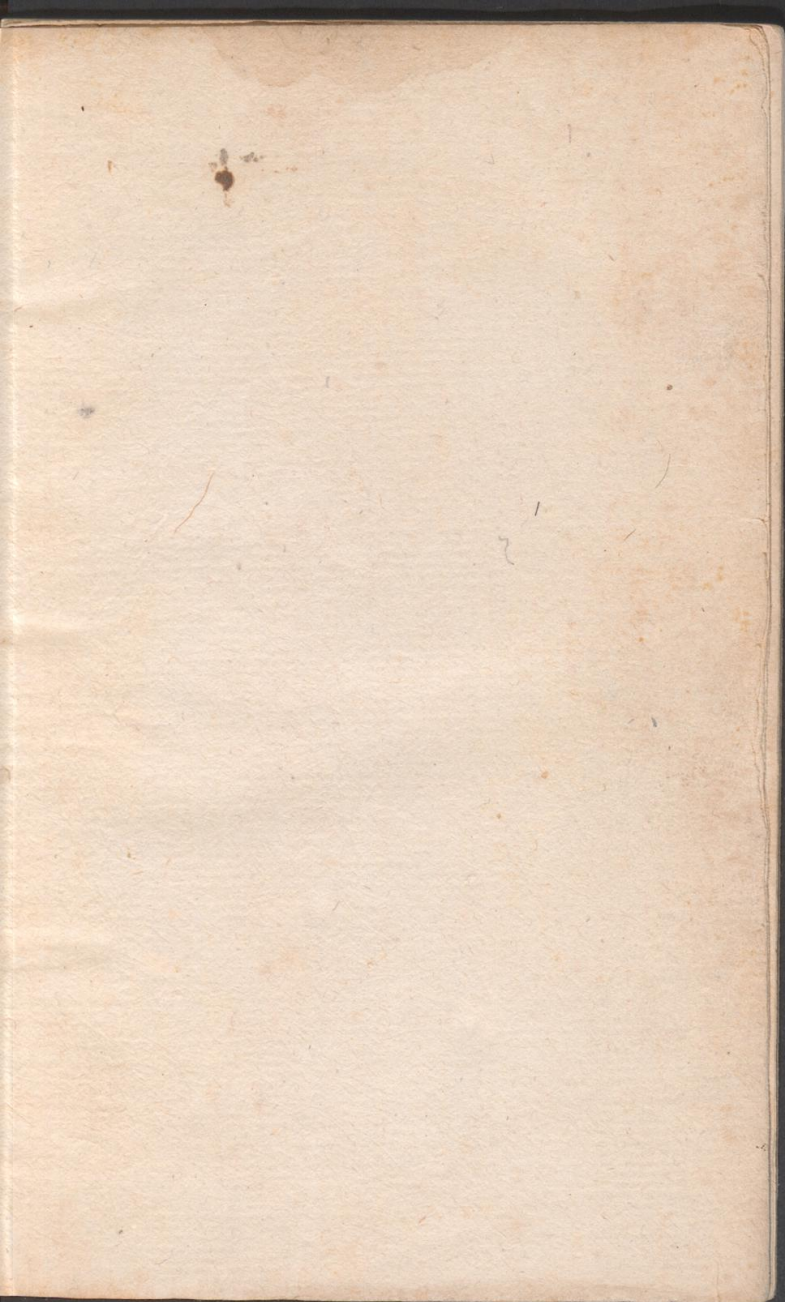

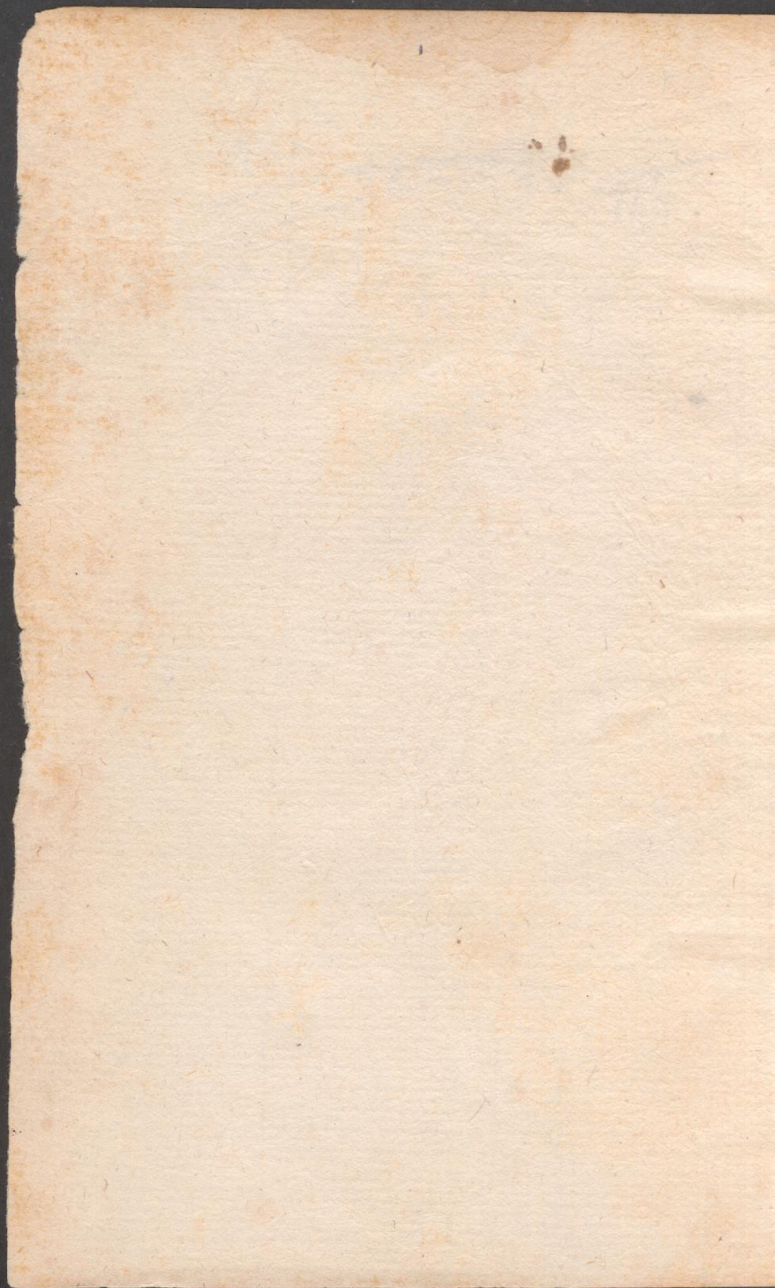
CC
96

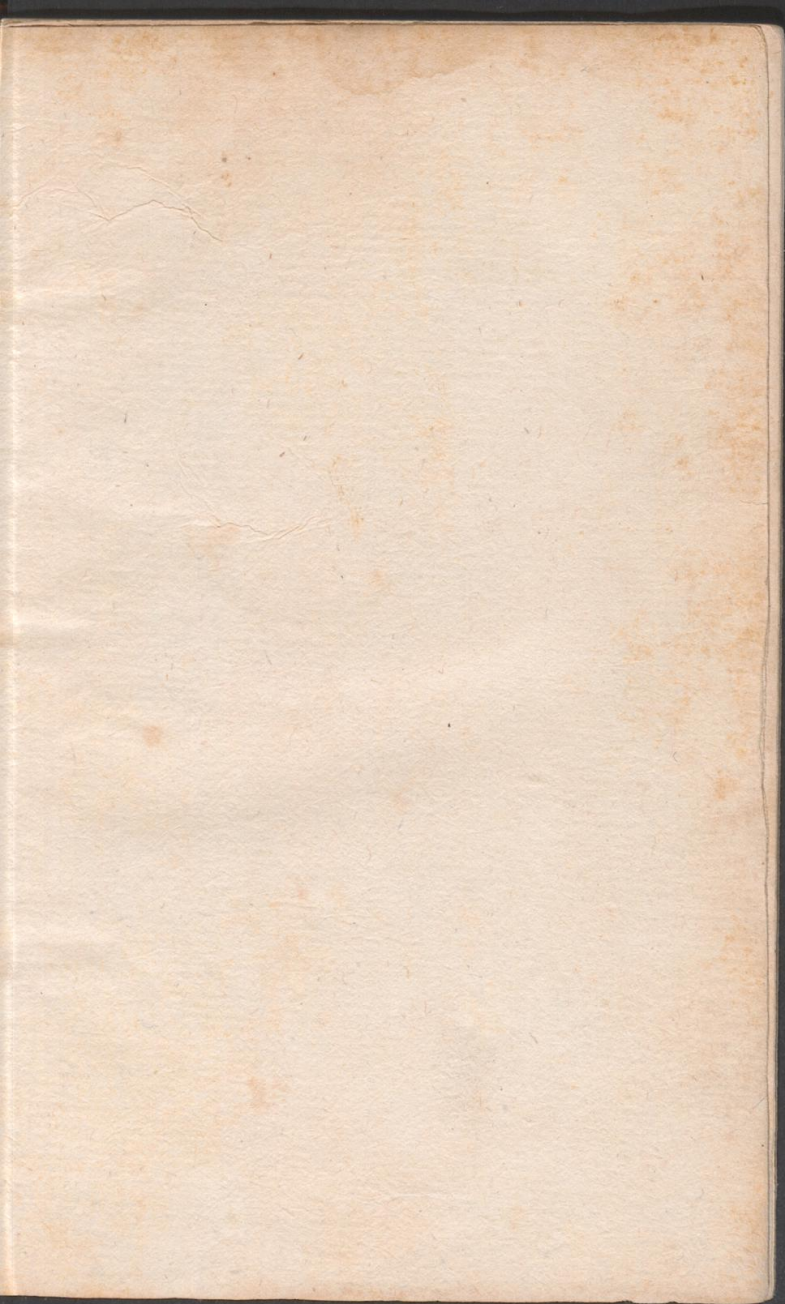

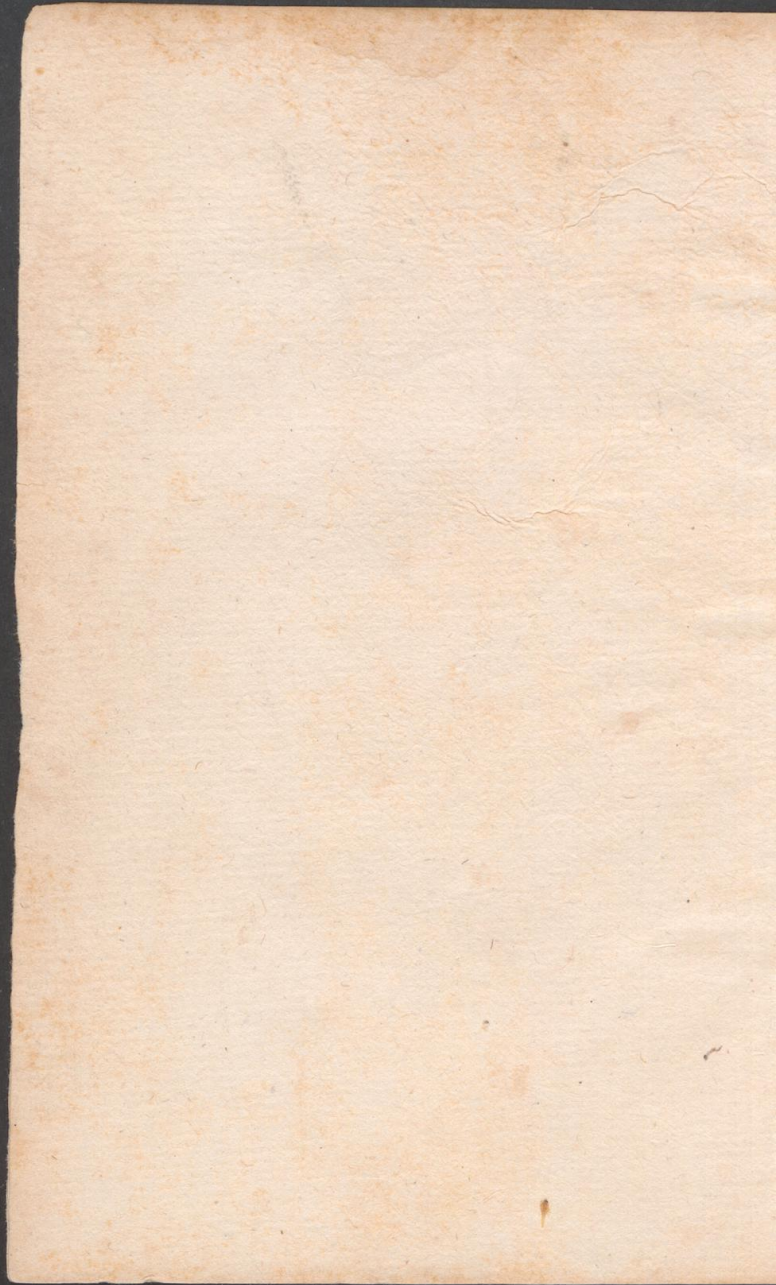
~~no 40 4/5~~

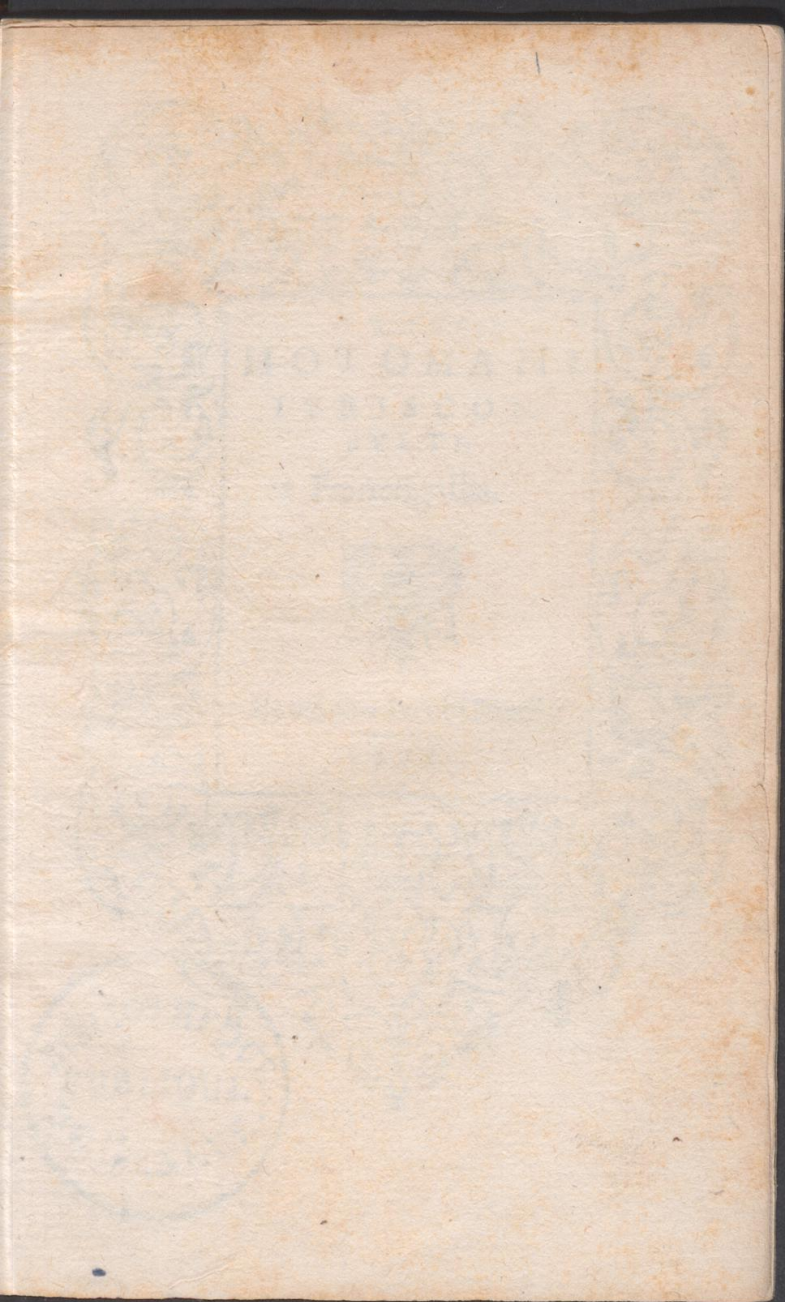
Q. 74.

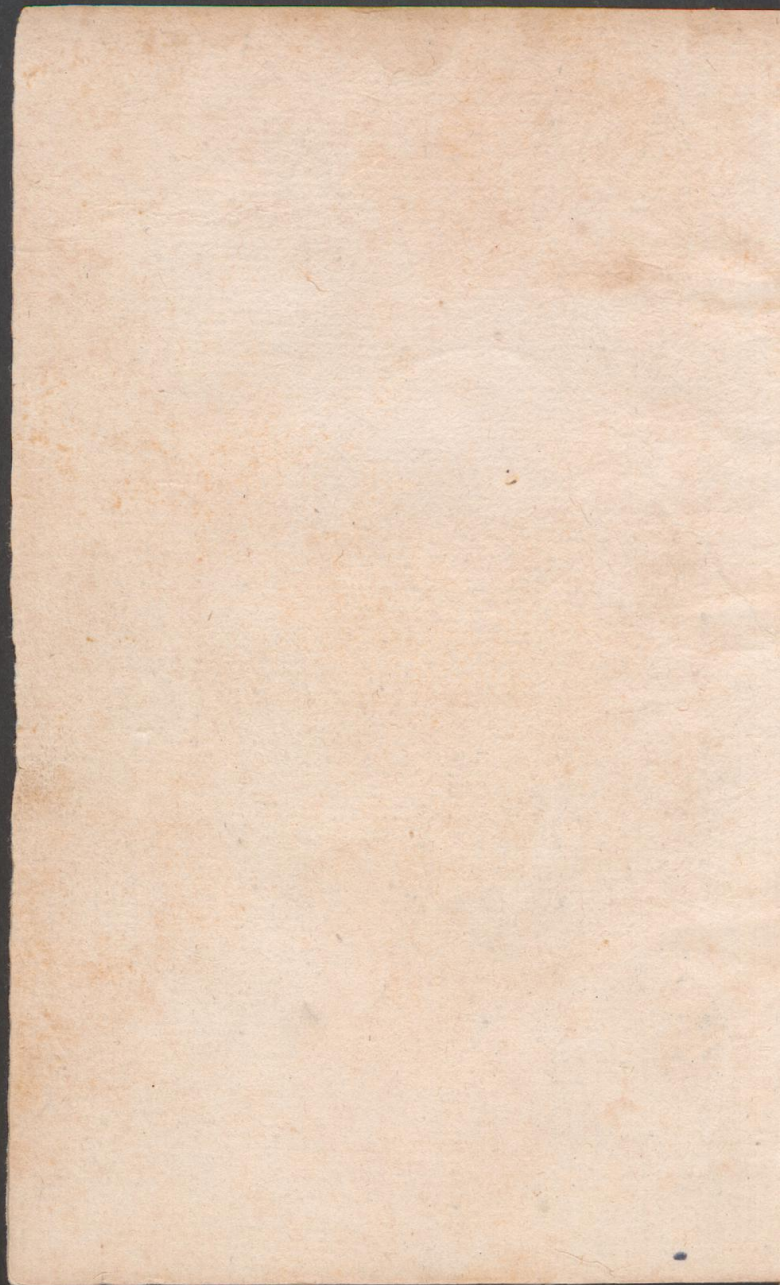

FRANC.
HOTOMANI
IVRISCON-
SVLT,
Francogallia.

Ex officina Iacobi Stœrij.

1573.

ILLVSTRISSIMO
ET POTENTISSIMO PRIN-
CIPi AC DOMINO, DOMINO FRI-
derico Comiti Palatino ad Rhe-
num, Bauariæ Duci, &c. Romani
imperij Electori primario, Domi-
no suo clementissimo. S. P.

ET V S verbum est, illu-
strissime Princeps, Patria
est vbicunque est bene:
Teucro Telamonis filio
attributum: multisque seculis com-
probatum. nam fortis animi excelsi-
que videtur esse, vt cetera incommo-
da, sic etiam exiliũ æquo animo fer-
re: ingrataque patriæ, tanquam no-
uercæ, iniurias contemnere. verũm
ego longè esse arbitror secus. nam si
parentum mores atque adeò asperi-

P R A E F A T I O.

tatem iniquius ferre, sceleratum ac prope impium videtur: quanto magis patriæ? quam sapientes omnes vna & mente & voce semper parentibus anteposuerunt. Est quidem hominis securi, & de suis tantum commodis cogitantis, patriæ caritatem suis opportunitatibus metiri. sed illa tanta securitas, pars quædam eius immanitatis videtur, quæ propria vel Epicureorum vel Cynicorum fuit: vnde vox illa furialis profecta est, Memortuo, terra misceatur incendio. à qua ne illud quidem vetus Tyrannicum abhorret, Pereant amici, dum vnà inimici intercitant. Est in mansuetis ingeniis caritas quædam innata patriæ, quæ deleri, nisi cum reliquis humanitatis sensibus, non potest. qualem caritatem Homerus in Vlysse describit, qui patriam Ithacam

P R A E F A T I O.

cam saxis præruptis & asperis, tanquam nidulum, affixam omnibus tamen deliciis, atque adeo Regno sibi à Calypsone oblato anteposuit.

Nescio qua natale solum dulcedine cunctos

Afficit, immemores nec sinit esse sui. ut

verè Poeta vetus cecinit: cùm & cœli, vnde primum spiritum duximus, & soli in quo prima vestigia posuimus, & cognatorũ, propinquorum, æqualiũque nobis in mentẽ venit. Verũ enim verò, dicet aliquis, delira interdum patria est, mentisq; errore afficitur: ut Plato de sua locutus est: interdum etiam furore amens crudeliter bacchatur, atque in sua viscera sæuit. Primùm cautio est, ne alienam culpam innocenti patriæ ascribamus. multi Romæ, multi aliis in locis Tyranni immanes fuerunt. hi non modò bonos viros, verùm me-

P R A E F A T I O.

tiam benemeritos de patria ciues omnibus cruciatibus afficiebant. Continuóne verum fuit, illorum infanias patriæ acceptas ferre? Memoratur Imperatoris Macrini crudelitas: quæ Iulius Capitolinus Macellinum nominatum scribit, propterea quòd domus eius, vt macellum sanguine pecudum, sic illa hominum sanguine cruentabatur. Complures alij passim ab historicis commemorantur: quorum alius (vt idem Capitolinus scribit) ab eadem crudelitate Cyclops, alius Busiris, alius Siron, alius Typhon, alius Gyges nominatus est: cum illi sic animum induxissent, regna & imperia nisi crudelitate retineri non posse. Iccircóne cura omnis & sollicitudo patrię ciuibus bonis abicienda fuit? imo verò tanquam oppressæ & miseræ & natorum opem
 implo-

P R A E F A T I O.

imploranti succurrendum: remediá-
 que modis omnibus conquirenda.
 quanquam, ô fortunatas bonis & má-
 fuetis Principibus regiones! ô beatos
 ciues, quibus Principum suorum be-
 nignitate, tranquillè licet in patriis a-
 uitisque sedibus cum coniugibus &
 liberis consenescere. nam plerunque
 certè vñuenit, vt remedia malis i-
 pſis, quibus ea quæruntur, deteriora
 ſint. Anni ſunt, vt opinor, ſexdecim,
 Princeps illuſtriſſime, ex quo Deus
 Opt. Max. partem Germaniæ Rhe-
 nanæ non exiguam fidei ac poteſtati
 C. T. commendauit. vix dici poteſt,
 quantam ex eo tempore tranquilli-
 tatem, & tanquam in pacato mari
 malaciam toto Palatinatu videre li-
 cuerit: quàm pacata ſemper ſedatá-
 que omnia, quàm piè, ſanctè, & reli-
 gioſè cõſtituta. Maçte igitur iſta má-

P R A E F A T I O.

fuetudine, clementissime Princeps: quod ego, quantum & animi & corporis viribus contendere possum, interùm exclamo: maecte ista virtute placida & mansueta: non quēadmodum Seneca memorię prodidit, moris apud Romanos fuisse, vt sanguinolentis & ex acie redeuntibus, Maccellinis denique cruore madentibus diceretur, Maecte virtute. Sed maecte ista mansuetudine animi, clementia, pietate, iustitia, facilitate, & imperij ac ditionis tuę tranquillitate. Atque hic cū ferè sit vestrę Germanię status, quemadmodum qui nauigationem instituunt, freta turbulenta, & tumultuosa deuitant, sedatos ac trāquillos cursus quærūt: similiter quā plurimi hodie regiones latrociniis infestas fugiunt, trāquillas & pacatas quærunt. Ac fuit tēpus, cū in Fran-

cogal-

P R A E F A T I O.

cogalliam nostram vndique ex omnibus terrarum oris, sese studiosi adolescenterum effunderent, & ad nostras Academias, tãquam ad bonarum artium mercaturam conferrent. nunc illas quasi maria pyratis infesta horrent, neque secus quàm cyclopicam barbariam execratur. Cuius rei meũ pectus memoria exulcerat: cùm cogito miseram & infortunatam patriã duodecim iam ferè annorum spatio incẽdiis ciuilibus exarsisse. Sed multo me acerbior excruciat dolor, cùm confidero non modò tam multos esse otiosos incendiorum spectatores, (qualem olim Neronem Romæ cõflagrantis fuisse memorant) verum etiam flammam illam impiorum quorundam vocibus ac libellis, tanquam flabellis, excitari: ad eas autem extinguendas per paucos ac ferè nullos ac-

P R A E F A T I O.

currere. Mea quidē quā sit tenuis, quāque humilis conditio, non sum ignarus. sed tamen vt in communi incendio siquis quantumuis abiecta fortuna sitellam aquę deferat, studiū credo eius nemo repudiet: ita spero neminem patrię communis amanti meam hanc in quærendis remediis operam aspernaturum. Superioribus quidem mensibus in tantarum calamitatum cogitatione defixus, veteres Frãcogallię nostrę historicos omnes & Gallos & Germanos euolui: summamque ex eorum scriptis confeci eius status, quem annos amplius mille in Rep. nostra viguisse testantur: ex qua incredibile dictu est quantam maiorum nostrorum in constituenda Republ. nostra sapiētiam cognoscere liceat. vt mihi quidem nequaquam dubium esse videatur, quin ab
illa

P R A E F A T I O.

illa certissimum tantorum malorum
 remedium petendum sit. Nam mi-
 hi attentius in istarum calamitatum
 causam inquirenti, sic videbatur: si-
 cuti corpora nostra vel externo im-
 pulsu atque ictu, vel intestinis hu-
 morum vitiis, vel senio intereunt: i-
 ta Rerum publicarum alias hostili
 impetu, alias domesticis dissensionibus,
 alias vetustate confici. nostræ
 autem Reipublicæ incommoda etsi
 vulgò ex intestinis dissidiis nata exi-
 stimantur, tamen hanc non causam,
 sed principium malorum esse anim-
 aduerti: quod principium à causa
 plurimum discrepare, grauis au-
 ctor imprimis Polybius demonstrat.
 Causam autem confirmo esse pla-
 gam quam annis abhinc circiter
 centum ab illo accepit, quem con-

P R A E F A T I O.

stat primum omnium præclara maiorum nostrorum instituta labefactasse. Quemadmodum autem corpora nostra externo aliquo ictu luxata sanari, nisi membris suum quibusque in locum & naturalem sedem restitutis, non possunt: ita Rempublicam nostram tum denique sanatum iri confidimus, cum in suum antiquum & tanquam naturalem statum diuino aliquo beneficio restituetur. Et quia C. T. patriæ nostræ semper se amicissimam præbuit, optimum factu iudicavi summam hanc historiæ nostræ illustrissimo tuo nomini inscribere, quasi que consecrare: ut eius patrocínio atque auctoritate tutior in hominum manus peruenire possit. Vale Illustrissime Princeps, & Salue. Deum Opt. Max. oro,

vt

P R A E F A T I O.

vt illustrissimū genus vestrum per-
petuò beatissimum ac florentissi-
mum esse patiatur. XII. Kal. Septēb.
C I O I O L X X I I I.

Illustriss. C. T.

obsequentissimus
Franc. Hotomanus.

INDEX CAPITVM.

De statu Gallie priusquam à Romanis in prouinciã redigeretur.

Cap. 1. pag. 1.

Quæ priscis temporibus Gallorũ lingua fuisse videatur. cap. 2.

pag. 9.

De statu Gallie à Romanis in prouincia formã redactæ. cap. 3. pag. 17.

De ortu Francorum, qui Gallia occupata eius nomen in Franciam vel Francogalliam mutarunt. cap. 4. pag. 24.

De Francorum nomine, variisque excursionibus, & quo tempore regnum sibi in Gallia constituerint. cap. 5. pag. 35.

Regnum Francogallie utrum hereditate, an suffragiis deferretur, & de Regum creandorum more. cap. 6. pag. 46.

Pluribus extantibus Regis demortui liberis, quid iuris in hereditate obseruaretur. cap. 7. pag. 58.

De lege Salica, & iure mulierum in Regum parentum hereditatibus. cap. 8. pag. 65.

De

- De iure Regalis capillitij. cap.9. pag.71.
 Qualis Regni Francogallici constituendi forma
 fuerit. cap.10. pag.76.
 De sacrosancta publici Concilij auctoritate. ca.11.
 pag.92.
 De Præfectis Regijs, qui Maiores domus dice-
 bantur. cap.12. pag.101.
 Vtrum Pipinus Papæ, an Francogallici Concilij
 auctoritate Rex factus fuerit. ca.13. p.108.
 De Comestabulo, & Paribus Franciæ. cap.14.
 pag.116.
 De continuata Sacrosancti Concilij auctoritate
 sub Carouingiorum Regno. ca.15. pa.124.
 De Capeuingiorum familia, & Regno Franco-
 galliæ in illam translato. cap.16. pa.131.
 De continuata Concilij publici auctoritate in Ca-
 peuingiorum familia. cap.17. cap.135.
 De memorabili auctoritate Concilij in Regem
 Ludouicum XI. cap.18. pag.140.
 An mulieres, non vt ab hereditate Regni, sic ab
 eius procuratione, Francogallico iure arcean-
 tur. cap.19. pag.148.
 De Parlamentis iuridicialibus. ca.20. pag.161.

F I N I S.

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

FRANC. HOTOM.

IURISC. FRANCO-
GALLIA.

¶ *De statu Galliā priusquam à Romanis in pro-
uinciam redigeretur.*

C A P. I.

OGITANTI mihi de Fran-
cogallię nostrę institutis, quã-
tum ad vsum Reipub. nostrę,
& horum temporum oppor-
tunitatē satis esse videbitur,
conscribere: principiò exponendum vi-
detur, qui Galliā status fuerit, antequam à
Romanis in Prouinciā formam redigere-
tur. Nam quæ de gentis origine, & anti-
quitate, de bellicis laudibus, de regionis
situ, & natura, priuatorúmque moribus, a-
pud Cæsarem, Polybium, Strabonē, Am-
mianum, & reliquos scripta extant, nota
sunt omnibus, mediocriter quidem erudi-
tis. Intelligendum est igitur, eo tum statu
Galliã fuisse, vt neque vniuersa vnius im-

A

perio regeretur: neque singulæ ciuitates vel in Populi, vel in Optimatû potestate essent: sed ita diuisam in Ciuitates Galliã vniuersam fuisse, vt pleræque Optimatum consilio regerentur, quæ Liberæ dicebantur: ceteræ Reges haberent: omnes quidẽ hoc institutum tenerent, vt certo anni tẽpore publicum gentis concilium agerent: quo in concilio, quæ ad summam Reipub. pertinere videbantur, constituerent. Ciuitates autem quatuor & sexaginta Corn. Tacitus numerat lib. 3. hoc est, vt ex Cæsare intelligitur, Regiones, quæ non modò lingua, moribus, & institutis, verùm etiam iisdem magistratibus utebantur: quales ipse multis locis Æduorum, Aruernorum, & Rhemorum ciuitates præcipuè cõmemorat. Itaque cùm Æduû Dumnorigem Cæsar interficiendum curaret, resistere, inquit, ac se manu defendere, suorumque fidem implorare cœpit: sæpè clamitans, liberum se, liberæq; ciuitatis esse. lib. 5. cap. 3. Qua propter in eãdem sententiam Straboli. 4. ita scribit, ἀεισηρατικὰ δ' ἦσαν ἀπὸ λέως τῶν ποταμῶν. ἕνα δ' ἡγεμόνα ἤρξαντο κατ' ἐνιαυτὸν Ἑσπαλαῖν: ὡς δ' αὐταὶ εἰς πόλεμον εἰς ὑπὸ τῆ πλῆθους ἀπεδείκνυτο στρατηγός. Pleræque, inquit, ciuitates

tates

tates Optimatum consiliis regebantur: vnum autem magistratum olim quotannis deligebant: sicut & ad bellum gerendum vnus à populo imperator creabatur. Eodẽ pertinet quod Cæsar lib. 6. cap. 4. his scribit verbis: Quæ ciuitates commodius suã Rempub. administrare existimantur, habent legibus sancitum, siquis quid de Rempub. à finitimis rumore aut fama acceperit, vt ad Magistratum deferat, néve cum quo alio communicet: Magistratus quæ visa sunt, occultant: quæque esse ex vsu iudicauerint, multitudini produnt. De Rep. nisi per concilium loqui non conceditur. De communi verò totius Gentis concilio pauca hæc ex Cæsare testimonia proferemus. Petierunt, (inquit, lib. 1. cap. 12.) vti sibi concilium totius Galliæ in diẽ certam indicere, idque Cæsaris voluntate facere liceret. Item lib. 7. cap. 12. Totius Galliæ concilium Bibracte indicitur. eodẽ conueniunt vndique frequentes multitudines. Et lib. 6. cap. 1. Cæsar cõcilio Galliæ primo vere (vt instituerat) indicto, cum reliqui præter Senones, Carnutes, Treuirósque venissent, concilium Lutetiam Parisiorum transfert. Et lib. 7. cap. 6. Quæ ab

reliquis Gallis ciuitates dissentiebant, has
sua diligentia (de Vercingentorige loqui-
tur) adiuncturum, atque vnum cōcilium
totius Galliæ effecturum, cui concilio ne
orbis quidem terrarum possit obfistere. Iā
verò de Regibus, qui ciuitatibus quibus-
dam præerant, loca sunt apud eundē au-
ctorem propè innumera: ex quibus illud
memoria dignum intelligitur, moris fuis-
se Romanis, vt quos Regulos ad suas ratio-
nes accommodatos, id est, ad res nouas, cō-
turbandāsque ciuitates, & inimicitias cū
aliis exercendas idoneos iudicabant, eos
sibi amicitia & societate adiungerent: sum-
mūque honoris ac beneficij loco, socios at-
que amicos suos honorificentissimis de-
cretis appellarēt: eūque verborum ho-
norem Reges exteri complures magnis
largitionibus à ciuitatis Romanæ princi-
pibus comparabant. Reges autem, vel Re-
gulos potius, Galli eos nominabant, qui
non ad tempus, vt ciuitatum magistratus:
sed in perpetuum, regium imperiū quan-
tumuis exiguis finibus obtinebant: quos
immutata temporum consuetudo, Du-
ces, Comites, Marchiones appellauit. Ea-
rum porrò ciuitatum alię aliis potentiores
erant:

erant: quarum se in fidem & clientelam, quæ minus per se poterant, studiosè conferebant. Has Cæsar superiorum stipendiarias, vectigales, & earum imperio subiectas appellat. Plerunque tamen in fide aliarum esse scribit. Regnante Romæ Prisco Tarquinio (inquit Livijs lib. 5.) Celtarū penes Bituriges summa imperij fuit: ij Regem Celtis dabant. Aduentu Cæsaris in Galliam, (qui fuit annus ab vrbe cōdita D C XCV.) Galliæ totius factiones erant duæ. Harum alterius principatum tenebant Ædui: alterius, Aruerni: multòsque annos de potentatu inter se contenderant. Sed illa contentio ea re magnopere augebatur, quòd Bituriges Aruernorū finitimi, in fide & imperio Æduorum erant. Sequani cōtrà, Æduorum finitimi, in Aruernorum fide. lib. 1. cap. 12. lib. 6. cap. 4. Cùm has Gallorū cōtentiones Romani ad suas rationes, id est ad suam potentiam amplificandam aptissimas iudicarent, studiosè illas aiebāt. Itaque Æduos in societate asciuerunt, eosque exquisito verborum honore Fratres consanguineosque suos appellarunt. In Æduorum fide & clientela reperio fuisse, primùm Se-

nones, quibuscum Parisij paulò antè suã
 ciuitatem scedere & societate coniunxe-
 rant. lib.6.cap.1.tum Bellouacos, quorum
 tamen erat ciuitas magna, & plurimum
 inter Belgas & virtute, & auctoritate, & ho-
 minum multitudine valebat. lib. 2. cap.4.
 & lib.7.cap.7. Sub imperio Nerniorũ Cæ-
 sar numerat Centrones, Grudios, Læua-
 cos, Pleumosios, Gordunnos. lib.5.cap.11.
 Treuirorum clientes idem numerat Ebu-
 rones, & Condrosos. lib.4.cap.2. Veneto-
 rum autem ciuitatis (hi sunt in Armorica)
 longè amplissimam auctoritatẽ idem fuis-
 se scribit omnium oræ maritimæ regionũ
 earum, omnesque ferè qui eo mari vri cõ-
 sueuerãt, illius fuisse vectigales. lib.3.cap.
 2. Aruernorum autem tanta erat amplitu-
 do, vt non modò se Æduis adæquarent,
 verùm etiam paulò ante Cæsaris aduen-
 tum magnam clientium partem ab illis
 ad se traduxissent. lib.6.cap.4. lib.7.cap.10.
 Itaque Strabo lib.4.scribit, eos quadrin-
 gentis hominum millibus duce Vercin-
 gentorige bellum aduersus Cæsarem ges-
 sisse. Hi ab regio imperio abhorrebant. I-
 taque cum Celtillus Vercingentorigis pa-
 ter summæ potentiaæ atque auctoritatis es-
 set,

set, eoque totius Gallia principatum obtineret, ob eam causam quod Regnum appetebat, ab ciuitate interfectus fuerat. lib. 7. cap. 1. Sequani contra Catamantaledem Regem habebant, quem Romani amicum ac socium appellarant. lib. 1. cap. 2. Suessiones quoque qui latissimos feracissimosque agros possidebant, oppidaque habebant numero XII, & armatorum L. millia conficere poterant, Diuitiacum totius Gallia potentissimum Regem paulo ante habuerant: qui non tantum magne partis Belgarum, verumetiam Britannia imperium obtinuerat. Cæsaris aduentu Regem Galbam habebant. lib. 2. cap. 1. In Aquitania Pisonis cuiusdam Aquitani auus regnum obtinuerat, & à Romanis amicus appellatus fuerat. lib. 4. cap. 3. Senones quoque, quæ fuit ciuitas imprimis firma, & magne inter Gallos auctoritatis, quodam tempore Moritasgum Regem habuerant, cuius etiam maiores regnum in eadem ciuitate obtinuerant. lib. 5. cap. 13. Item Nitiobriges Ollouiconem Regem habuerant, Amicum à Senatu Rom. appellatum. li. 7. cap. 6. In illis porro regnis illud obseruatione dignum, neque leuiter prætereundum vi-

detur: primùm quòd hereditaria non erant: sed à populo propter iustitiæ opinionem deferebãtur: deinde quòd Reges nõ infinitum, solutum & effrenatum imperium habebant: sed certis legibus ita circumscriptum, vt non minus ipsi in populi, quàm populus in ipsorum ditioe ac potestate esset: vt ferè illa regna nihil aliud, nisi magistratus perpetui, viderentur. Nã multos Cæsar nominat priuatos, quorum tamen parentes ac maiores regnum obtinuerant: in his Casticum Catamantaledis filium, cuius pater in Sequanis multos annos regnũ obtinuerat. li. 1. ca. 2. Itẽ Pisonẽ Aquitanum, lib. 4. cap. 3. Item Tasgetium, cuius maiores in Carnutum ciuitate cum Regio imperio fuerant. libro 5. capite 8. De imperij verò & potestatis modo, Ambiorix Rex Eburonum apud eundem auctorem ita loquitur: (lib. 5. cap. 8.) Sua esse eiusmodi imperia, vt non minus haberet in se iuris multitudo, quàm ipse in multitudinem. Quam optimam ac præstantissimam Reipub. formã esse, propterea Platon, & Aristoteles, & Polybius, & Cicero iudicauerunt, quòd Regalis dominatus, si sine freno (vt ait Plato) relinquatur, vbi in tantam

tam omnium rerum potestatem, tãquam in lubricum locum, venerit, facillimè in tyrannidem delabitur. qua de caussa optimatum & delectorum auctoritate, quibus eam potestatem populus permittit, tanquam freno coercendus est.

¶ *Quæ Priscis temporibus Gallorum lingua fuisse videatur.*

CAP. II.

Hoc loco non prætermittenda quæstio videtur, multorũ eruditorum hominũ tractata disputationibus, quinã, priscis illis temporibus Gallorũ sermo fuerit. Nam quæ ad religiones, & priuatorum mores, ceteraque instituta pertinent, Cæsar, (vt antè diximus) copiosè exposuit. Primum autem meminisse oportet, quod idẽ auctor initio Commentariorum scribit, cùm Gallorum alij Belgæ, alij Aquitani, alij Celtæ essent, omnes nõ modò institutis, verum etiam lingua inter se discrepasse. Quod etiam Strabo lib. 4. testatur, vbi ait eos ὁμογλότους non fuisse, ἀλλ' ἐνίεσ μικρὸν ἀπελάττοντας ταῖς γλώσσ.

Cæsar. Idémque Ammianus Marcell. lib. xv.
 testatur. Quod verò doctissimi complu-
 res, ac præsertim nostri populares, dispu-
 tant, Gallos Græca lingua vfos fuisse, vel
 ex eo solo refelli potest, quod Cæsar lib. 5.
 cap. 12. commemorat, cùm Q. Cicero à
 Gallis obsessus suis in castris teneretur, e-
 pistolam ei se Græcis literis scriptam mi-
 sisse, ne, si interciperetur, sua consilia à
 Gallis cognoscerentur. Sed occurritur ab
 nonnullis, proferentibus Strabonis locum
 ex eodem lib. 4. vbi scribit, omnium opti-
 marum artium, ac præsertim Græcarum
 literarum, studia Massiliæ viguisse, vsque
 eò vt Galli eorum exemplo Græcæ lingue
 studio caperentur: vt iam pacta & con-
 uenta Græcè scriberent. καὶ φιλέλληνας (in-
 quit) καὶ σκεύασε τοὺς γαλατὰς ὥστε καὶ τὰ συμβόλαια
 ἑλλῶνισι γράφειν. Verùm ad hanc obiectionē
 facilis & expedita responsio est. Primùm
 enim si Galli Massiliensium exemplo Græ-
 cam linguam discebant, à non perspicu-
 um est, vernaculam illam eorum linguā
 non fuisse! Deinde Strabo eodem loco nō
 obscure ostendit, morem illum pacta &
 contractus Græcè scribendi, suo demum
 tempore initium cepisse: cùm iā vniver-
 sa

sa Gallia Romanis parere didicisset. Præterea de iis tantum præcisè loquitur, qui Massiliensibus erant finitimi: quibus in locis non modò priuati complures, verum etiam ciuitates (inquit) doctos viros Massilia publico consilio propositis honorariis ad iuuentutem suam instituendam euocabant. Superest locus ille apud Cæsarem, vbi ait Gallos, in publicis priuatisque rationibus Græcis literis vsos fuisse. Sed videamus ne vox GRAECIS eo loco non modò superuacanea, verum etiam vt importuna & adulterina tollenda sit: quippe, cum ad Cæsaris sententiam exprimendâ satis fuisset dixisse, Gallos in sola Druy-dum disciplina literis & scriptione vsos non esse: in ceteris omnibus, & priuatis & publicis rationibus, literis vsos esse. Nã Vti literis, pro Scribere, locutio est Latinis auctoribus crebrò vsitata. Præterea repugnât Gallos linguæ Græcæ imperitos fuisse: (quod Cæsar illo superiore loco dixerat) & tabulas rationesque suas publicas ac priuatas Græcis literis conscripsisse. Quod autem plerique existimât, Græcas literas eo loco non pro scriptione, sed pro formis literarum vsurpari: nobis propter-

ea minus probatur, quòd locis innumeris (vt modò dicebamus) veteres scriptores Vti literis dixerunt, pro Scribere: at pro, formas literarum ducere, quãtum adhuc obseruare licuit, nusquam. Neque enim illos adiuuat, quod idem Commentario primo scripserat, repertas in Heluetiorũ castris tabulas, literis Græcis conscriptas: quasi verò qui Græcis literarũ notis scribere didicerat, non idem eadem opera Græco sermone scribere didicisset: aut nõ esse potuerint in Heluetia vel sacerdotes, vel adolescentes nobiles, qui, vt hodie tã multi sunt qui latinè didicerunt, ita literas Græcas, quæ tum in honore & pretio erãt, perdiscere potuerint. Quam opinionem vel vnica Massiliensis scholæ vicinitas refellit. Itaque idem Cæsar lib. 5. vbi de illa sua ad Ciceronem epistola loquitur: Hanc, inquit, Græcis conscriptam literis mittit: ne intercepta epistola, nostra ab hostibus consilia cognoscantur. Iustin. lib. 20: Facto S. C. nequis postea Carthaginẽsis aut literas Græcas, aut sermonem stude- ret, ne aut loqui cum hoste, aut scribere sine interprete posset. Tacitus de moribus German. Monumenta & tumulos quos-

quosdam Græcis literis inscriptos in confinio Germaniæ Rheticiq; adhuc extare. Liuius lib. 9. Vulgò tum Romanos pueros, sicut nunc Græcis, ita Hetruscis literis erudiri solitos. Idem lib. 28. Ibique aram Annibal condidit, dedicauitque cum ingenti rerum ab se gestarum titulo, Punicis Græcisq; literis insculpto. Item lib. 40. Literis Latinis Græcisque vtraque ara inscripta erat. Denique nõ arbitror isto sensu dicturum Cæsarem fuisse, Græcis literis scribere, sed potius, Græcarum literarum forma. Velut apud Tacitum lib. II. Nouas literarum formas addidit: comperito Græcam literaturam non simul ceptam absolutamque. Et mox: Et formæ literis Latinis quæ veterrimis Græcorum. Ac ne quis nimio opere admiretur vocem **GRAECIS** apud Cæsarem irrepsisse, proferam similem casum apud Plinium lib. 8. cap. 57. vbi sic scriptum est: Gentium consensus tacitus primùm omnium conspirauit, vt **IONVM** literis vteretur. Et mox, sequens gentium consensus in tonsoribus fuit. Et mox: Tertius consensus est in horarum obseruatione. Nam vocem **IONVM** tollendam esse, quis non videt? non tam

quia planè superuacanea est: (nàm ad Plinij institutum satis fuit dicere primum Gentium consensum fuisse in scriptione & literatura) quàm quia falsum est, IONVM primas fuisse literas: vt ipse Plin. superiore primo capite docuit, & Tacitus lib. 11. Animaduerti tamen apud Gregorium Turon. lib. 5. & Aimoinum lib. 3. cap. 41. locos duos, quibus significari videtur, Gallos Græcarum literarum notis vsos fuisse. nam vbi de Chilperico Rege loquuntur, Addidit (inquiunt) & literas literis nostris: id est θ , ψ , ξ , ϕ . & misit epistolas in vniuersas ciuitates regni sui, vt sic pueri docerentur. Apud Aimoinum autem tres tantum ponuntur: χ . θ . ϕ . Verum intelligendum est, Francos istos fuisse, non Gallos: vel potius Francogallos: qui Germanica lingua, id est, patria & natiua, non illa veterum Gallorum, quæ Romanorum dominatu obsoluerat, utebantur. deinde si Francogalli Græcis literis vsi fuissent, quid ita reliquas omnes, his solis exceptis, vsurpassent? Verum hæc quidem plus fatis. Superest eorum opinio, qui putant, Gallos Germanica lingua vsos fuisse: quos vel vnus ille Cæsaris refellit locus, in quo scri-

scribit Ariouistum propter longinquam in Gallia consuetudinem lingua Gallica usum esse. Duabus autem de caussis mihi eorum probabilis opinio videtur, qui scribunt, veterum Gallorum linguam peculiarem, neque à Britānica dissimilē fuisse: primū, quia Cæsar scribit moris fuisse, ut qui Druydum disciplinam diligentius cognoscere volebant, plerunque in Britāniam proficiscerentur. Cū autem libris nullis vterentur, consentaneum est, eos eodem quo in Gallia sermone usos in docendo fuisse. Deinde quia Corn. Tacitus in Agricolaë vita scribit, Britannorum & Gallorum sermonem haud multum diversum fuisse. Neque mihi Beati Rhenani coniectura displicet, qui sermonem eorū, qui hodie Britones Britonantes appellantur, veteris nostræ linguæ reliquias fuisse arbitratur: iis de caussis, quas satius est ex ipsius commentario cognosci, quàm à nobis describi. Atque hæc quidem de prisca Gallorum lingua dicta sint. Nostram autē qua iam vtimur, nō difficile intellectu est, ex variis variarum gentium sermonibus cōflatam esse. Ac, si breuiter dilucidēque dicendum est, is quo iam vtimur sermo, quadripartitō distribuendus est: ac dimi-

dia eius pars Romanis accepto ferenda:
 quemadmodum quiuis Latinis literis tin-
 ctus potest animaduertere. Nam præter-
 quam quod ita natura fert, vt Galli Ro-
 manis subiecti ad eorum se mores & lin-
 guam lubenter accommodarent: fatis cõ-
 stat, Romanos serēdi sermonis Latini stu-
 diosissimos fuisse: vt per omnes gentes ve-
 nerabilior diffunderetur: quemadmodũ
 Valerius Maximus testatur: eaque de
 caussa ludos literarios passim instituisse:
 veluti Augustoduni, Vezontione, Lug-
 duni: quod vel ex Tacito & Aufonio co-
 gnosci licet. Altera verò dimidia pars ita
 distribuenda est, vt partem vnã priscis
 Gallis attribuamus, alterã Francis, postre-
 mam Græcorum literis. Nam Francorum
 id est (vt paulò pòst docebimus,) Germa-
 norum, innumeras in quotidiano sermo-
 ne nostro voces occurrere, iam pridem à
 multis demonstratum est. Ex Græcorum
 verò lingua complura vocabula ad vsum
 traducta nostrum fuisse, multi iam pridem
 eruditi viri ostenderunt: cuius rei caussa
 non Druidibus (quos Græcè loquutos
 non arbitror) sed Massiliensium consue-
 tudini ac disciplinis, de quibus superiùs
 diximus

diximus, tribuenda est.

¶ *De statu Gallie à Romanis in prouinciæ formam redactæ.*

CAP. III.

GALLIAM à Romanis diu magnis sæpe cladibus tentatam, tandemque à C. Cæsare decenni prope bello, præliis que compluribus domitam ac subactam fuisse, atque ad extremum in prouinciæ formam redactam, eruditus omnibus notū est. Hoc fortissimæ & bellicosissimæ gentis fatum fuit, vt Magnæ Belluæ (quemadmodum in sanctis literis appellatur) tandem aliquando pareret: cum qua tamē ita per annos octingentos (vt Iosephus testatur) de imperio certarat, vt illa nullius alterius nationis armis equè terreretur. Itaque Plutarchus in Marcello & Camillo, Appianus in lib. de ciuilibus bell. 2. Liuius libro 8. & 10, memoriæ prodiderunt, Gallos Romanis vsque eo formidolosos fuisse, vt lege sancitum haberent, ne vacationes à militia, quæ sacerdotibus & senibus permittebātur, tumul-

tu Gallico valerent. quod idem & Cicero Philippi.2. commemorat. Quinetiam Cæsar lib.6. testatur, atque ex eiusdem auctoritate Tacitus in lib. de morib. Ger. commemorat, fuisse tempus, cùm Germanos Galli virtute superarent : & vltro bella inferrent , ac propter hominum multitudinem trans Rhenum colonias mitterēt. Tantæ autem virtutis amissæ iacturam , idem Tacitus amissæ libertati tribuit : in lib. de vita Agricolæ: Nam Gallos, inquit, in bellis floruisse accepimus: mox segnitia cum otio intrauit , amissa virtute pariter ac libertate. Et quoniam amor patriæ nõ nihil indulgendum est, age, præclarum insuper illud de Gallorum virtute , Iustini testimonium proferamus, ex lib.24. Namque Galli, inquit, abundantia multitudine cùm eos non caperent terræ , quæ genuerant, trecenta millia hominum ad sedes nouas quærendas velut peregrinantē miserunt. Ex his portio in Italia cōsedit, quæ & urbem Romam captam incendit , & portio Illyricos sinus per strages barbarorum penetrauit , & in Pannonia cōsedit: gens aspera, audax , bellicosa , quæ prima post Herculem, cui ea res virtutis admirationem

tionem & immortalitatis fidem dedit, Alpium inuicta iuga, & frigore intractabilia loca transcendit. ibi domitis Pannoniis per multos annos cum finitimis varia bella gesserunt. Hortante deinde successu, diuisis agminibus, alij Græciam, alij Macedoniam, omnia ferro proterentes, petiuere. tantusque terror Gallici nominis erat, vt etiam Reges non laceffiti, vltro pacem ingenti pecunia mercarentur. Item lib. sequen. Quanquam Gallorum ea tempestate tantæ fecunditatis iuuentus fuit, vt Asiam omnem velut examine aliquo implerent. denique neque Reges Orientis, sine mercenario Gallorum exercitu, vlla bella gesserint: neque pulsi Regno ad alios quam ad Gallos confugerint. Tantus terror Gallici nominis, siue armorum inuicta felicitas erat, vt aliter neque maiestatem suam tutam, neque amissam recuperare se posse, sine Gallica virtute, arbitrarentur. Atque hæc quidem de Gallorum bellicis laudibus & virtute dicta sint: quæ tamen (quemadmodum ex Tacito modo dicebamus) amissa libertate interiit. Nonnullas tamen ciuitates post formam prouinciæ à Romanis constitutam libertati

suæ relictas, testis est Plinius lib. 4. cap. 17. veluti Nervios, Sueffiones, Vlbaneffes, Leucos: nonnullos etiam fœderatos: in iis, Lingones, Rhemos, Carnutos, Æduos. Quæ verò earum ciuitatum, quæ in prouinciæ formam reductæ fuerant, forma & ratio extiterit, facilè ex Critognati Aruerni verbis intelligi potest, apud Cæsarem lib. 7. Quòd si ea, inquit, quæ in lōginquis nationibus geruntur, ignoratis: respicite finitimam Galliam, quæ in prouinciã reducta, iure & legibus commutatis, securibus subiecta, perpetua premitur seruitute. Triplex autè erat seruitus: primùm vt imposito præsidio firmarentur. quanquam quæ pacatæ satis & sedatæ prouinciæ videbantur, in eas non magnæ copię mittebantur. Galliam certè Iosephus libro belli Iud. 2. scribit, Imp. Titi tempore mille tantum & ducentorum militum præsidio firmatam fuisse: quanquam, inquit, annos ferè octingentos de libertate cum Romanis pugnarint: & penè plures ciuitates, quàm Romanos milites præsidarios habeant. Alterum seruitutis genus fuit, vt Prouincię Romanis stipendiariæ ac vectigales essent. eoque nomine publicanos apud

pud se habere cogentur: id est, harpiyas & hirudines, quæ prouincialium sanguinem exugebant. Eutropius autem libro 6. memoriæ prodidit, Cæsarem subactæ Galliaë tributi nomine imperasse H.S. quadringenties: hoc est, scutorum, ut nunc loquimur, decies centena millia. Tertia prouincialium seruitus erat, ut ne legibus suis patriis vteretur, sed magistratus à populo Ro. cum imperio & securibus mitterentur, qui in iis ius dicerent. Hanc triplicem seruitutem cum omnes ferè prouinciales, tū verò Galli nostri ægerrimè molestissimè que tulerunt. Itaque non longo post Cæsaris victorias interuallo, imperante Tiberio, Cornel. Tacit. auctor est, Galliaë ciuitates ob continuationem tributorum, sæuitiam scenoris, & superbiam præfidentium (hæc enim lib. 3. illius verba sunt) rebellionem fecisse. post etiam Nerone imperante, Suetonius scribit, Gallos illius imperium pertæfos, ab ipso defecisse. Talem Principem (inquit cap. 40) paulò minus per XIII. annos perpeffus terrarum orbis, tandem destituit: initium faciētibus Gallis. Diuisæ autem sunt à Romanis Galliaë omnes in sexdecim prouincias:

Viennensem, Narbonensem primã, Narbonensem secũdam, Aquitaniam primã, Aquitaniam secundam, Nouempopulanam, Alpes maritimas, Belgicam primam, Belgicam secundam, Germaniam primã, Germaniam secundam, Lugdunensem primam, Lugdunensem secundam, Lugdunensem tertiam, Maximam Sequanorum, & Alpes Græcas. quemadmodum Antoninus in Itinerario, & Sextus Ruffus tradunt. Subtilius autem singulas enumerat Ammianus Marcellinus lib. 15. Nunc, vt ad institutum reuertamur; incredibile dictu est, quã indignè atque acerbè Galli Romanorum atrocinita tulerint: quãque crebræ ab iis defectiones rebellionefque numerètur. quanquam cùm per se factis virium ad depellendam Romanorum tyrãnidem non haberent, vetus institutũ tenebant, vt Germanos mercede conductos ad suum auxilium euocarent. Vnde Francicarum coloniarum semina primùm exorta sunt. Nam Germani siue à Romanis victi, siue (quod probabilius videtur) pretio empti, cœpore sensim in Gallix finibus sedes collocare. Hinc il-

ud Suetonij in Augusto : Germanos ultra Albin fluuium summouit : ex quibus Sueuos & Sicambros dedentes se traduxit in Galliam , atque in proximis Rheno agris collocauit. Idem in Tiberio: Germanico bello quadraginta millia deditiorū traiecit in Galliam , iuxtaque ripam Rheni sedibus assignatis collocauit. Neque verò prætereundum est , quod Flauius Vopiscus de Probi Cæsaris imperio memoriæ prodidit : quo tempore vniuersa propè Gallia , hoc est , sexaginta ciuitates , ab imperio Romano descuerunt , armæque communi consilio libertatis recuperandæ causâ cœperunt . His gestis , inquit , cum ingenti exercitu Gallias petit , quæ omnes occiso Postumo turbatæ fuerunt , interfecto Aureliano à Germanis possessæ. Tanta autem illic prælia feliciter gessit , vt à Barbaris sexaginta per Gallias nobilissimas reciperet ciuitates. Et cum iam per omnes Gallias securi vagarentur , cæsis propè quadringentis millibus , qui Romanum occupauerat solū , reliquias ultra Nigrum fluuiū & Albin remouit. Quàm crudelis autem & immanis Romanorum dominatus fuerit , quàm acerba latrocinia,

quàm tetra, & obscœna vitæ consuetudo, quantòque illa odio atque acerbitati Gallis hominibus, sed præsertim Christianis fuerit, nullis opinor ex scriptis, melius, quàm ex Saluiani Massiliësis Episcopi libris de prouidentia, cognosci potest. Itaque incredibile dictu est, quantæ Germanarum gentium copix Gallis non modò fauentibus, verum etiam adiuuantibus, sese in Gallias effuderint: vnde illud Latini Pacati ad Theodosium: Vnde igitur exordiar, nisi à tuis Gallia malis, quæ ex omnibus terris quas illa pestis infecerat, haud iniuria tibi vendicas priuilegium miseriarum? Earum autem Germanicarum gentium partem Francos nostros fuisse, cum ex Sidonio Apollinari, tum verò præsertim ex illius Saluiani locis cõpluribus planissimè intelligitur.

¶ De ortu Francorum, qui Gallia occupata, eius nomen in Franciam vel Francogalliam mutarunt.

CAP. IIII.

VARE instituti nostri ratio postulat, vt hoc loco de Francorũ ortu, primisque sedibus & tanquam

quam incunabulis inquiramus. Qua in disquisitione illud summè admirandum videtur, quòd cum Francorum nomè per tot annos magnam totius Europæ partem occuparit, eamque Germaniæ gentem fuisse constet, tamen eorum mentio neque apud Ptolemæum, neque apud Strabonem, aut Plinium, ac ne apud Corn. quidem Tacitũ vlla reperiatur: qui tamen Germanicarum omnium gentium situs & nomina mira diligentia persecutus est. Nam de Francici quidem nominis amplitudine pauca hæc ex multis testimonia proferemus. Primùm ex Iohan. Nauclero, Generat. 27. vbi sic loquitur: Carolus Magnus Rex Francorum dicebatur: quod idem erat ac si nominatus fuisset Rex Germaniæ & Galliæ. Nam clarum est, quòd eo tempore omnis Gallia Transalpina, & etiam Germania, à montibus Pyrenæis vsque in Pannonias, Francia dicebatur: illa, id est Germanica, Francia Orientalis: alia, id est Gallica, Francia Occidentalis. In quo veræ historiæ consentiunt omnes. Eguinartus in vita Caroli Magni: Ac Salam fluiũ qui Thoringos & Sorabos diuidit, postea à Francis, qui Orientales dicuntur,

incolitur. Otto Frising. Chron. 5. cap. 9: Erat autem Francorū iam terminus (loquitur de Dagoberti Regno.) ab Hispania usque in Pannoniam, duos nobilissimos ducatus, Aquitaniam & Baioariā. Sed multo copiosius postea lib. 6. cap. 17, eūmque imitatus Godefridus Viterb. Chron. parte 17. sub anno 881: Porrò, inquit, Arnulphus totam Orientalem Franciam, quæ hodie Teutonicum regnū vocatur, id est Bauariam, Sueuiam, Saxoniā, Turingiam, Phrigiam, & Lotharingiam rexit. Occidentalem verò Franciam Odo tenuit. Idem sub anno 913. Mihi ex multis scriptorum auctoritatibus patuit, regnum Teutonicorū, quod imperator Fridericus nostro tēpore possidet, partē esse regni Francorum. Ibi enim primi Frāci fuerunt cis citraq; Rhenum: quæ hodie Francia Orientalis usque ad terminos Bauariæ appellatur. Francia verò Occidentalis, est regnum illud, quod est cis citraq; Sequanā & Ligerim fluuios. Et mox: Tēpore Caroli Magni Regis Frācorum, tota Gallia, id est, Celtica, Belgica, Lugdunensis, omnisq; Germania, quæ est à Rheno usq; ad Illyricū, vna Francia fuit. quæ omnia ex Ottone, vt dixi, ferè descripta

pta sunt. Notandū etiā est, quòd Rhegiño in Chro. anni DLXXVI. ita scribit: Mortuo Pipino Rege, Ludouicus ei⁹ filius, qui ad patris obitum fuerat, & funeris eius obsequia celebrauerat, apud Frācofurt, Oriētalī Regni principalem sedem, residebat. Luitprandus Ticin. lib. i. cap. 6. Simul ut Vvido, quā Romanā dicūt Franciā, Berēgarius Italiā obtineret. Et paulò pòst: Cūq; Burgundionū regna trāsīens, Franciā, quā Romanā dicūt ingredi vellet, &c. Romanā autē Franciā iccirco appellabāt, primū quia Galliā quæ Romanis paruerat, Frāci occuparāt: deinde quoniam Romana lingua in ea regione vsitata erat: quēadmodū superiūs diximus: vnde vet⁹ nata locutio, Loqui Romanū, de iis qui Germanicè siue Frācicè nō loquebātur. Otto Frisī. Chro. 4. cap. pen. Videtur mihi inde Frācos, qui in Galliis morātur, à Romanis linguā eorū, qua vsq; hodie vtunt, accōmodasse. Nā alij qui circa Rhenū, ac in Germania remāserūt, Theutonica lingua vtūt. Et hūc imitatus Godfrid⁹ parte 17. cap. i. Vidētur, inquit, mihi Frāci in illis tēporibus linguam Romanā, qua vsq; hodie vtuntur, ab illis Romanis, qui ibi habitauerant, didicisse.

His ex locis perspicuum est, miram Francorum nominis amplitudinem atque auctoritatem fuisse: quippe, cum magnam Europæ partem occuparet. Quinetiam videmus Germanos in Neapolitanum & Siculum Regnum ab Imp. Friderico II. traductos, ibique tanquam colonos præsidio collocatos, Francorum nomine appellatos fuisse. Petrus de Vineis libro Epist. 6. cap. 25. Viuens iure Francorum, in eo videlicet, quod maior natu exclusis minoribus fratribus in castro ipso succedat. Imp. Fridericus II. Neapol. const. lib. 2. tit. 32: Ingerentes se casus præsentis materiæ, circa Francos, qui personarum suarum, plurimarumque rerum suarum omnium fortunam in monomachiam, quæ Duellum vulgariter dicitur, reponebant. Et mox: Prædictum igitur probationis modum, quo iure Francorum viuentes utebantur. Item li. 2. tit. 33. Quod ius inter omnes tam Francos, quam Longobardos in causis omnibus volumus esse commune. Hæc cum ita sint, tamen Gregorius Turon. Episcopus, qui de Francorum ortu octingentis abhinc annis scripsit, initio historiæ suæ testatur se, cum accuratè de Francorum ortu quæ fuisset,

fuisset, nihil tamen certi comperisse: quã-
 uis veterem quẽdam illorum historicum
 habuerit Sulpitium Alexandrum: qui ne-
 que de primis illorum sedibus, neque
 de Regni primordiis quicquam affirma-
 rit. At nos ex ea regione Francos primùm
 ortos animaduertimus, quæ inter Albim
 & Rhenum interiecta, Oceano alluitur:
 vbi ferè Chauçi maiores & minores collo-
 cantur: populus (vt ait Tacitus) inter Ger-
 manos nobilissimus: quique magnitudi-
 nem suam iustitia tuetur, & Batauorum
 regioni finitimus erat. Nam primùm om-
 nium satis constat, Francos in ora mariti-
 ma sedes habuisse, locis admodũ palustri-
 bus: reique nauticæ peritissimos, & in
 bellis maritimis exercitatissimos fuisse.
 Quarum rerum documenta hæc extant.
 primùm apud Claudianum, qui Stiliconi
 victorias gratulans, ita scribit:

*Vt iam trans fluum non indignante Chayco,
 Pascat Belga pecus, mediũq; ingressa per Albim
 Gallica Francorum montes armenta pererrent.*

Quo loco Chaycos poeticè appellauit,
 quos Geographi Chauços nominarũt. De
 maritima verò illorum regione Panegyri-
 cus Constantino Magno, dictus, testimo-

nio est, vbi Rhetor ita loquitur: Quid lo-
 quar rursus intimas Franciæ nationes, nõ
 iam ab his locis quæ olim Romani inuase-
 rūt, sed à propriis ex origine suis sedibus,
 atque ab vltimis Barbariæ litoribus auul-
 sas, vt in desertis Galliæ regionibus collo-
 catae, pacem Romani imperij cultu iuua-
 rent, & arma delectu. Rursus in altero Eu-
 menij Rhetoris Panegyrico, vbi sic loqui-
 tur: Aut hæc ipsa, quæ modò definit esse
 Barbaria, non magis feritate Francorum,
 velut hausta defederat, q̃ si eam circum-
 fusa flumina & mare alluens operuisset.
 Eodémque pertinet Procopij testimoniũ
 belli Gottici lib. 1. nam vbi eum locũ de-
 scribit, quo Rhenus in Oceanum influit:
 His, inquit, locis non mediocres sunt pa-
 ludes: vbi antiquitus Germani habitabāt:
 natio barbara, nec magnæ tum existima-
 tionis homines, qui nũc Frãci nominãtur.
 Eumq; Procopij locũ Zonaras cõmemo-
 rat Annal. tom. 3. Itémq; ille Flau. Vopisci
 locus, in vita Probi Imp. vbi scribit, Fran-
 cos à Probo inuiis paludibus profligatos.
 Testes sunt, inquit, Franci inuiis strati pa-
 ludibus, Item illud Sidonij Apollinaris,

Francorum & penitissimas paludes

Intra-

Intrares venerantibus Sicambris. Iã verò quod de Chaucorum vicinitate diximus, ea planissimè ex collatione locorũ, & vtro rũque sediũ descriptione, p̄spicitur. Cauchorũ quidẽ apud Plin. lib. 16. cap. 1: Frãcorũ verò, apud illum Rhetorem Panegyristem. Nam Plin. quidẽ ita loquitur: Sunt in Septentrione visæ nobis Chaucorũ gẽtes, qui maiores minorẽsque appellantur. vasto ibi meatu: bis dierũ noctiũque singularũ interuallis effusus in immensũ agitur Oceanus, æternã operiẽs rerũ naturæ cõtrouersia: dubiũq; terræ sit, an parte in maris. At Panegyristes: Quanquã, inquit, illa regio diuinis expeditionib⁹ tuis Cæsar vindicata, atq; purgata, quã obliquis meatibus callidis (sic legẽdũ vt in libris vulgaris, nō s c a l d i s, vt quidã reposuit) interfuit: quãq; diuortio sui Rhen⁹ amplectit̄, penè, vt verbi periculo loquar, terra nō est ita penit⁹ aq̄s imbuta p̄maduit, vt nō solũ quæ manifestè palustris est, cedat adnixũ, & hauriat pressa vestigiũ: verũ etiã vbi paulò videt̄ firmior, pedũ pulsu tẽtata quatiat̄: & sc̄tire se p̄cul mota p̄odus testet̄. Patefactũ igit̄ arbitramur esse locũ vnde p̄pagata in Gallias Frãcorũ natio est: palustris videlicet ea regio, quæ iter Albin & Rhenũ

Oceanum attingit. Quod eo etiam argumento cōfirmari potest, quòd Franci maritimarum rerum vsus maximum habebant, latèque per eam oram vagabantur. Nam Eutrop. lib. 9. vbi Gallieni Imperatoris historiam percurrit: Post hæc tempora, inquit, Carausius cum per tractum Belgicæ & Armoricæ pacandum mare accepisset, quod Franci & Saxones infestabant. Qua eadem de re Paulus quoq; Orosius lib. 7. commemorat. Eodem pertinet alter in illo, quem aliquoties iam protulimus, Panegyrico, locus, vbi Rhetor ita loquitur: Frāci, inquit, præter ceteros truces, quorum vis cum ad bellum efferuisceret, ultra ipsum Oceanum æstu furoris euecta, Hispanorum etiam oras armis infestas habebat. Itaque Iustinianus Imper. vbi Præfetti prætorio Africæ officium exponit, mentionem facit Frācorum, qui in parte quadam Gallicæ finitima Hispaniæ confederant. Memorabile est autem, & ad bellicæ laudis gloriam insigne, quod alio Panegyrici loco narratur, exiguas Frācorum copias, quos Imper. Probus bello superatos in Pontum captiuos abduxerat, nauibus aliquot interceptis, vsque in Greciam

ciam & Asiam vagatos esse: Siciliam inuasisse: Syracusas cepisse: post onustos præda & spoliis per fretum Herculeum in Oceanum reuertisse. Recursabat, inquit, in animos, sub Diuo Probo, & paucorum ex Franciscaptiuorum incredibilis audacia, & indigna felicitas: qui à Põto vsque correptis nauibus, Græciã, Asiãque populati, nec impunè plerisque Lybiæ littoribus appulsi, ipsas postremò naualibus quondam victoriis nobiles ceperant Syracusas, & immenso itinere permensi Oceanũ, qua terras rupit, intrauerant: atque ita euentu temeritatis ostenderant, nihil esse clausum piraticæ desperationi, quò nauigiis pateret accessus. Et ad hanc disputationem ea quoque auctorum loca referenda sunt, ex quibus intelligitur, Francorum sedes Batauorum finibus propinquas fuisse. Nã Rhetor ille Maximianum & Constãtinum alloquẽs: Multa, inquit, ille Francorum milia, qui Batauiã aliãque cis Rhenum terras inuasent, interfecit, depulit, abduxit. Præterea insignis extat locus apud Corn. Tacit. in lib. 20. vbi de Batauiæ & Frisiæ vicinitate commemorans, Caninefates quoque admiscet, quorum eam scribit cõ-

suetudinem in Rege creando fuisse, quam
 posterius verè Francicam fuisse ostende-
 mus. Missi, inquit, ad Caninefates, qui cõ-
 silia sociarent. Ea gens partem insulæ colit,
 origine, lingua, virtute par Batauis: nume-
 ro superantur. Et mox: Brinnio imposi-
 tus scuto, more gentis, & sustinentium
 humeris vibratus, Dux deligitur. Quæ
 verba haud exigui esse ad nostram dispu-
 tationē momenti, posterius cùm ad eum
 locum vêtum erit, intelligetur. Quæ cùm
 ita se habeant, satis equidem admirari Ad.
 Turnebi doctissimi viri iudiciũ nõ possũ,
 qui tam multis veterum auctorum locis
 pro nihilo habitis, scripsit, videri sibi Frã-
 cos ex Scandinavia oriundos: propterea
 quod apud Ptolemæum in illa insula Phi-
 rassii collocantur. Quam vocem corrup-
 tã, & FRANC I reponendum censet. Ne-
 que tamen præter meram diuinationem
 vllam huius opinionis suæ rationē affert:
 quæ tamen opinio à veterum scriptorum
 omnium auctoritatibus apertissimè diffi-
 det. De ceteris verò propè omnibus, qui
 fabulis delectati, Francorum originem ad
 Troianos & Priami filium Francionē ne-
 scio quem retulerunt, tantum dicimus,
 Poetis

Poëtis illos, non historicis scribendi argumentum præbuisse : eoque in numero primum meritò locū Guilielmo Bellayo tribuimus : qui cū omnium optimarum artium doctrina, summáque ingenij laude præstaret, tamen in libello de Galliæ & Franciæ antiquitatibus, non Francogalliæ historiæ, sed Amadificarum fabularum instituisse tractationem videtur.

¶ *De Francorum nomine, variisque excursionibus, & quo tempore regnum sibi in Gallia constituerint.*

CAP. V.

ED ratio postulat, vt de hoc Frācorum nomine paulò attentius consideremus : quod nusquam in Germaniæ descriptione reperiri superiùs diximus. Ne diutius teneã, necesse est vel Francorum gentem tenuem obscurámque fuisse, à qua tamen tantarum rerum gerendarum initia nata sunt (quemadmodum in Suittis tenuissimo Heluetiorum pago vsuuenit, à quo cū recuperandæ libertatis auctores orti primùm fuissent,

Suicerorum nomen in Heluetios omnes propagatum est, vel, quod mihi verifimilius videtur, fictam ex re & occasione appellationem fuisse: cùm ij, qui se libertatis recuperãdę principes atque auctores profiterentur, Francos se nominassent: qua voce liberos, & seruitutis expertes, apud Germanos intelligi, satis inter eruditos & literatos Germanos constare video. indéque Francum populari lingua, pro libero & immuni: & Francisiam, pro asylo vsurpamus: & Francisare, pro in libertatem asserere. Eius autem rei primum argumentum est, quòd Procopius lib. Gott. bell. i. memoriã prodidit, Frãcos antiquitus generali nomine Germanos appellatos fuisse. pòst verò quàm è finibus suis excesserunt, Francorum nomẽ obtinuisse. In eadem sententia video & Gregorium Turo-nensem, & Abbatem Vrspergensẽ, & Sigebertum, & Adonem Viennensem, & Godfridum Viterbiensem esse: vt Franci à libertate, & (vt illi ad vocem illam alludentes scribunt) à ferocitate nomen inuenierint: quòd Valentiniano Imper. stipendiarij esse, tributúmque aliarum nationũ more, pendere recusarent. Alterum est, quod

quod Corn. Tacitus lib. 20. vbi de Canine-
 fatibus loquitur (quos Francorum finiti-
 mos, vel potius populares, atque adeò Frã-
 cos ipsos natiuos fuisse ostendimus) eo-
 rúmque primã aduersus Romanos victo-
 riam describit, his vtitur verbis : Clara ea
 victoria in præsens, in posterum vsui : ar-
 máque & naues quibus indigebant ade-
 pti, magna per Germanias Galliásque fa-
 ma, LIBERTATIS AVCTORES celebrabantur.
 Germaniæ statim misere legatos, auxilia
 offerētes. Valeat igitur omen, vt Frãci ve-
 rè propriéque dicantur, qui Tyrannorum
 seruitute depulsa, honestã, etiam sub Re-
 gum auctoritate, libertatem sibi retinen-
 dam putarunt. Nõ enim Regi parere, ser-
 uitus est : neque qui Regi parent, conti-
 nuò serui habendi sunt : sed qui Tyranni li-
 bidini, aut latroni, aut carnifici, tãquã pe-
 cudes lanioni sese subiiciūt, ij demũ vilif-
 simo seruorum nomine appellandi sunt.
 Itaque Reges semper Franci habuerunt,
 etiam tum, cùm assertores se ac vindices
 libertatis profitebãtur : & cùm sibi Reges
 constituerunt, non tyrannos aut carnifi-
 ces, sed libertatis suæ custodes, præfectos,
 tutores sibi constituerunt. quemadmodũ

ex Francogallicæ Reipublicæ forma posterius intelligetur. Nam quæ Iohannes Turpinus nescio quis, monachus certè stolidus atque imperitus, qui Caroli Magni, non vitam, sed fabulam conscripsit, de Francorum vocabulo nugatur, ut qui pecuniam ad Dionysianum templum ædificandum contulisset Francus, id est, liber diceretur: quasi Regis illius Caroli tempore demum natum sit: ne memoratu quidem dignum est: non magis quàm reliqua illius omnia, fabulis anilibus ac delirijs referta. Nunc illud verissimè dici ac prædicari potest, omen Francorū nominis, hoc est (ut Corn. Tacitus interpretatur) auctorum libertatis ita faustum, felix, fortunatumque fuisse, ut ex eo victoriæ prope innumerabiles consecutæ sint. Nam posteaquã illo consilio Franci è suis finibus exceßerunt, non modò Germaniam, patriam communem, verumetiam Galliã, ad extremum etiam Alpes transgressi, partem Italiæ non mediocrem à Romanorum tyrannide liberarunt. Prima autem & antiquissima huius illustrissimi nominis mentio reperitur a Gal-

pud Trebellium Pollionem in vita Imper.
 Gallieni, hoc est, circiter annum Christia-
 næ salutis C C L X. Cùm ludibriis (inquit
 de Gallieno loquens) & helluationi vaca-
 ret, neque aliter Rempub. regeret, quàm
 cùm pueri fingūt per ludibria potestates,
 Galli, quibus insitum est luxuriosos prin-
 cipes ferre non posse, Postumum ad im-
 perium vocarunt: qui tum Gallieni lega-
 tus Galliæ cum imperio præerat. Et paulò
 post: Contra Postumum igitur Gallienus
 bellum incoepit, & cum multis auxiliis
 Postumus iuaretur, Celticis ac Franci-
 cis, in bellum cum Victorino processit.
 Quibus ex verbis intelligitur, Gallos ad
 depellendam Gallieni Tyranni seruitu-
 tem, Francorum, id est auctorum liberta-
 tis, auxiliis vsos fuisse. Quod idem breuiter
 Zonaras significans in Gallieni vita, ἐπο-
 λέμισε ὃ, inquit, φράγγους, &c. Altera eorun-
 dem mentio rursus occurrit apud Flau.
 Vopiscum, in Aureliani vita, his verbis:
 Apud Moguntiacum Tribunus legionis
 sextæ Gallicanæ, Francos irruentes, cùm
 vagarentur per totam Galliam, sic afflixit,
 vt trecentos ex his captos, septingentis in-
 teremptis, sub corona vendiderit. Non

enim Franci nostri in illo bello nõ magis quàm alij in aliis, quantumuis iustis, semper secundos præliorum euentus habuerunt. Quinetiam à Constantino, qui postea Magnus dictus est, duo ipsorum Reges capti, & bestiis in spectaculo quodam obiecti memorantur. quam historiam Eutrop. lib. 9. & Rhetor in Panegyrico, quæ superiùs aliquoties protulimus, attingunt. Et quoniam alio loco de bellis in Batauorum finibus gestis idem Rhetor commemorat, quos à nostris non longè abfuisse ostendimus, verba eius subscribemus. Multa, inquit Rhetor, Francorum millia qui Batauiam, aliásque cis Rhenum terras inuaferant, interfecit, depulit, abduxit. Et alio loco: Terram Batauorum sub ipso quondam alumno suo à diuersis Francorum Regum gentibus occupatam omni hoste purgavit: nec contentus vicisse, ipsos in Romanas transtulit nationes: vt nõ solum arma, sed & feritatem ponere cogerentur. Quo ex loco non obscurè intelligitur, Constantinum Francorum vi atque armis coactum, sedes illis in Romani imperij finibus concessisse. Quinetiam Ammianus lib. 15. scribit, Francos exorto in-

ter Constantinum & Licinium ciuili bello, pro Constantini partibus sæpenumerò fortiter decertasse. Sed & alio eiusdem libri loco, imperante Constantino, Cōstantini filio, Frācos in Regia quamplurimos fuisse memorat, magnaque apud Cæsarem in gratia atque auctoritate fuisse. Post hæc, inquit, Malarichus subitò nactus, adhibitis Francis, quorum ea tempestate in palatio multitudo florebat. Iam verò imperante Iuliano, qui Apostata dictus est, iidem Franci Coloniam Agrippinam Romanorum seruitute oppressam in libertatem vindicare conati sunt: eamque longa obsidione pressam deditionē facere coegerūt: quemadmodum idem Ammianus lib. 12. commemorat. Cúmque ad flumen Salam aliquot è Francis consedissent, ea re, Salij dicti sunt: de quibus idem Ammianus eodem libro: Quibus paratis, inquit, petit primos omnium Francos, eos videlicet quos consuetudo Salios appellauit: ausos olim in Romano solo, apud Toxiandriam locum, habitacula sibi figere prælicenter. Rursus lib. 20. Regionem à Frācis vltra Rhenum occupatam, & Franciam dictam, commemorat. Rheno in-

quit, transmissō, regionem subito peruasit
 Frācorum, quos Attuarios vocāt, inquit-
 torum hominum, licentius etiā tum per-
 cursantium extima Galliarum. Et lib. 30.
 vbi de Rege Macriano loquitur, quo cum
 Valentinianus Imp. ad ripam Rheni, pro-
 pe Moguntiacum pacē fecerat: Perit au-
 tem, inquit, in Francia, postquam dum
 internecinē vastando perumpit auidius,
 oppetiit Mellobaudis bellicosi Regis infi-
 diis circumuentus. Hunc autem Franco-
 rum Regem Mellobaudem idem auctor
 lib. seq. fortem & bellicosum fuisse scribit,
 & ob virtutem militarem ab Imp. Gratia-
 no Comitem domesticorum, & Legatum
 cum Nanniēno factum fuisse, vt exercitū
 aduersus Lentiates Germanos educeret.
 Post verò Imperāte Honorio propter pa-
 ctam cum illo Imperatore societate, Gal-
 liæ Romanæ fines aduersus Stiliconē tu-
 tati sunt. Nam Orosius lib. vlt. Excitatae,
 inquit, per Stiliconem gentes Alanorum,
 Sueuorum, Vandalorum, multæque cum
 his aliæ Francos proterunt, Rhenūque
 transeunt, Gallias inuadunt. Post Hono-
 rij Imperat. ætatem perexigua de Franco-
 rum rebus gestis extat memoria. nam ad
 illa

illa tēpora referēdū est, quod D. Ambrosius epistola 29. ad Imp. Theodosium scribit, Francos & in Sicilia & aliis locis compluribus Maximum Romanarum copiarum ducem superasse. Ille igitur, (inquit, de Maximo commemorans) statim à Frācis, & à Saxonum gente, in Sicilia, Siciæ, Petauione, vbique denique terrarum victus est. Verū imperante Valentiniano III, hoc est, circiter annum salutis Christianæ c c c c l. illud auctorum omnium consensu constat, Childericum Merouei Francorum regis filiū post annorum amplius ducentorum contentionem, Galliā è Romanorum seruitute in libertatem vindicasse: in eaque Regni sui sedem primum certam stabilemque constituisse. Nam etsi nonnulli primos Francorū Reges Pharamundum & Clodiocrinitū numerant: tamen nemini dubium est, alios antea complures Francorum Reges fuisse, qui etiam transmissio Rheno in Galliā irruerunt: quorum nemo pacatum in Galliæ finibus imperium obtinuerit. Meroueus autē, quem vulgò tertium numerant, Francorum quidem Rex fuit: sed aduena, & peregrinus, non in Gallia fa-

etus, non denique Francogallorum, hoc
 est gemellæ & consociatæ gentis iudicio
 & voluntate creatus. Frãcorum denique
 Reges illi omnes fuerunt: non Franco-
 gallorum. Primus Childericus Mero-
 uei (vt diximus) filius à Francis & Gal-
 lis, publico gemellæ gentis concilio, Rex
 Francogalliæ creatus est: posteaquã Me-
 roueus pater, Attilino prælio interfectus
 est: imperante Valentiniano tertio, perdi-
 to ac libidinoso principe. Quo tempore
 Angli & Scoti, Britanniam: Burgundi Se-
 quanorum, Æduorum, & Allobrogum
 fines: Gotti Aquitaniam: Vandali Afri-
 cam, atque Italiam, vrbemque ipsam Ro-
 mam occupabant. Hunni verò, Attila du-
 ce, Galliam cædibus atque incendiis va-
 stabant. Hic cùm exercitum haberet ho-
 minum circiter quingentorum millium,
 latè per Galliam, Tholosam vsque vaga-
 tus est. Erat tum Galliæ Præses Ætius: qui
 Attilæ potentiam veritus, Gotos sibi fœ-
 derè ac societate adiunxerat. Horum au-
 xiliis instructus, prælium cum Attila com-
 misit: cecidisseque dicuntur eo prælio nõ
 minus centum & octoginta hominum
 millibus. At victor Ætius, cùm apud Im-
 pera-

peratorem Valentinianum in regni appetendi suspicionem adductus esset, ipsius iussu necatus est. Aliquantò post Imperator ipse quoque opera Maximi, de quo superius mentionem fecimus, est interfectus. Quam rei gerendæ facultatem Meroueus Francorum Rex non aspernatus, magnis coniunctis copiis, Rhenum transmisit, ciuitatibusque compluribus ad eum recuperandæ libertatis causâ confugientibus, tandem interiores Celtarum vrbes occupauit. Eo mortuo, vnâque iam è duabus Gallorum & Francorum gentibus ciuitate facta, vniuersi coniunctis animis Childericum Merouei filium Regem sibi deligunt: scutôque de more impositum, atque in humeros sublatum, ter circum comitia deportant: & plausu vndique excitato, summisque omnium gratulationibus, Regem Francogalliæ cõsalutant. Quarum rerum omnium auctores habemus Sidonium Apollinarem, Gregorium Turoensem, Ottonem Frisingensem, Aimoinum, & ceteros: quorum testimonia, nec ita multò post, vbi de Regis inaugurandi more dicendum erit, proferemus. De vrbiū quidem occupatione, Ottonis lib. 4,

cap. pen. verba hæc sunt: Franci Rheno transmissio, Romanos qui ibi habitabant, primò fugant, pòst captis Tornaco & Cameraco, Galliæ urbibus, ac inde paulatim progredientes, Rhemos, Sueffionem, Aurelianum, Agrippinam, Treuerim subiugant. Atque hæc quidem de primo Francogalliæ Rege, summatim: quibus illud subiungendum est: Cùm hoc Franco-galliæ Regnum annos ferè mille ducentos durarit, tres tantùm per id omne tempus Regum familias numerari: Merouingiorum, qui orti à Meroueo stirpem ad annos ducentos octoginta tres propagarūt: Carlouingiorum, qui orti à Carolo Magno, sobolem in annos trecentos triginta septem produxerunt: & Capeuingiorum, qui ab Hugone Capetto prognati, quingentesimo iam & octogesimo anno Regnum obtinent.

¶ *Regnum Francogalliæ vtrum hereditate, an suffragiis deferretur, & de Regum creando- rum more.*

CAP. VI.

SED

SED hoc loco præclara quæstio exoritur, & ad maiorum sapientiam cognoscendâ apertissima, vtrum Francogalliæ regnum hereditario iure, an verò populi iudicio & suffragiis deferretur. Germaniæ quidem Reges (quo ex genere Francos nostros fuisse, superiùs demonstratum est) suffragiis creari solitos, Cornelius Tacitus in libello de moribus Germanorum testatur. Reges, inquit, ex nobilitate, Duces ex virtute sumût. Quod institutum etiam nunc Germani, & Dani, & Sueui, & Poloni retinent: vt Reges qui dem in concilio gentis eligant: filij tamen prærogatiuam habeât: & (vt Tacitus memoriæ prodidit) ceteris præferantur. Quo instituto, haud scio, an quicquam sapientius aut Reipub. salutarius excogitari poterit. Nam (vt Plutarchus in Sylla luculenter monet) quemadmodum venatores nõ quod ex generoso cane natum est, sed canem ipsum generosum quærunt: equites non quod ex equo generosissimo natum, sed equum ipsum experunt: eodem modo qui Remp. constituunt, magno errore ducuntur, si quis Princeps sibi

agnaturus sit, potius quàm qualẽ habiturũ
 sint, exquirant. Atque hanc maiorum no-
 strorum in Francogalliã regno constituẽ-
 do sapientiam fuisse, documento est, pri-
 mùm Caroli Magni testamentum, apud
 Ioan. Nauclerum, & Hen. Mutium editũ,
 in quo clausula hæc extat: Quòd si filius
 cuilibet horum trium filiorum meorum
 natus fuerit, quem populus eligere velit,
 vt patri suo in Regni hereditate succedat,
 volumus vt consentiant patrui ipsius: &
 regnare permittant filiũ fratris sui in por-
 tione Regni paterni. Item illud quod Ai-
 moinus lib. I. cap. 4. de Pharamundo, quẽ
 vulgò (vt dixi) primũ Francorum Regem
 numerant, ita loquitur: Regem verò ce-
 terarum more nationum Franci sibi eli-
 gentes, Pharamundum solio sublimant
 regio. & lib. 4. cap. 51. Frãci autem Danie-
 lem quendam clericum, cæsarie capitis
 crescente, in regnũ stabiliunt, atque Chil-
 pericum nuncupant. Item lib. 4. cap. 67:
 Mortuo Rege Pipino filij eius Carolus &
 Carolomannus consensu omnium Fran-
 corũ Reges creati sunt. Et alio loco: Mor-
 tuo Pipino, Franci factò solenniter con-
 uentu, ambos sibi eius filios Reges consti-
 tuunt,

tuunt, ea conditione præmissa, vt totum regni corpus ex æquo partirentur. Et rursus post alterius è vita excessum: Carolus autem fratre defuncto consensu omnium Francorum Rex constituitur. Item sub finem historię Caroli Magni: Euocatum ad se Ludouicum Aquitanię Regem, qui solus filiorum Hildegardis supererat, congregatis solenniter de toto Regno Francorum primoribus, cunctorum consilio consortem sibi totius Regni & Imperialis nominis heredem cõstituit. Atque hæc quidem ex Aimoino. Similia autem apud Gregorium Turonensem testimonia complura extant, è quibus pauca hæc profereamus. Nam lib. 2. cap. 12. Franci, inquit, eiecto Childerico Eudonem sibi vnanimiter Regem asciscunt. Item lib. 4. cap. 51. Tunc Franci qui quondam ad Childeburtum aspexerant seniore, ad Sigeburtum legationem mittunt: vt ad eos veniens derelicto Chilperico, ipsum per se Regem stabilirent. Et aliquantò post: Collectus est ad eum omnis exercitus: impositumque super clypeo sibi Regem statuunt. Item alio loco: Sigeburtus Francis consentiens, more gentis impositus clypeo Rex consti-

tutus est, ac Regnum fratris sui Chilperici adeptus. Et non ita multò post: Burgundiones & Austrasij cum reliquis Francis pace facta, Clotharium in tribus totis Regnis super se Regem leuauerunt. Quod idem Abbas Vrspergensis confirmat. Burgundiones, inquit, & Austrasij facta pace cum Francis Clotharium in monarchia totius Regni Regem sublimauerunt. Et paulò post: Franci alterum eius fratrem Hildericum, qui Austrasiis iam imperabat, super se Regem constituunt. Eodem pertinet quod Luitprandus Leuita Ticinensis lib. 1. cap. 6. ita scribit: Cùmque Burgundionum Regna transiens, Franciã, quam Romanam dicunt, ingredi vellet, Francorũ nuntij ei occurrunt, se redire nuntiantes: eo quòd longa expectatione fatigati, cum sine Rege diutius esse non possent, Odonem cunctis petentibus elegerunt. Fertur autem hac occasione Francos Vuidonem sibi Regẽ non assumpsisse, &c. Sed de hoc Odone memorabilis Sigeberti narratio est, ex qua planius etiam de Regis filio repudiato, & alieno ascito cognoscitur. Nã sub anno 890. ita loquitur: Franci verò neglecto Carolo Ludouici Balbi puero, vix decen-

decenni, Regem sibi præficiunt Odonem filium Roberti Ducis, quem à Nortmānis occisum suprā diximus. Itē Otto Frising. Chro. lib. 6. cap. 10: Occidentales, inquit, Franci, Odonem Roberti filium virū fortem, consensu Arnolphi Regem creant. Item in Appendice Gregor. Turon. lib. 15. capite 30: Post Dagoberti decessum filius suus Clodoueus sub tenera ætate regnum patris asciuit. omnesque leudes (id est subiecti) eum in Masolano villa sublimant in regnum. Item Sigebert. in Chronic. anno 987. Ludouico Francorum Rege mortuo, Francis Regnum transferre volentibus ad Carolum fratrem Lotharij Regis, dum ille rem ad concilium defert, regnum Francorum vsurpat Hugo, &c. Multa eiusdē generis apud Adonem testimonia sunt. velut anno 686: Clodoueus Rex decessit. Franci Clotarium filium eius Regem constituūt. Et mox: Clotarius quatuor annos regnans obiit: cuius loco Franci Theodericum fratrem eius erigunt. Itē anno 669: Franci Danielelem quēdam clericum post abiectionem tonsuræ in regno stabiliunt, atque Chilpericum nuncupant. Et mox: Franci Theodeticum Dagoberti filium

Regem super se constituunt. Item apud Ottonem Frising. Chron. 6. cap. 13. Ottonem, inquit, Francorum Rege mortuo, Carolus voluntate omnium rex creatur. Item Appendix Grego. Turon. lib. 11. cap. 101. Mortuo Theodorico Rege, Franci Clodoveum filium eius paruulum elegerunt in regnum. Et cap. 106: Franci verò Chilpericum quendam Regem constituerunt. Item Godfrid. Viterb. Chron. parte 17. cap. 4: Pipinus verò per Papã Zachariam electione Francorum factus est Rex Francorum: Hildrico ignauo Rege per Francos in monasterium missio. His ex locis, aliisque similibus quamplurimis patere arbitror, Reges Francogalliæ populi potius iudicio ac studio, quam hereditario iure constitutos fuisse. cuius rei magno etiam argumento est ritus, quo maiores in Regibus inaugurandis utebantur. Quod enim paulò superiùs diximus, Corn. Tacitũ de Caninefatibus, Francorum popularibus, testari, vt designatum Regem scuto imponerent, sublimemque humeris gestarent: idem in Regibus nostris vsurpatum animaduertimus. Nam qui populi suffragiis delectus fuerat, hunc scuto impositũ subleua-

leuabant, humerisque sustentatum ter circum populi comitia, vel circum exercitū, plaudentibus atque acclamantibus vniuersis, gestabant. Greg. lib. 2. vbi de Clodouei Regis electione commemorat: At illi, inquit, ista audientes, plaudentes tam palmis, quàm vocibus, eum clypeo euectum, super se Regem constituunt. Item lib. 7. cap. 10. vbi de Gondobaldo loquitur: Ibi que, inquit, parmæ superposit^o Rex est leuatus: sed cùm tertio gererent, cecidisse fertur. ita vt vix manibus circumstantiū sustentari posset. Qua de re Aimoinus lib. 3. cap. 6. ita scribit: Euocatum Gondobaldum more antiquorum Francorum Regē proclamantes esse suum, eleuauerunt eū clypeo. cùmque tertio totum cum eo circuissent exercitum, repente ruens cum Rege vix à terra eleuari potuit. Item Ado Viennensis Ætat. v. Sigebertus, inquit, Francis consentiens more gentis impositus clypeo rex constitutus est. Ac nimirū ex eo factum constat, vt scriptores illi vbi de Rege creato commemorant, libenter hanc locutionem vsurpent, vt eum in Regem eleuatum dicant. Sed nunc ad tertium huius disputationis argumentum

accedendum est: vt intelligatur, quantum
 in Regibus constituendis, retinēdisue po-
 puli ius potestāsque fuerit. siquidē ex om-
 nibus nostris Annalibus constat, Regum
 abdicandorum summam potestatem pe-
 nes populum fuisse. Cuius potestatis insi-
 gne documentum is qui primus Franco-
 galliæ Rex creatus fuit, nobis præbet: quē
 cūm populus comperisset flagitiis ac libi-
 dini deditum, ætatem in stupris & scorta-
 tionibus consumere, publico consilio re-
 mouerunt, Galliæque finibus excedere
 coegerūt. quod anno c c c c l x i x. factū
 nostri testantur. quinetiam is quem ipsius
 in locum suffecerunt, Eudo, cūm sua po-
 tentia ad superbiam & crudelitatem abu-
 teretur, pari seueritate iudiciorum exau-
 ctoratus est. Cuius rei testes sunt Gregor.
 Turon. lib. 2. cap. 12. Aimoin. lib. 1. cap. 7.
 Godfrid. Viterb. parte 17. cap. 1. Sigebert.
 sub anno 461. & 469. Childericus verò (in-
 quit Gregorius) cūm esset nimia in luxu-
 ria dissolutus, & regnaret super Francorū
 gētem, cœpit filias eorum stuprosē detra-
 here. Illique ob hoc indignantes de regno
 eum eiciunt. Comperto autem, quod etiā
 eum interficere vellent, Thoringiam pe-
 tiit.

tiit. Abbas autem Vrspergensis: Quem (inquit) luxuriosè viuentem, & cum filiabus populi fornicantem, interficere nolètes, abiecerunt. Et Sigebertus: Hildericum (inquit) insolenter & luxuriosè se agentem, Franci de regno deturbant: & Ægidium Regem sibi præficiunt. Atque hoc quidè præclarum ac singulare maiorum nostrorum facinus eò diligentius notandum est, quòd in primordiis ac propè incunabulis regni gestum, quasi quædam testificatio fuisse videtur ac denuntiatio, Reges in Francogallia certis legibus creati: non Tyrannos cum imperio soluto, libero, & infinito constitui. Itaque cùm hoc idem institutũ posteri retinerent, anno DCLXXIX: Childericum Regem vndecimum insolètius se in imperio gerentem abdicarunt: cumq̃ue nobilem quendam, nomine Bodilonem ad palum alligari, atque indicta causa virgis cædi iussisset, ab eodem Bodilone paucis post diebus interfectus est: auctoribus Aimoino lib. 4. cap. 44. Adone, Ætate vi. Tritemio anno 678. itemq̃; Sigeberto anno 667. Eiusdemmodi Maiorũ nostrorum seueritas aliquantò post extitit aduersus Theodoricum Regem XII:

qui cùm iniquo & auaro imperio Regnum administraret, Franci (inquit Aimoinus) super eum insurgunt, ac eum de regno eiiciunt, crinesque capitis eius vi abstrahentes incidunt. lib. 4. cap. 44. Ado ætat. VI. anno 696. Sigebertus autem sub anno DCLXVII, magnam illius culpæ partem in præfectum Regium Ebroinum conferunt. Theodoricus, inquit, Rex propter insolentiam Ebroini à Francis repudiatur: & frater eius Hildericus à cunctis ad regnum euocatur. Et Ado: Franci, inquit, Theodoricum de regno abiiciunt: Ebroinum Lexouio monasterio tondent. Childericum super se Regem leuāt. Item appendix Greg. Turon. lib. II. cap. 64: Frāci contra Theodoricū insurgūt, cūmq; à regno deiiciunt. crines capitis eius abscindētes totonderunt: Ebroinūq; ipsum tondūt. Similis eorundē virtus extitit in Childerico Rege XVIII. quē cū ppter inertiam tanto imperio indignum censuissent, Regno se abdicare coegerunt: atque in monachatum redegerunt: auctoribus Aimoino libro 4. cap. 61. Sigeberto & Tritemio anno 750: & Godfrid. Chro. part. 17. cap. 4. Sextum rursus eiusdem seueritatis exem-

exemplum extitit in Carolo Crasso Rege xxv: quem propter similem ignauiam, & quod Nortmannis Galliaē partem cōcessisset, Regnūque imminui passus esset, ab optimatibus Regni (vt Sigebertus loquitur) repudiatus est: anno, vt idem scribit 890. quod idem Godfridus part. 17. testatur. sed vberius Otto Frising. Chron. 6. capite 9: vbi memorabile illud ascribit: hunc cū post Carolum Magnum inter omnes Reges Francorum maximæ fuerat auctoritatis, in breui ad tantam tenuitatē venisse, vt panis quoque egens, ab Arnolpho iam Rege facto stipendia miserabiliter exigeret: ac ab ipso paucos fiscos grateranter susciperet. vnde humanarū rerum status miserrimus cognoscitur. quòd is qui tam Orientalia quàm Occidentalia regna cum Romano susceperat imperio, ad tantam postremò deiectionem venit, vt panis quoque egeret. Septimi etiam exempli memoria extat in Odone Rege xxvi. quem cū Franci repudiato Ludouici Balbi filio Carolo, Regem sibi delegissent, quarto post anno in Aquitaniā amandarunt: ibique consistere iusserunt, eiusque in locum Carolum eiusdem Balbi

filium suffecerunt: auctoribus Sigeberto sub anno 894. Aimoino lib. 5. cap. 42. Godfrid. part. 17. In eundem quoque numerū ascribitur Carolus Rex x x v i i, propter stuporem ingenij, Simplex cognomento dictus: qui cum stultitia sua regnum perfundaret, Lotharingiamque quam prius recuperauerat, amisisset, captus, atque in carcerem coniectus est, eiusque in locum Rodolphus suffectus. auctoribus Aimoino lib. 5. cap. 42. Sigebert. anno 926.

¶ *Pluribus extantibus Regis demortui liberis, quid iuris in hereditate obseruaretur.*

CAP. VII.

TRQUE hæc quidem eò pertinent, vt doceamus, regnū Francogalliæ antiquitus non hereditatis iure, vt priuata patrimonialia, sed Populi iudicio & suffragiis deferri solitum fuisse. quo minus illi relictum quæstioni videtur loci, si plures Regis demortui liberi extarent, quæ in illorum iure teneretur. Nam cum penes populi Comitiam, & publicum Gentis concilium non modò deferendi, verum-

verumetiam adimendi regni summa potestas esset, illud necessario consequitur, in eiusdem arbitrio fuisse, vtrum omnibus æqualiter, an vni tantum Regni successionem deferret. Quanquam hoc loco quaestio exoritur, si populus filio repudiato alium eligeret, ecquid tamen illi ad suam dignitatem tuendam relinqueretur. Quare intelligendum est, earum rerum quæ in Regis ditione sunt, quatuor à Iurisconsultis genera numerari: nimirum res (vt illi loquuntur) Cæsaris, res fisci, res publicas, & res priuatas. ac res quidem Cæsaris eæ dicuntur, quæ in priuato cuiusque principis patrimonio sunt: non quatenus est Princeps, sed quatenus est Ludouicus, aut Lotharius, aut Dago-bertus. Institutis autem Gallicis, patrimonium hoc Regis dominium nominatur: quod sine publico Gentis concilio alienari non potest. quemadmodum aliquantò post (vbi de Concilij auctoritate differemus) intelligetur. Res verò fisci dicuntur, quæ populi voluntate Regi partim ad tuendam dignitatem suam, partim ad vsus Reipublicæ repentinos attributæ sunt. Publicas autem res Iurisconsulti

appellant, quæ in ipsius regni ac Reip. dominio positæ sunt: priuatas verò, quæ in patrisfamiliâs cuiusque fortunis ac facultatibus numerantur. Ergo Rege patre demortuo, si ad extraneum regni hereditas deferatur, res quæ propriæ Regis, & (vt Iurisconsulti loquuntur) ipsius patrimoniales fuerunt, & quas alienari ab ipso non licere diximus, hereditatis iure liberis ipsius relinquuntur. Quæ verò regni & Reip. ipsius sunt, quoniam regni pars sunt, ad quem regnum defertur, ad eum quoque necessariò deferendæ sunt. quanquã tuenda liberorum dignitatis causa, ratio postulat, vt Ducatus, & Comitatus illis in populi Comitibus assignentur: quemadmodũ Otto Frising. Chron. 5. cap. 9. & Godfridus Viterbiensis scribunt, Dagobertum Lotharij filium, Regem constitutum, fratri Heriberto vrbes & pagos aliquot propè Ligerim fruendos dedisse. quod idem Aimoinus lib. 4, cap. 17. commemorans, ita subiūgit: Pactum cum ipso pepigit, vt priuato contentus habitu nil amplius de paterno sperare deberet regno. Item cap. 61. de Pipino scribens, Grifonem fratrem, inquit, more Ducum xii. comitatibus donauit.

navit. Atque huc illud pertinet quod Gregor. Turon. lib. 7. cap. 32. ita scribit: Misit Gondobaldus duos legatos ad Regem, cū virgis consecratis iuxta ritum Francorum, vt scilicet non cōtingerentur ab vilo. Et mox, Gondobaldus dicit se filium esse patris nostri Regis Chlotarij, & misit nos vt debitam portionem regni sui recipiat. Nunc vt ad propositam quæstionem redeamus, quantum ad Regni successiōnem attinet: certum hac de re ius Francogalliæ nullum reperio quippe, cū hereditaria, vt dixi, non esset. ceteris autem in patrimoniis nobilibus, quæ feuda nominantur, Otto Frising. lib. Frid. 2. cap. 29. Mos est, inquit, in Burgundia, qui penè in omnibus Galliæ prouinciis seruatur, quòd semper seniori fratri, eiúsque liberis, seu maribus, seu foeminis, paternæ hereditatis cedat auctoritas: ceteris ad illum tanquã ad dominum respicientibus. Atque hoc idē iuris in gente Francorū vniuersa multis verbis traditur à Petro de Vineis, lib. Epistol. 6. epist. 25. & aliis nonnullis locis. Sed in regni successiōe aliud iuris fuit. Nã memoriæ proditum est, antiquis temporibus persæpè Francogalliæ Regnum Re-

ge mortuo non vni filio à populo attributum, sed in viriles partes diuisum, atque assignatum fuisse. Itaque defuncto Clodoueo Rege secundo, anno D X V. qui liberos IIII. reliquerat, Theodoricum, Clodoueam, Childebertum, & Chlotarium, factis constat, Regnum inter eos ita diuisum fuisse, vt Theodoricus Metarum, Clodoueus Aureliæ, Chlotarius Sueffionũ, Childebertus Lutetiæ regnum obtineret: auctoribus Agathio lib. histor. I. Greg. Turo. lib. 3. cap. I. Aimoin. lib. 2. cap. I. Reginone sub anno 421. Rursus post Chlotarij Regis IIII. excessum, Regnũ inter quatuor ipsius filios ita partitum fuit, vt Cherebertus Lutetiæ, Guntrannus Aureliæ, Chilpericus Sueffionũ, Sigebertus Rhemorũ regnum obtineret: auctoribus Greg. lib. 4. cap. 22. Aimoin. libro 3. cap. I: Reginone sub anno 498. Contrà verò anno circiter DCXXX. mortuo Lothario Rege VII. Otto Frising. Chro. 5. cap. 9, & Godfrid. Viterb. ita scribunt: Dagobertus Chlotarij filius solus in Frãcia regnabat, sed fratri suo Heriberto circa Ligerim fluuium, paucas vrbes & pagos dimiserat. à Clodoueo enim vsque ad id tempus regnum Francorum

rum inter filios, filiorumque filios, multifariè diuiso confusè regnatum est. Terminus autem Regni Francorum erat iam ab Hispania vsque Pannoniam. Dagobertus itaque vnicus Rex Francorum leges Bauaris dedit. Hæc Godefridus. neque, vt multi sapientes sæpe iudicarunt, iniuria. Nam (vt est apud Iustinum libro 21) firmitus est futurum regnum, si penes vnum remanserit, quàm si portionibus inter plures fratres diuidatur. Aliquot tamen interiectis annis, cùm Francorum Regnum longè latèque propagatum esset, Pipino Rege mortuo, alia publico Gallorum concilio sententia placuit. quod valet ad confirmandum quod superius diximus, penes Concilij arbitrium, totum illud ius fuisse. Nam Eguinartus in vita Caroli Magni, sic loquitur: Mortuo Pipino Franci factò solenniter generali conuentu ambos sibi eius filios Reges constituunt, ea conditione, vt totum Regni corpus ex æquo partirentur: & Carolus eam partem quam pater eorum Pipinus tenuit, Carolomanus eam cui patruus eorum præerat, regendam susciperet. Item Abbas Vrsperg.

Mortuo Pipino, Carolus & Carolomanus filij eius, omnium Francorum consensu ambo Reges creati sunt, ea conditione, vt totum Regni corpus ex æquo partirētur. Simillima post Caroli Magni excessum in partiendo regno ratio fuit: quemadmodū ex ipsius testamento apud Iohan. Naucleum, & Eguinathi libello de ipsius vita cognosci licet: vbi tota prope Europa inter tres ipsius filios ita diuiditur, vt tamen filiabus nihil dotis, aut legitimæ portionis causa tribuatur: sed earum collocandarū, dotisq; constituendæ potestas summa fratrum fidei & prudentiæ permittatur. Eandem in Orientali Francia partitionē post Ludouici mortē anno DCCCLXXIII fuisse, testatur Otto Frisingensis Chron. 6. cap. 6. & Rhegino in Chron. anno 877. Rursus annis aliquot interiectis, post Ludouici Balbi Regis XXXIII. excessum, anno DCCCLXXX, eadem quoque partiēdi ratio seruata est: quam tamen non in Regnum ipsorum, sed in publici Concilij arbitrio fuisse, facilè ex his Aimoini verbis cognosci licet libro 5. cap. 40. Filij, inquit, Ludouici quondam Francorum Regis profecti sunt Ambianos, & sicut fideles

les eorum inuenerunt, Regnum paternū inter se diuiserunt. Ex quibus ita disputatis, perspicuum est, nullum antiquitus certum hac de re ius in Frācogallia fuisse: sed totam eius rei potestatem in publico Gēris cōsilio positam fuisse. postea verò Philippo III, Rege xlii. auctore constitutum est, vt ditio aliqua minoribus fratribus attribueretur. sed eius quoque iuris variæ interpretationes fuerunt, multæque natae contentiones propter filiarum rationem: vt planè nihil certi hac de re tradi à nobis possit: nisi, si res ad antiquum Maiorum nostrorum institutum reuocetur, totum eius rei ius publico gentis Concilio committendum esse: vt pro liberorū numero certæ illis ditiones ad victū & cultum fruendæ attribuantur.

¶ *De lege Salica, & iure mulierum in Regum parentum hereditatibus.*

CAP. VIII.

QVONIAM de Regalis hereditatis iure dicere instituimus, non prætermittenda legis Salicæ commemoratio videtur: quæ cū assiduè nostris ho-

minibus in ore est, tū verò maiorū nostrorum memoria maximam & periculosam de Regni successione cōtentionem sedauit. Nam cū anno 1328. Rex Carolus Pulcher Philippi Pulchri filius moriens vxorem pręgnantem reliquisset, paucis intermissis mensibus agnata filia, Eduardus Anglię Rex, ex Isabella Philippi Pulchri filia Caroli Regis sorore natus, hereditatem auiti Regni ad se pertinere contendit. At ex contrario Philippus Valesius Regis Caroli Pulchri frater patruelis exortus est, qui diceret, antiquam esse legē Regiam, Salicam nominatam, qua lege mulieres à Regni hereditate arcerentur. Hanc porrò legem Gaguinus & eiusdem generis scriptores à Pharamundo scriptā tradūt: Ad nostram, inquit, vsque ætatem nominatissimam. Et in vita Philippi Valesij: Eduardo, inquit, obstabat lex Salica, quæ à Pharamundo Francis data in illos vsque dies obseruantissima habebatur. Ea lege soli virilis sexus Reges à maioribus Regibus orti Regnum administrant, nec ad eam dignitatem fœminæ admittūtur: cuius legis hæc sententia est: Nulla hereditatis portio de terra Salica ad mulierem
veni-

venito. Terram autem Salicam, Francorū Iureconfulti eam dicunt, quæ folius Regis est, & à lege Alodij distat, quæ subditos comprehendit: quibus datur per hanc legem rei alicuius liberum dominium, non exclusa Principis maiestate. Hæc Gagui- nus. In eandem autem sententiam Francogalli omnes nō modò Hiltorici, verum etiam Iuriscōsulti & pragmatici vsque ad hoc tempus scripserunt: teste Paponio Arest. lib. 4. cap. 1. vt iam error propemodū ius fecisse videatur. Verūm illud meminisse oportet, quod superiūs attigimus, Francorum duas sedes, duóque regna fuisse. Vnum in Gallia, quod ad hunc vsque diem permansit: alterum vltra Rhenum ad flumen Salam: Vnde Salijs & Salici Frāci coniunctè, plerunque autem Salici præcisè appellati: quorum & regnum & iam prope nomen obsoletum est. De Salijs superiūs ex Ammiani Marc. historia dictum est, demonstratūque illos Oriētales, hos Occidentales appellatos fuisse. Quemadmodum autem duo Frācorum regna fuerunt, ita duæ Francorum leges: Salica, quæ ad Salios: Francica, quæ ad Francogallos pertinebat. Eguinarth. in Carolo Magno:

Post susceptum Imperiale nomen, cum animaduerneret multa legib. populi sui deesse (nam Franci duas habent leges, plurimis in locis valde diuersas) cogitauit quæ deerant addere. Auctor præfationis in Legem Salicam: Gens Frācorum inclita, antequam ad fidem catholicam conuerteretur, dictauit Salicam Legem per Procures ipsius gentis, qui tunc temporis apud eandem erant rectores. Sunt autem electi de pluribus viri quatuor, V visogast, Arbogast, Salogast, & V vindogast: qui per tres mallos (id est comitia) conuenientes, omnes causarum origines sollicitè discurrendo, tractantes de singulis iudicium decreuerunt hoc modo. &c. Ac fere iisdem verbis vtitur Sigebertus in Chron. anni 422. Otto Frising. lib. 4. cap. pen. Leges quoque Vvisigastaldo & Salagasto auctoribus ex hinc habere cœpere. Ab hoc Salagasto legem, quæ ex nomine eius Salica vsque hodie vocatur, inuentam dicunt. Hac nobilissimi Francorum, qui Salici dicuntur, adhuc vtuntur. Atque hæc quidem veteres Chronographi: ex quibus eorum errorem coargui licet, qui Salicam legem vel à fale, id est prudentia dictam, vel corruptam vocem

vocem tradiderunt, pro Gallicam: quo dici absurdius nihil potuit. Sed longè maiores ex eodem fonte nati sunt errores. Primum quòd illis auctoribus creditum est, Salicam legem ad ius publicum ciuitatis atque imperij, & hereditariæ Regni successionis pertinuisse. Nam illius legis Salicæ tabulæ nō multis abhinc annis repertæ & in lucem editæ sunt, ex quarum inscriptione cognoscitur eas primùm circiter ætatem Pharamundi Regis scriptas editasque fuisse: deinde omnia & Salicæ legis & Francicæ capita non de publico Regni & ciuitatis iure, sed de priuato tantùm constituta fuisse. In iis autem vnum hoc caput extat tit. 62. De terra Salicā in mulierem nulla portio hereditatis trāsit: sed hoc virilis sexus acquirit: hoc est, filij in ipsa hereditate succedunt. sed vbi inter nepotes aut pronepotes post longum tempus de alode terræ contentio suscitatur, non per stirpes, sed per capita diuidatur. Cuius legis similis extat apud Ripuarios tit. 58. Itemque apud Angliostit. 7. vbi tantum abest, vt de Regnorū hereditatib. sanciantur, vt ne ad feudorum quidem, sed tantū ad allodiorum successiones eæ leges perti-

neant: quanquam dos quidem mulieribus ex iisdem allodiis assignabatur. Vtunque sit, primùm illud constat, etsi nullum nec Salicæ, nec Francicę legis caput extet, quo mulieres à Regni hereditate arceantur, tamen instituta & mores gentis tanto seculorum consensu cōseruatos legis scriptæ vim obtinere. Nam Childeberto tertio Rege mortuo, duabus filiabus superstitionibus, fratri eius Clothario Regnum illis exclusis delatum est. Rursus Chereberto quinto Rege mortuo tribus filiabus superstitionibus, Sigeberto ipsius fratri successio delata est. Itē Gontranno Burgundiæ & Aureliæ Rege mortuo, nō Clotildæ filiæ ipsius, sed fratri Sigeberto regnū delatum est. Deinde multò consideratius & cautius Philippi Valesij consiliarios ex feudali iure disputaturos fuisse: quo iure feudorum hereditates liberis posterisque virilis sexus tantummodo deferuntur: neque ad eas mulieres admittuntur. Vbi autem in ea stirpe, in qua feudum versatur, mares defecerunt, tum ad alteram stirpem feudum reuocatur: vt illo casu acciderat. Quæ verò feuda deprauato iure ad mulieres deferuntur, ea non propriè feuda, sed feudastra potius

potius appellanda esse, aliis libris nostris demonstrauius.

¶ *De iure Regalis capillitij.*

CAP. IX.

o c loco non alienum videtur, aliud Maiorum nostrorū institutum commemorare, de Regio capillitio. nam memoriae proditum est, singulare quoddam ius capillitij apud Maiores nostros fuisse, vt qui Reges à populo creati, aut regio genere prognati essent, comā alerent, eamque à fronte discriminatam, vnguētisque delibutam, decus atque insigne regium, regiæque stirpis haberent. reliqui ciues omnes quamuis illustri loco nati, tamen capillitij ius non haberent: sed propter assiduos (vt credi par est) in re militari labores, raso vel detonso capite incederent: quemadmodum de Iulio Cæsare & plerisque aliis Romanæ historiæ commemorant. Aimoin. lib. i. cap. 4: Regem verò ceterarum more nationum Franci sibi eligentes, Pharamundum solio sublimant regio: cui filius successit Clodiocri-

nitus. illo enim in tempore Francorum
 Reges criniti habebantur. Item lib. 3. cap.
 61: Hic Gundoaldus more Regum à ma-
 tre sua enutritus (vti consuetudo antiquis
 fuit Frãciæ Regibus) capitis comam gere-
 bat profusam. Similiter Agathius libro de
 bell. Goth. 1. vbi Clodoucum Regem no-
 strum (quem tamen Clodamirum appel-
 lat) à Burgundionibus in bello captum
 commemorat: Vt primũ, inquit, ex equo
 lapsus est, Burgundiones conspicati capil-
 litium, quod illi à tergo propendebat, du-
 cem esse hostium animaduertent. neque
 enim Francorum Regibus coma carere li-
 cet: sed à pueris intonsi permanent, &
 profusum capillitium, atque in tergum re-
 iectum habent. Quinetiam multis ex lo-
 cis licet animaduerrere, maioribus no-
 stris in more fuisse, vt si cui vel Regnum
 abrogarent, vel adipiscendi Regni spem
 adimerent, ei capillitium abscinderent.
 Aimoinus illo eodem loco: Ille intuitus
 in eum, incidi eius præcepit capillos,
 hunc suum negans filium fuisse. Item: I-
 terum incisis crinibus Colonia in cu-
 stodiam traditur, vnde fuga elapsus suc-

crescentibus capillis, ad Narsetem transiens, &c. quam histor. Gregor. Turonen. lib. 6. cap. 24. commemorat. Item cap. 44. ubi de Theodorico Rege loquitur: Franci, inquit, super eum consurgunt, ac eum de regno eiiciunt, crinesque capitis eius vi abstrahentes incidunt. Memorabilis autē ac potius horribilis historia extat apud Gregor. Turon. de Regina matre Crotilde, quæ duob⁹ filiis caput abscindi, quàm comam maluit. Locus est lib. 3. cap. 18. Mater nostra (inquibat rex fratri suo) fratris nostri filios secum retinuit, & vult eos regno donari. Communi consilio pertractare oportet, quid de his fieri debeat: vtrum incisa caesarie, vt reliqua plebs habeantur: an his interfectis regnum germani nostri inter nos diuidatur. Et mox: Tunc miserè Archadium cum forcipe, atque euaginato gladio: qui veniens ostendit Reginae vtrunque, dicens: Voluntatem tuam, ô gloriosissima Regina, filij tui domini nostri expetunt, quid de pueris agendum censes: vtrum incisus crinibus eos viuere iubeas, an vtrunque iugulari. Maluit autē illa interfectos videre, quàm rōsos. Quin-

etiam moris fuisse animaduerto, ut cum Reges prælio decertarent, nodatum capillitium in galeam, quasi cristam erigerent: idque insigne in præliis haberent. Itaque Ammianus lib. 4. cap. 18: vbi de Dagoberti Regis cum Bertoaldo Saxonum Duce acerrimo prælio commemorat: Rex, inquit, ense percussus in caput, decisos cum parte galeæ crines patri per armigerum mittit, ut sibi in auxilium properet. Huius autem instituti causam cum apud me considero, hæc ferè reperio, quòd cum & Gallorum & Francorum nationes comatæ essent (item ut Sicambrorum, ac ferè regionum illarum institutum fuisse constat) maioribus nostris visum est, hoc proprium Regiæ dignitati decus atque insigne tribuere. Nam de Gallis quidem (vnde Comata Gallia dicta est) nemo mediocriter eruditus testimoniũ quærit: memor præsertim illius Claudiani ex lib. in Ruffin. 2:

*Inde truces flauo comitantur vertice Galli,
Quos Rhodanus velox, Araris quos tardior
ambit,*

Et quos nascentes explorat gurgite Rhenus.
De Francis autem, quos ex Chaucis, siue Chaycis ortos demonstrauius, vel vnus
ille

ille ex Lucani primo locus, testimonio esse potest:

Et vos crinigeros bellis arcere Chaycos

Oppositi petitis Romam &c.

Quod cum ita esset, animaduertimus, externos qui animo in nostros inimico essent, Reges capillatos non modò contumelioso nomine Setatos appellasse: verùm cum setæ leonum, equorum, & suum communes essent, (qui omnes propterea Setosi & Setigeri appellantur) etiam ad suillas setas nominis contumeliam produxisset. Vnde & obscæna conficta fabula, & spurcum nomen *τριχοραχάτων*: de quo Georgius Cedrenus in historia ita scribit: *ἐλέγοντο ὅ οἱ ἐκ τῆ γένεος ἐκείνης κατὰ γόμοιοι κεισάτοι, ὃ ἐρμύλευεται τριχοραχάτοι. εἶχον γὰρ καὶ τῆς βράχως αὐτῶν τρίχας ἐμφουμένους, ὡς χοῖροι*: id est, Qui regio erant prognati genere, dicebãtur Cristati: quod interpretatur Tergisetosi. Habebant enim in spina dorsi pilos enascentes, quasi porci. Quem tamen locum mendosum ac deprauatum esse arbitror: ac pro ΚΡΙΣΤΑΤΟΙ vel reponendum ΣΕΤΑΤΟΙ: vel vtrunque certè coniungendum: vt à nonnullis festiuè Cristati, propter erectum in galeam crinium flocculum, à maleuolis e-

tiam contumeliosè Setati, vel Setigeri appellarentur. Quòd si clausulam illam tam apertè Cedrenus non apposuisset, & Cristorum nomen retinendum fuisset, dicendi potius *ἡ ἰσοχαρακτοῖ* fuissent: vt cuius perspicuū esse arbitror: pro, Crinibus insignes.

¶ *Qualis Regni Francogallici constituendi forma fuerit.*

CAP. X.

His ita breuiter expositis, deinceps qualis Regni Francogallici constituēdi forma fuerit, exponendum videtur. Ac superius quidem populū non modò creandi, verumetiam abdicādi Regis potestatem sibi omnem reseruasse, docuimus. Quam eandem regnandi formā constat Gallos nostros, priusquam in Romanorum potestatem redigerentur, habuisse: vt populus non minus (inquit Cæsar) in Regem, quàm Rex in populum imperij ac potestatis retineret. Quanquā non à Gallis, sed à Popularibus suis Germanis eam Reipu. constituendæ formam
 Fran-

Francos nostros sumpsisse, cōsentaneum est: de quibus Tacitus in lib. de moribus Germ. ita scribit: Regibus non est infinita aut libera potestas. Hac autem forma nullam à Tyrannico dominatu remotiorem esse constat. Quinetiam è tribus tyrannidis notis, quas philosophi veteres indicarunt, nullam in Regni nostri forma constituenda licet animaduvertere. Primum enim quantum ad coactum imperium, hoc est, vt Rex inuitis dominetur, docuimus iam antea, summam populi tum in deligendis, tum in abdicandis Regibus potestatem fuisse. Quantum ad peregrinam corporis custodiam, quam secundam tyrannidis notam numerant, tantum abest, vt Francogalliæ Reges peregrinis & alienigenis mercenariis ad præliariam cohortem vterentur, vt ne ciues quidem & indigenas ad corporis custodiam adhiberent. quippe, cùm omnē in clientum suorum fide & beneuolentia præsidij sui fiduciam collocarent. Cuius rei argumēto est, quod Gregor. Turon. lib. 7. cap. 18. & Aimoinus lib. 3. cap. 63. scribunt, Regē Gontrannum ab homine quodam tenui Luteitiæ admonitum, vt insidias sibi à Faraul-

pho paratas vitaret : continuò se armis & custodiis muniuisse : vt nusquam, inquit Gregorius, ac ne ad loca quidē sacra, nisi vallatus armatis atque custodibus p̄cederet. Quinetiam extat Ludouici cognomēto Diui præclara historia, & ab illustri viro Ioanne Ionuillæo scripta, qui cum illo Rege perfamiliariter multos annos versatus est : qua in historia nullam planè satellitū, aut stipatorum, aut præsidariæ cohortis mentionem licet animaduertere: sed tantum Ianitorū, quos populari lingua Hufserios appellat. Quæ verò tertia tyrannidis nota numeratur, vt non ad ciuitatis & subiectorum, sed ad ipsius dominantis commodum atque arbitrium omnia referantur : paulo posterius docebimus, summam Regni Francogallici administrationem penes publicū & solenne gentis concilium fuisse: quod posterior ætas Cōuentum triū Statuum appellauit. Huius enim Regni status is fuit, quem Philosophi veteres, in his Plato & Aristoteles, quos Polybius imitatus est, optimum ac præstantissimum iudicarunt: nimirum qui è tribus generibus Regali, Optimo, & Populari mixtus ac temperatus esset: quam Reip.

for-

formam Cicero in suis de Repub. libris vnam ex omnibus comprobavit. Nam cū Regius & popularis dominatus natura inter se diffideāt, adhiberi tertium aliquem oportet intermedium, & vtriusque communem, qui est Principum, siue Optimatum: qui propter splendorem generis & antiquitatem, ad Regiam dignitatem accedit: propter clientelam, & (vt vulgo loquimur) subiectionem à plebeio genere minus adhorret. Vnum enim eundemque cum plebe populi vniuersi Magistrū agnoscunt. De hac autem præclara Reip. temperatione insignis extat Ciceronis laudatio, ex Platonis de Repub. libris expressa, quam propter singularem elegantiam subscribemus: Vt in fidibus, inquit, ac tibiis, atque cantu ipso, ac vocibus concentus est quidam tenendus ex distinctis sonis, quem immutatum ac discrepantem aures eruditæ ferre non possunt, isque cōcentus ex dissimillarū vocum moderatione concors tamen efficitur, & congruens: sic ex summis, & mediis, & infimis interiectis ordinibus, vt sonis, moderata ratione ciuitas, consensu dissimillimorum concinit, & quæ harmonia à musicis dici-

tur in cantu, ea est in ciuitate concordia
arctissimum atque optimum in Rep. vin-
culū incolumitatis, quæ sine iustitia nullo
pacto esse potest. Hâc igitur mixtam è tri-
bus generibus Reip. temperationem Ma-
iores nostri secuti, sapientissimè constitue-
runt, vt quotannis publicum totius Re-
gni concilium Kal. Maij haberetur: quo in
cōcilio de summis quibusque Reip. nego-
tiis cōmuni Ordinum omnium consilio age-
reretur. Cuius instituti sapientia & utilitas
tribus maximè rebus cernitur. primū
quòd in magno prudentium numero ma-
gnitudo consilij versatur: vt Salomoni &
aliis sapientibus placuit. deinde quia liber-
tatis pars est, quorum periculo res geritur,
vt eorum consilio atque auctoritate admi-
nistretur: &, quemadmodum vulgò dici
solet, quod omnes tangit, ab omnibus ap-
probetur. postremò vt qui apud Regem in
magna potentia sunt, & magnis imperiis
præsunt, eius concilij metu, in quo Ciuita-
tum postulata liberè audiuntur, in officio
contineantur. Nam quòd Regna quædã
vnius Regis arbitrio ac nutu gubernantur,
rectissimè Aristoteles lib. Polit. 3. animad-
uertit, non hominum liberorum & lumi-
ne

ne ingenij vtentium , sed pecudum potius & brutorum consilij expertium eam gubernationem esse. Sic enim se res habet, vt pecudes, non ab vno è suo genere: vt pueri aut adolescentes, non ab vno è suis æqualibus, sed à præstantiore aliquo reguntur: sic hominum multitudo non ab vno è suo numero , qui minus fortasse, quàm alij complures videret: sed à probatis delectisque omnium consensu præstantioribus, & coniunctis cõsiliis, & quasi mente ex multis conflata , regenda & gubernanda est. Nam quòd Senatum assiduũ & ordinarium plerique habent Reges, cuius consilio in administranda Repub. sese vti dicunt, primùm aliud est Regni, aliud Regis consiliarium esse. Ille Reipub. vniuersæ, & in commune consulit: hic vnius hominis cõmodis atque vtilitatibus seruit. Deinde cùm illi Senatores assidui vel vno in loco, vel certè in aula Principis perpetuò maneant , longinquarum ciuitatum nosse , ac videre statum commodè non possunt. Præterea Regalis & aulicæ vitæ illecebris inducti , facilè ad libidinem dominandi , ad ambitionem , & opes amplificandas deprauantur: vt ad extremum

non Regni, & Reip. consiliarij, sed Regis vnus assentatores, & ministri cupiditatū & Regiarum, & suarum quoque appareant. Qua de re extat insigne Imp. Aureliani elogium apud Fl. Vopiscum, quod subscribemus: Ego (inquit) à patre meo audiui, Diocletianum principem, iam priuatum dixisse, nihil esse difficilius, quam bene imperare. Colligunt se quatuor vel quinque: atque vnum consilium ad decipiendum Imperatorem capiunt: dicunt quid probandum sit. Imperator qui domi clausus est, vera non nouit. cogitur hoc tantum scire, quod illi loquuntur. Facit iudices, quos fieri non oportet. Amouet à Repub. quos debebat retinere. quid multa? vt Diocletianus ipse dicebat, Bonus, cautus, optimus veditur Imperator. Hæc igitur incommoda maiores nostri in Repub. constituenda, tanquam scopulos vitantes, decreuerūt, Remp. communi omnium ordinum consilio gerendam esse: cuius consilij habendi caussa certo anni tempore Rex, & principes & delecti ex singulis prouinciis conuentum agerent. Quod idem institutū videmus etiā multis aliis in gentibus obseruatū fuisse. Primū in

in Gallia nostra antiqua, quam superiùs ostēdimus cōmuni Delectorū Cōcilio administratā fuisse. sed quoniā de Regno instituta cōmemoratio est, satis constat antiquitus in Græcia Amphyctionū Cōciliū fuisse ab Rege Amphyctione (vt Suidas & alij testātur) Deucalionis filio institutū, vt è XII. Græciæ ciuitatibus certo anni tempore delecti ad Thermopylas conuenirēt: ibiq; de Regni & Reip. summis rebus cōmuni consilio deliberarent. qua de caussa Cicero Cōmune, Plinius Publicum illud Græciæ concilium appellat. Simillimam Germanorum in Imperio Germanico cōstituendo sapientiam fuisse apparet: vbi Imperator, Monarchiæ: Principes, Aristocratix: ciuitatum verò legati, Democratiæ speciem obtinent: neque quicquam quod ad summam Reipub. Germanicæ pertinet, nisi in trium illorum ordinum conuentu constitutum sit, ratum & firmum habetur. Eodémque vetus illud & præclarum Lacedæmoniorum institutum pertinuit, vt Ephoros suis Regibus attribuerent, qui (quemadmodum Plato scribit) Regibus freni instar essent, quorūque cōsilio atque auctoritate Reges Rép.

administrarent. Quam eandem in insula Taprobane Regni rationem Plinius commemorat lib.6.cap.22. vt ei xxx. Rectores attribuerentur à populo, quorum consilio in gubernanda Rep. vteretur. ne si infinita Regibus in ciues potestas permetteretur, eodem loco ac numero suos ciues, quo vel mancipia vel pecudes haberent. Quinetiam eandem apud Anglos Regni administrandi formam esse, testis est Polid. Verg. lib. Angl. Hist. II. vbi sic scribit: Ante hæc tempora, (Regis autem Henrici I. vitam exponit) Reges non consueuerant populi cōuentum consultandi causa, nisi perrarò facere. adeò vt ab Henrico id institutū manasse, iure dici possit. quod tam altis defixum, vti etiam nunc, radicibus semper stetit, vt deinceps quicquid ad Remp. bene gerendam, eiúsque conseruationem deliberandum foret, illud ad concilium deferretur: & siquid aut Regis aut populi iussu decretum factumque esset, id totum pro nihilo haberetur: nisi eiusmodi concilij auctoritate foret comprobatum. Ac ne imperitæ vulgi multitudinis, cuius proprium est nihil sapere, iudicio Concilium impediretur, certa lege exceptum fuit

fuit ab initio, qui ex Sacerdotum cœtu, quæue, quòtue ex reliquo populo vocari deberent ad concilium. More Gallicovulgò Parlamentum appellant: quod vnusquisque Rex initio sui Regni habere solet: qui & deinde, quoties res postulat, suo arbitrato illud ipsum conuocat. Hæc Vergilius. Sed ex his gentium ferè omnium institutis nullum æquè insigne memoratur, vt illud Hispanorum: qui cùm in communi Arragoniæ concilio Regem creant, rei memoriæque consignandæ causâ fabulã peragunt: hominẽque inducunt, cui Iuris Arragonici nomen imponunt: quem Rege maiorem ac potentiolem esse communi populi decreto sanciant. tãdẽmque Regẽ certis legibus & cõditionibus creatum his affantur verbis, quæ propter eximiam ac planè singularem gentis illius in frenando Rege fortitudinẽ proferemus:

NOS QUI VALEMOS TANTO COME VOS, Y PODEMOS MAS QUE VOS, VOS ELEGIMOS REY: CONESTAS Y ESTAS CONDICTIONS: INTRA VOS Y NOS, VN QUEMANDA MAS QUE VOS. Id est, Nos qui tãti sumus, quanti vos, & plusquam vos pos-

sumus, Regem vos eligimus his atque his conditionibus. Inter vos & nos vnus maiore cum imperio est, quàm vos. Quæ cùm ita se habeant, cùm, inquam, gentium ac nationum omnium commune hoc institutum semper fuerit, quæ quidem regio ac non tyrannico imperio vterentur, perspicuum est, non modò præclaram illam communis concilij habendi libertatem partem esse iuris gentium, verumetiam Reges qui malis artibus illam sacrosanctam libertatem opprimunt, quasi iuris gentium violatores, & humanæ societatis expertes iam non pro Regibus, sed pro tyrānis habendos esse. Verùm vt ad institutum redeamus, cùm illa, quæ superius exposuimus forma, Resp. nostra maiorum instituto temperata è tribus generibus fuisset, constitutum est, vt quotannis, atque adeò quoties maior aliqua res incideret, solenne & publicum concilium indiceretur: quod propterea Trium Statuum Parlamētum appellatum est: cū eo vocabulo colloquium & conuentus hominum intelligeretur variis ex locis vnum in locum communi de re deliberandi causa coeuntium. itaque colloquia in-
ter

ter hostes pacis aut induciarum caussa instituta semper in Chronicis nostris illo Parlamēti nomine appellantur. Huic porro concilio Rex in aureo tribunali sedens, præerat: cui primùm Principes Regni que magistratus, tum inferiore loco Legati ex singulis ciuitatibus subsidebant: quos populari lingua Deputatos appellamus. Nā ubi dies Concilij venerat, Rex ea pompa in constitutum atrium deducebatur, quæ magis ad popularem moderationē, quàm ad Regalem magnificentiam accommodata videbatur. Quam etsi perditis hisce temporibus aulicis assentatoribus irrisui ore nō dubitamus, tamen quoniam pietatis pars est, Maiorum sapiētia delectari, ex antiquis monimētis exponemus. Carpentō igitur Rex in atrium vehabatur bubus tracto, quos auriga stimulo agebat. Vbi verò in atrium ac potius in Reip. sacrarium ventum erat, tum Principes Regem in aureo folio collocabant: reliquique (vt iam diximus) suo quisque loco atque ordine subsidebant. Eòque demum statu atque sacrario Regia Maiestas dicebatur. cuius rei etiam nunc insigne monumentum animaduertere licet in typo Regio, quo

Sigillum Cancellariæ vulgò nominamus, vbi Rex non equo militari infidens, aut triumphali more quadrigis inuehens, sed togatus & coronatus sedens in folio, dextraque sceptrum regale, sinistra sceptrum Iustitiæ tenens, solennique concilio præfidens conspicitur. Et profectò ita est, vt ibi demum Regalis maiestas verè propriè que dicatur, vbi de summa Reipub. consilium agitur: non, vt imperitum vulgus vsurpare solet, siue Rex ludat, siue saltet, siue cum mulierculis garriat, vt semper Maiestatem Regiam nominet. Harum autem rerum omnium testimonia è multis pauca proferemus. Primum ex historia Eguinardi qui Caroli Magni Cancellarius fuit, eiusque vitam conscripsit: Quocunque, inquit, eundum erat, carpento ibat, quod bubus iunctis & bubulco rustico more agente trahebatur. Sic ad palatium, sic ad publicum populi sui conuentum, qui annuatim ob Regni vtilitatem celebrabatur, ire, sic domum redire solebat. Quod idem totidem prope verbis Ioh. Naucleus in Chronolog. Generat. 26. commemorat. Itémque auctor Magni Chronici sub initium vitæ Caroli Magni, fol. 177. Neque verò

verò nimio perè admirandum id videtur. nam hunc temporum illorum morè fuisse, vt & Reges, & Reginae, & Regij liberibus veherētur, argumento est etiam ille Gregorij Turo. locus lib. 3. cap. 26: Deuteria verò (hæc Childeberti Regis vxor erat) cernens filiam suã ex superiore marito susceptam, adultam valde esse, timens ne eã concupiscens Rex sibi adsumeret, in balsterna positam indomitis bobus cõiunctis eam de ponte præcipitauit. Iam verò de Tribunali aureo Aimoinus lib. 4. cap. 30. ita scribit, vbi de Rege Dagoberto commemorat: Generale indixit PLACITVM, in loco nuncupato Bigargio: ad quod properè conuenientibus cunctis Franciæ Primoribus Kal. Maiis Rex solio residens aureo hoc apud eos habuit orationis exordium. Item cap. 41. vbi de Clodoueo Rege loquitur: Medius inter eos solio residens aureo hoc habuit orationis exordium. Itē Sigebertus in Chron. anni 662: Francorū (inquit) Regibus moris erat, Kal. Maij præfidere coram tota gente, & salutare, & salutari, obsequia & dona accipere. Quod Georg. Cedrenus totidem prope verbis sic exponit: *κατὰ τὸν Μαιῖον μὲν ἀποσημαθέρειται*

ὅτι πάντες τῆ ἔθνης, καὶ προσκυνεῖν αὐτοῖς, καὶ ἀντιπρο-
σκυνεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν, δωροφορεῖσθαι τε καὶ σωήθειαν, καὶ
ἀντιδιδόναι αὐτοῖς. *Iam verò de popularium,*
qui ad Concilium conuenerant, auctorita-
te, testimonium hoc extat apud Aimoinū
lib. 4. cap. 41. vbi de Clodoueo Secūdo lo-
quitur: *Quanquam* (inquit Rex) *Franci-*
genæ ciues, terreni nos cura principatus
admoneat, publicis vos consultores rebus
aduocare. Idem eodem lib. cap. 74. *Æsta-*
tis initio in Saxoniam eundum, & ibi (vt
in Francia quotannis solebat) *generalem*
conuentum quot annis habuit. Item lib. 4.
capite 13. vbi de Carolo Magno loquitur:
Peracta venatione Aquisgrani, rediens ge-
neralem populi sui conuentum more so-
lenni habuit. Ca. 116. Imperator autē duo-
bus conuentibus habitis, vno apud No-
uomagum, altero apud Compendium in
quo & annua dona suscepit. Item capite
117. Mense Augusto Vormaciam venit,
atque habito generali conuentu & oblata
sibi annua dona more solenni suscepit, &
legationes plurimas audiuit. Itē lib. 5. cap.
31: *Generale PLACITVM* Idibus Iuniis
in villa Duziaco tenuit: vbi & annua do-
na sua suscepit. *Atque hæc quidem de so-*
lenni

lenni Concilio, quod Historici & Galli & Germani deprauata Latini sermonis consuetudine modò Curiam, modò Conuentum generalem, plerunque autem **PLACITVM** appellarunt. Gregor. lib. 7. cap. 14. Igitur adueniente **PLACITO** directi sunt à Childeberro rege, & cet. Aimoin. lib. 4. cap. 109. Medio Mense Conuentus generalis apud Theodonis villam magna populi Francorum frequentia celebravit. Et mox: Eminuit in hoc **PLACITO** piissimi Imperatoris misericordia singularis. Nam moris fuit vt in illo Concilio munera vndique Regi mitterentur, quod & aliis multis locis traditur: quibus Concilium illud, Conuentus generalis appellatur. Aimoin. lib. 4. cap. 64: vbi de Pipino Rege loquitur: Coëgit vt promitterent se omnem voluntatem illius esse facturos, & annis singulis honoris caussa ad generalem conuentum equos trecentos pro munere duros. Itē cap. 85. Saxonum perfidiæ non immemor conuentum generalem trans Rhenum in villa Cuffenstein more solēni habuit. Iam verò Conciliū illud alio quoque vocabulo, Curia dicebatur. vnde nata popularis

locutio, cùm ad aulam & Regiam itur, vt iri ad Curiam dicatur: propterea quòd raro ad regem, nisi indicto concilio, & de magnis rebus, adibatur. Aimoin. lib. 5. cap. 50. Carolus, inquit, Danorum Regis filius Flandriæ Proceres quosdã iudicio Curia conuenienter petebat. Item cap. sequenti: Defuncto Henrico Romanorum Rege, in ea quæ maxima & generalis est habita Maguntia Curia. Itẽ Otto Frising. lib. Frider. 1. cap. 40. Post hæc Princeps Bauariam ingreditur, ibiq; mense Februario generalem Curiam celebrauit. Item cap. 43. Cõradus Romanorum Rex, Principes conuocans in oppido Oriẽtalis Francia Franconofurt generalem curiam celebrat.

¶ *De sacrosancta publici Concilij auctoritate, & quibus de rebus in eo ageretur.*

CAP. XI.

PRINCEPS locus postulat, vt quibus de rebus in solenni concilio ageretur, consideremus: Maiorũque nostrorũ in constituenda Rep. sapientiam admiremur. Summatim autem has ferẽ

ferè obseruauimus. Primùm de creando vel abdicando Rege: tum de pace & bello, de legibus publicis: de summis honoribus, præfecturis, & procurationibus Reip. de assignanda patrimonij parte liberis defuncti Regis, vel dote filiabus constituenda: quod Germanico verbo *Abanagium*, quasi exclusoriam partem, appellarunt: denique de iis rebus omnibus, quæ vulgus etiam nunc *Negotia Statuum* populari verbo appellat: quoniam de nulla (vt dixi) Reip. parte nisi in statuum siue *Ordinum* concilio agi ius esset. Ac de creandis quidem aut abdicandis Regibus superiùs, tum ex *Caroli Magni* testamento, tum etiam ex aliis auctoribus satis multa testimonia protulimus. Neque tamen vnum illud prætermitemus, ex *Aimoino* lib. 5. cap. 17. vbi de Rege *Carolo Caluo* commemorat: *Generali* (inquit) conuentu in *Carisiaco* habito filium suum *Carolum* armis virilibus, id est, ense cinxit: corona Regali caput insigniuit, & *Neustriã* ei attribuit: *Pipino*, *Aquitaniam*. Iam de *Regni* procuratione, insigne illud testimonium apud eundem auctorem extat lib. 5. cap. 35. vbi de eodem *Carolo Caluo*

loquitur : Carolus (inquit) Romam proficiscens, Compendij Placitum generale Kal. Iunij habuit : vbi per Capitula , qualiter Regnum Franciæ filius suus Ludouicus cum fidelibus eius & Regni primoribus regeret, vsque dum ipse Roma rediret, ordinat. Idem eodẽ lib. cap. 41. Cuius ætatem (de Carolo Simplice loquitur) Franciæ primores incongruam, vt erat, exercendæ dominationi arbitrati, consilium de summis inuent rebus : Franci, Burgundiones, Aquitanienfisque proceres congregati in vnum, Odonem tutorem Caroli, Regni que elegere gubernatorẽ. Iam verò de legibus & constitutionibus, vel vnus ille Gaguini locus in vita Ludouici cognomento Sancti, testimonio esse potest: Cùm Parisiũ, inquit, Ludouicus venisset, cõuentu generali habito, Rẽp. reformauit, statutis optimis legibus de iure à iudicibus dicendo, & de officiis non emendis &c. Porrò de summis honoribus, & præfecturis ad probatos viros deferendis, testimonium apud Aimoinum extat libro 5. cap. 36. vbi de Carolo Caluo loquitur: qui cùm ante inaugurationẽ Regni præfecturas arbitrato suo tribuisset, Proceres
 solen-

solenne Concilium indicere cœperunt, legatosq; ad Regem mittere: neque prius Regem coronari passi sunt, quàm illorum Concilio atque auctoritate in illis mandâdis magistratibus vsus esset: Regni primores, inquit, indignati, quia quibusdam honores dederat, sine illorum cōsensu, & ob id aduersum ipsum conspirarunt, & conuentum suum in villam Vvitmarium cōduxerunt: indéque legatos suos ad Ludouicum direxerunt. sed & Ludouicus legatos suos ad illos direxit, &c. Item Appêdix Gregor. Turo. lib. 11. cap. 54: Eo anno, inquit, Clotharius cum proceribus & leudibus Burgundiæ Treassinis coniungitur: cum eos sollicitasset si vellent, mortuo iâ Vvarnhario aliû in eius honoris gradum sublimare: sed omnes vnanimiter dencantes, se nequaquam velle Maiorem domus eligere, Regis gratiam obnixè petentes, cum Rege transgere. Ad eundem numerum referendæ sunt Principû contentiones: quæ Reip. perniciosæ futuræ videbantur: de quibus in eodem illo Concilio disceptabatur. Nam Aimoinus lib. 4. capite 1. vbi de Clothario Chilperici filio cōmemorat, à quo Brunehildis Au-

strasiæ Regnum postulabat, ita loquitur: Clotarius respondit, conuentum nobiliũ debere eam aggregare Francorum, & cõmuni tractatu de communibus consulere rebus: se verò iudicio illorum in omnibus pariturum, nec præceptis promisit obstaturum. Quod idem appendix Gregor. lib. 11. commemorans: Clotarius, inquit, respondebat, iudicio Francorum electorum quicquid procedente domino à Francis inter eosdem iudicabitur, pollicitum esse implere. Item Aimoinus lib. 5. cap. 12. vbi de Rege Ludouico Pio loquitur, quem filij contentionibus exagitabant: Cùm autem instaret Autumnalis temperies, ij qui Imperatori contraria sentiebant, alicubi in Francia conuentum fieri generalem volebant. Item cap. 13. in Theodonis villam conuenire generaliter suum populũ præcepit. Et paulò post: Sed post paucum tempus idem ad festum Sancti Martini populum conuocauit: filiũque Pipinum fugientem ad se quoquomodo reuocare voluit. sed ille id refugiebat. Eadẽmque ipsa de re Gaguinus commemorans: At coniurati (inquit) cùm intelligerent absque procerum conuentu Regem se deiciere

cere non posse, magnis viribus enituntur concilium in Francia habere. Repugnabat tamen Ludouicus, quòd sciret Francos ab inimicis aduersum se persuasos esse. Maguntia propterea conuentum indixit: mandátque neminem in concilio cū armis admitti. At ne publico auctoramēto coniurati aduersus patrem filij destituerentur, coacto apud Compēdium ex toto Regni Episcoporum Procerúmque concilio, Lotharius eductum de custodia patrem Compendium perduxit. Rursus Aimoin. lib. 5. cap. 38. vbi de Rege Ludouico Balbo scribit, qui concilium Maríuæ agebat, & de pace cum suo consobrino referebat: In ipso quidem placito, inquit, hæc quæ sequuntur inter eos consensu fidelium suorum seruanda conuenerunt. Nunc cetera videamus. Nam illud præterea reperió moris fuisse, vt si quis Princeps atque illustriore loco natus criminis alicuius insimularetur, in iudicium ad illud concilium vocaretur, ibique causam dicere cogeretur. Itaque Regis Clotharij tempore cū Brunehildis multorum capitalium criminum accusata & damnata est, Rex concilio Francogallia indicto ita

cum ordinibus loquitur : apud Aimoinū lib.4.cap.1. Vos dulcissimi commilitones, & præminentes Franciæ primores, decernite cui subiaceat supplicio tanti obnoxia sceleris. Et Ado Ætate v.1. sub anno 583: In præsentia, inquit, Regis iudicantibus Francis, indomitis equis religata discinditur. De Regalis verò patrimonij partitionibus & abannagiis, testimonium extat apud eundem libro 5. cap. 94. vbi de Carolo Magno commemorans, ita loquitur: Illis absolutis conuentum habuit Imperator cum primoribus & optimatibus Francorum de pace constituenda, & conseruanda inter filios suos, & diuisione Regni facienda in partes tres : vt vnusquisque illorum quam partem tueri & regere debuisset, si superstes illi eueniret. Item eo loco vbi de partitione inter Ludouici liberos facta loquitur : libro 5. cap. 40. Profecti Ambianos, & , sicut fideles illorum inuenerunt, regnum paternum inter se diuiserant. Item cap. 41. vbi de Carolomanno scribit, qui Vvormaciæ concilium agebat : Ad quod Placitum Hugo profectus pro petitione partis Regni, quam frater suus Ludouicus in locarium

acceperat. Quinetiam ex aliis locis licet animaduertere, si quando Rex maiores sumptus facere instituisset, velut in templis ædificandis & monasteriis fundandis: Rex ordinum concilium inquirebat. Nam Aimoinus libro 4. cap. 41. vbi de Clodoueo secundo loquitur, qui in tribunali pro solenni concilio sedebat: Hoc habuit, inquit, sermonis exordium: Quamquam Francigenæ ciues, terreni nos cura principatus admonet, publicis vos consultores rebus aduocare. Atque hæc quidem hæctenus. Ex quibus perspicuum esse arbitramur, quod initio diximus, omnem planè Regni administrandi potestatem penes publicum Concilium fuisse: quod, vt antè diximus, Placitum appellabant, propterea quòd Latina consuetudine Placitum id propriè dicitur, quod re in multorum consilio quaesita & deliberata tandem inter ipsos conuenit: vnde Placita philosophorum apud Ciceronem, & alios antiquos, dicta sunt. Quod cum ita se habeat, non absurda, opinor, coniectura nostra videbitur, quam aliis iam quibusdam in libris nostris exposuimus, vulgatam for-

mulam, qua etiam nunc Regij scribæ in legum & constitutionum clausulis v-
tūtur, ex illo PLACITIVO vocabulo, natã ef-
se: QVIA TALE EST NOSTRVM PLA-
CITVM. Nam cū illæ Latinis literis scri-
berentur, (quod ex Aimoino & Capitu-
lari Caroli Magni, & aliis eiusmodi moni-
mentis satis constare arbitramur) postea
scribæ Regij, vbi populari sermone vti cœ-
perunt, ita vel insciētia, vel malitia potius
conuerterunt: *Cartel est nostre plaisir.* Quo-
niam ita nobis placet. Nã de populi quo-
que potestate argumentum in Caroli Ca-
pitulari hoc extat: Vt populus interroge-
tur de capitulis, quæ in lege nouiter addi-
ta sunt, & postquam omnes consenserint,
subscriptions & manufirmationes suas
in ipsis capitulis faciāt. Quibus ex verbis
patet, populos Franciæ, iis demum olim
legibus astringi solitos, quas in comitiis
suffragiis suis sanxerāt. Et in fin. Legis Ale-
mann. Hoc decretum est apud Regem, &
Principes eius, & apud cūctum populum
Christianum, qui infra Regnum Mero-
uingorum consistunt. Item apud Aimoin.
lib. 5. cap. 38. In ipso Placito hæc quæ se-
quuntur, inter eos consensu fidelium suo-
rum

um seruanda conuenerunt. Conuentio quæ inter gloriosos Reges & cet. ipsis & communibus fidelium ipsorum fauentibus & consentientibus facta est. Postremò ne illud quidem prætermittendum est, tãtam huius Concilij apud exterarum gentes auctoritatem fuisse, vt etiam Principes exteri si quid controuersix haberent, id interdum illius Cõcilij iudicio permitterent. Appendix Gregor. Turon. lib. II. cap. 37. Anno XII. regni Theodorici eũ Alsaciones, vbi fuerat enutritus, præcepto patris sui Childeberti tenebat, ad Theodebertũ barbarico ritu peruaditur: vnde placitum inter hos duos Reges, vt Francorum iudicio finiretur, Saloisso castro instituunt.

¶ *De Præfectis Regiis, qui Maiores domus dicebantur.*

CAP. XII.

PRIVS QVAM de continuata Publici Concilij auctoritate plura exponamus, non prætermittenda commemoratio est de Regiis Præfectis, qui Merouingicis temporib⁹ Maiores domus,

hoc est, Magistri Palatij dicebantur: qui cum Regiam potestatem aliquãdiu obsedissent, aliquando tandem facultatem nacti eam pro sua occuparunt. Eorum video eandem propè apud Reges nostros dignitatem fuisse, qualis quondam apud Imperatores Romanos erat Præfectorum Prætorio: qui etiam Aulæ præfecti dicebantur. Eodem autem in concilio & conuentu quo Reges ipsi designabant, publicique consilij auctores ac principes esse solebãt. Itaque passim apud Historicos nostros illa occurrunt: In principatû Maioris domus elegerunt. Item: Herchinoldo Maiore domus defuncto, Frãci Ebroinû in hac dignitate, vt Maior esset in Aula Regia, constituunt. Item: Hilderichum super se Regem leuant, Maiorem domus, Vvolfoldum. Quod ad superiorem proximam tractationem pertinet, vbi maiores quosque magistratus non à Rege mādari, sed in solenni concilio fidelissimis & probatissimis viris deferri solitos demonstrauimus. Verùm in hoc magistratu idem planè vsuuenit, quod Plutarchus in Lysandri vitam accidisse scribit, cum Agesilaus à Lacedæmoniis ad exercitum Imperator

rator missus est, Lyfander autem legatus. Ut in tragœdiis, inquit, plerunque vsu-uenit histrionibus, vt qui nuncij vel serui personam sustinent, pluris fiant, primásque partes agant: illius verò qui sceptrum & diadema gestat, ne vox quidem exaudiatur: sic penes legatum Lyfandrum maiestas imperij versabatur: penes Regem verò, nudum atque inane nomen manebat. Quod eodem modo in Francogallia nostra tum accidit: oblata videlicet occasione, & crescendi facultate ex Regum aliquot inertia, desidiáque: in quibus Dagobertus, Clodoueus, Clotharius, Childericus & Theodoricus numerari possunt. Nam auctor historiæ Francorum, quem Venericus Vercellensis aliquoties sine nomine tamen profert, ita scribit: Tempore Clotharij patris Dagoberti Regnum Francorum regi cœptum est, & administrari ab his, qui Prouisores aulae Regiæ, vel Maiores domus esse videbantur. Quod idem Godfridus Viterbien. parte Chronic. 16. testatur. Itaque dum illi Magistri Palatij omnia Reipub. munera obirent, & siquod gerendum esset bellum, exercitibus præessent, hi domi

nudo atque inani Regum nomine contēti, propter desidiam in otio viuebant. Tandēque eo progressa res est, vt Childerico Rege xviii. regnum obtinente, Pipinus Magister palatij, qui Regis nomine magna diuturnaque bella gesserat, Saxones deuicerat, suamque in potestatem redegerat, oblatam Regij nominis occupandi facultatem nō repudiarit: exercitu præfertim, eoque victore & glorioso instructus. Quarum rerum apud Auctores testimonia hæc extant. Primum apud Ottonem Frisingensem Chronic. 5. cap. 12. & imitatore[m] ipsius Godefridum Viterbiensem, part. 16. vbi sic scribunt: Reges Franciæ ante tempora Pipini Magni, qui Maior domus erat, expertes omnis administrationis & regiminis, solo nomine regnabant: sed Maiores domus vniuersam Regni administrationē habebant. In eandem sententiam Sigebertus sub anno 662. & Lothario Clodouei filio ita loquitur: Abhinc Francorum Regibus à solita fortitudine & scientia degenerantibus, regni potentia disponebatur per Maiorem domus, Regibus solo nomine regnantibus: quibus moris erat principari quidē secundum

dū genus, & nil agere, vel disponere. Quāquam in hac cōmemoratione cautio adhibenda est. nam cū & Pipinus & eius filij ob ereptum Regi Childerico regnum inuidia (vt credi pat est) laborarent, reperiuntur homines ingeniosi, qui & Childerici, & superiorum Regum desidiā verbis maiorem facerent: inertiamque grauius accusarent. In his Eguinathus Caroli Magni Cancellarius, qui suo Imperatori strenuam in ea re operam nauauit. Nam initio sui libri ita scribit: Gens Merouingorum, de qua Franci Reges sibi creare soliti erāt, vsque in Hildericum Regem, qui iussu Stephani Rom. Pontificis depositus ac detonsus, atque in monasterium trusus est, durasse putatur: quæ licet in illo finita possit videri, tamen iam dudum nullius vigoris erat, nec quicquam in se clarum, præter inane Regis vocabulum, præferbat. Nam & opes & potentia Regni penes Palatii Præfectos, qui Maiores domus dicebantur, & ad quos summa imperij pertinebat, tenebantur: neque aliud Regi relinquebatur, quàm vt Regio tantum nomine contentus, crine profuso, barba submissa, solio resideret, ac speciem dominan-

tis effingēret, legatos vñdecunq; veniētes
 audiret, eīsq; abeuntibus respōsa, quę erat
 doctus, vel etiā iussus, ex sua velut potesta-
 te redderet: cūm præter inutile Regis no-
 mēn & precarium vitæ stipendiū, quod ei
 præfect⁹ aulę, prout videbatur, exhibebat,
 nihil aliud proprij possideret, quàm vnam
 præparui reditus villā: in qua & domū, ex
 qua famulos sibi necessaria ministrantes,
 atque obsequiū exhibentes, paucæ nume-
 rositatis habebat. His Eguinathi verbis
 inductus Sigebertus sub anno 662. eadem
 propè verborum contumelia superiores
 Reges insectatur: Quibus, inquit, moris e-
 rat principari quidem secūdum genus, &
 nihil agere vel disponere, quàm irrationa-
 biliter edere & bibere, domique morari.
 Quasi verò hæc eadem Regum superiorū
 ratio, atque inertia fuerit: in his Clodouei,
 qui non modò innumerabiles Germano-
 rum copias in Galliam irrupentes, præ-
 lio propè Tolbiacum commisso, profliga-
 vit: verumetiam Romanorum reliquias è
 Galliæ finibus propulsavit. Iam verò quid
 de Childeberto, & Clothario dicemus,
 qui Vvisigothos & Ostrogothos è pro-
 uincia & Aquitania vbi sedes fixerant, ex-
 ter-

terminarunt? Quorum omnium in historiis nulla Magistri Palatii, ne minima quidem mentio fit, nisi fortè cursim atque obiter, & tanquam vnius è Regij Imperij administris, velut apud Gregor. lib. 5. cap. 18. vbi de Gucilio loquitur: & lib. 6. cap. 9. & cap. 45. & lib. 7. cap. 29. Itaque honos ille non tantùm in Regis, verum etiam in Reginae aula & comitatu versabatur. Nam idem Gregor. libro 7. cap. 27. Vvaddonem quendam nominat Maiorem domus in aula Reginae Rigūthæ: aliisque locis compluribus idem Gregor. & Aimoinus Magistros aulae domusque Regiae commemorant. Tanta autem illorum Regiorum praefectorum potentia initium (vt modò diximus) cœpit tempore Clotharij II. circiter annum DLXXXVIII. id est, circiter cxxx annis post Regnum Francogalliae constitutum. Quod ex eo, quem Venericus aliquoties profert, historico licet cognoscere. Sunt tamen duo alij historici, sed nequaquam tantæ auctoritatis, Sigebertus & Tritermius, qui tantæ potentiae initium ad Clotharij III. Regnum referunt: cuius Magister Palatii Ebroinus nominatur, homo nequitia & crudelitate

insignis. Vtcunq; sit, Historici alijs quoque nominibus Magistros illos Regij palatij appellabant: Comites domus Regiæ, Præfectos aulæ, Comites Palatij.

¶ Vtrum Pipinus Papæ, an Francogallici concilij auctoritate Rex factus fuerit.

CAP. XIII.

VONIAM superiùs dictũ est, Pipinum ex Magistro Palatij Regem esse factum, exacto Childerico Rege stupido, in eoque Childerico Merouingiorum stirpem defecisse: nõ alienum est, hoc loco exquirere, cuiusnam auctoritate Regnum illi delatum fuerit. Nam Gelasius Papa in cap. alius. 15. quæst. 6. Alius, inquit, Romanus Pontifex, Zacharias scilicet, Regem Francorum non tam pro suis iniquitatibus, quàm pro eo quòd tãtæ potestati erat inutilis, à regno deposuit: & Pipinum Caroli Imperatoris patrem in eius locum substituit: omnésque Francigenas à iuramento fidelitatis absoluit. Neque ferè quisquam est, qui non illud Papæ de semetipso testimonium approbarit: Ado,

Lamber-

Lambertus, Regino, Sigebertus, Aimoinus, Landulphus. Quinetiam Venericus Vercellensis, in eo quem superiùs protulimus libro verba hæc ex epist. Gregorij Papæ VII. ad Hermannum Merensem Episcopum profert: Quidam Romanus Pontifex Regem Francorum non tam pro suis iniquitatibus, quàm pro eo quod tãtæ potestati non erat utilis, à Regno deposuit, & Pipinum in eius loco substituit, omnèsque Francigenas à iuramento fidelitatis, quam illi fecerãt, absoluit. Hæc ille. Quod idem Otto Frising. commemorans libro Chron. 5. cap. 23. itemq; Godfrid. Chroni. parte 17. ita exclamant: Ex hoc factò Romani Pontifices Regna mutandi auctoritatem trahunt. Sed videamus, ne huius historiæ veritas non satis constet. nam primùm omnium ex tanto Regum Francorum numero, quos vel creatos, vel abdicatos docuimus, neminem esse constat, Papæ auctoritate vel creatum, vel abdicatũ: contrà verò docuimus ius illud omne & creandorum, & abdicandorum Regum, penes solenne gentis concilium fuisse. vt planè incredibile videatur, Frãcos in hoc vno ius illud suum neglexisse. Quid ver-

bis opus est? Venericus ille Vercellensis testimonium profert historici veteris, qui de gestis Francorum conscripserat: quo tota illa narratio mendacij coarguitur: dilucidéque affirmatur, & Childericum & Pipinum vsitato Francorum more, veterúmque instituto illum abdicatum: hunc autem in illius locú suffectum fuisse. hoc est, solennis gentis concilio, cuius solius tantam fuisse potestatem, superius demōstrauimus. Illius autem historici verba hæc sunt: Quod vnà cum concilio & consensu omnium Frácorum missa relatione ad sedem Apostolicam, & auctoritate percepta, præcellus Pipinus electione totius gentis sublimatus sit in sedem Regni, cū consecratione Episcoporum, & subiectione Principum. Quibus ex verbis satis patet, Pipinum non à Papa, sed à populo ipso & Ordinibus ac Statibus Regni delectú, inauguratúmque fuisse. Quod etiam paulò ante dilucidius idem Venericus ex eodem Historico sic exponit: Pipinum Maiorem Palatij, cū ad illum spectaret summa Regiæ potestatis & officij, electum fuisse primùm ex Præfectis palatij in Regem, atque ordinatum fuisse: prius super hoc experto
Zacha-

Zachariæ Papæ iudicio: quia consensus & auctoritas Romani Pontificis necessaria huic videbatur negotio. Et mox: Quorum legatorum postulationē cū equā atque vtilem Zacharias Papa iudicasset, ad ea quæ postulabant consensit, & Pipinus factus est Rex communi suffragio Principū. In eandem sententiam Ado Viennensis *Æt. v i.* sub anno 727. ita scribit: Missi legati ad Zachariā vt interrogarent eum, si ita manere deberent Reges Francorum, cū penē nullius potestatis essent: iam solo Regio nomine contenti. Quibus Zacharias Pontifex responsum dedit, Regem potius illum debere vocari, qui Remp. regeret. Reuersis legatis, abiectōque Childerico, qui tunc Regium nomen habebat, Franci per consilium legatorum & Zachariæ Pontificis electum Pipinum Regem sibi constituunt. Præter illos superiores extat Aimoini testimonium in eandem sententiam lib. 4. cap. 61. vbi ad extremū ita concludit: Hoc anno Pipinus Rex Francorū appellatus est: & more Francorum eleuatus in solum Regni, in Sueffionum ciuitate. Sed & Godfridus Viterb. *Chronic. parte 17. capite 4.* Pipinus, inquit, per

Papam Zachariam ex electione Francorū
 rex factus est Francorum: Hildricho igna-
 no Rege per Frācos in monasterium mis-
 so. Horum similia dilucidè scripserunt
 Sigebertus sub anno 752. auctores historiæ
 miscell. lib. 22. Item Ottho Frising. lib. 5.
 cap. 21. 22. 23. & auctor libri, cui titulus est,
 Fasciculus temporum. Ex quibus omni-
 bus facilè intellectu est, Non si Franci Pi-
 pinum exquisita Papæ sententia Regem
 crearunt, iccirco illum Papæ imperio at-
 que auctoritate creatum fuisse. Aliud est
 enim Regem creare, aliud creandi confi-
 lium dare. aliud ius creandi habere, aliud
 ius consilij dandi. quanquam consilij in
 huiusmodi rebus dandi ius nemo habet,
 nisi is à quo petitur. Denique nemo dilu-
 cidius totam hanc rem explicat Marsilio
 Patauino, qui imperante Ludouico Ba-
 uaro librum de translatione imperij con-
 scripsit: in quo, cap. 6. ita loquitur. Pipinus
 filius Caroli Martelli, vir in rebus bellicis
 strenuus, legitur à Zacharia Papa in Re-
 gni Francorum excellentiam sublimatus.
 Sed Aimoinus in Gestis Francorum scri-
 bit, & verius, Pipinum per Francos legiti-
 mè in Regem electum, & per Regni Pro-
 ceres

ceres leuatum. Childericus verò, qui tum sub nomine Regio in delitiis marcescebat, fuit in monachum tonsoratus. Vnde non illum Zacharias deposuit, sed deponentibus (vt quidam aiunt) consensit. Nam talis depositio Regis, & alterius institutio, propter rationabilem caussam, non ad Episcopum tantummodo, neque ad clericum aliquem, aut clericorum collegium pertinet, sed ad vniuersitatem ciuium inhabitantium regionem, vel nobilium, vel ipsorum valentiolem multitudinem. Papatum igitur commentum de iure Regum vel creandorum, vel abdicandorum, perspicuum omnibus esse arbitror: sed præter commentum, quod improbitatis & malitiæ documentum est, operæpretium est, insignem quãdam Stephani Papæ epistolam ad hanc fabulam accommodatã proponere, ex qua de veteratoris illius stoliditate & vesania existimare liceat. Extat autem apud Rheginonem, monachum ordinis Benedictini, Abbatem Pruniacensem, testem in hoc genere irrefragabilem: in Chron. anni DCCCLIII. STEPHANVS Episcopus, seruus seruorum Dei. Sicut nemo se debet iactare de suis meritis, sic non

debent opera Dei, quæ in illo per suos sanctos fiunt, sine suis meritis fileri, sed prædicari: sicut angelus admonet Thobiam. Unde ego pro oppressione sanctæ Ecclesiæ à Rege atrocissimo & blasphemio & nec dicendo Haistolpho, ad optimum & Sancti Petri fidelem Dominum Pipinum, Christianissimum Regem, in Frâciam veni, ubi ægrotavi vsque ad mortem, & mansi aliquod tempus apud pagum Parisiacum, in venerabili monasterio S. Dionysij martyris: quæ, cum iam medici desperarent, fui sicut in oratione in Ecclesia eiusdem beati martyris subtus campanis: & vidi ante altare Dominum Petrum, & Magistrum gentium Dominum Paulum, & tota mente illos recognoui de illorum surcariis: & tunc Beatum Dominum Dionysium ad dextram Domini Petri subtilem & longiorem, dixitque bonus Pastor, Dominus Petrus: Hic frater noster postulat sanitatem: & dixit beatus Paulus: Modò sanabitur, & appropinquans misit manum suam ad pectus Domini Dionysij amicabiliter, respexitque ad Dominum Petrum: & dixit Dominus Petrus ad Dominum Dionysium hilariter: Tua gratia est sanitas eius. Et statim Dominus Dionysius thuribulum incensi, &

palman in manu tenens cū presbytero & diacono, qui in parte stabāt, venit ad me, & dixit: Pax tecum frater, noli timere. nō morieris donec ad sedē tuam prosperē reuertaris: Surge sanus, & hoc altare in honore Dei, & Apostolorū Petri & Pauli, quos vides, dedica. missas gratiarū agens, mōxq; factus sum sanus: & volebā implere, quod mihi præceptum erat, & dicebant, qui ibi aderāt, quòd dementabā. Quapropter retuli illis & Regi, suisque omnibus ex ordine quæ viderā, & quomodò sanatus fuerim, & impleui quæ visa sunt mihi omnia. Gesta sunt autē hæc anno ab incarnatione Domini D C C L I I I. v. Id. Au. quo Christi roboratus virtute, inter celebrationē cōsecrationis præfati altaris, & oblationē sacrificij, vnxi in Reges Francorum Regem Pipinum, & duos filios eius Carolum & Carolomannum. Sed & Bertrandam coniugem ipsius Regis, indutam cycladibus regiis, & gratia spiritus sancti septiformis cōsignaui in Dei nomine: atque Francorū proceres Apostolica benedictione sanctificans, auctoritate S. Petri sibi à Christo tradita obligauit, & obtestatus est, vt nunquam de altera stirpe per succedentium

temporum curricula, ipsi vel quique eorum progenie orti, Regem super se presumant aliquo modo constituere, nisi de eorum progenie.

¶ *De Comestabulo, & Paribus Franciæ.*

CAP. XIII.

PRAETER illam Magistri Palatii dignitatem, de qua superius diximus, fuit & altera de qua iccirco dicendū hoc loco est, quoniam hæc maiorū nostrorum memoria videtur in illius locum successisse. Erant enim Comites stabuli Regij, vnde Comestabuli, ad extremum Cōnestablij postea, corrupto nomine, dicti sunt. Comites autem vulgò dicebantur omnes, qui amplissimos quosque honores in Regia obtinebant: & Remp. pro parte administrabant: à qua consuetudine veteres non abhorruisse, aliis quibusdam libris nostris docuimus. Sic enim Cicerò Callisthenem Alexandri Magni Comitē non vno loco appellat. Erat autem Comes stabuli, ferè is, qui apud Romanos Magister equitum dicebatur: hoc est, qui equitatu

tatui præerat: cui custodes equorum sub-
erant, quos vulgo Scurieros appellamus.
Gregor. Turo. lib. 5. cap. 39. Thesaurarius
Clodouei à Cuppane Stabuli comite de
Biturigo retractus, vinctus Reginae trans-
missus est. Et rursus cap. 48: vbi de Leuda-
ste loquitur: Quæ libenter eum colligens
prouocat, equorumque meliorum depu-
tat esse custodem. Hinc iam obsessus vani-
tate, & superbiæ deditus, Comitatum am-
bit stabulorum: quo accepto cunctos de-
spicit ac postponit. Quibus ex locis appa-
ret, custodiam equorum præfecturam fuisse
honestissimam, sed multo ampliorem
Comitatum Stabulorum. Cuius rei Ai-
moinus quoque auctor est lib. 3. cap. 43: v-
bi de eodem Leudaste loquitur: Reginae
familiarissimus factus custos equorum ef-
ficitur. Inde Comitatum super ceteros na-
ctus custodes post mortem Reginae Comi-
tatum Thuronicum à Chariberto perce-
pit. Et rursus cap. 70. Leudegisilus Rega-
lium præfectus equorum, quæ vulgò Con-
nestabilem vocant, quæmque Rex ei præ-
fecerat expeditioni, machinamēta dedu-
ci imperat. Item lib. 4. cap. 95. vbi de Caro-
lo Magno loquitur: Eodemque anno Bur-

chardum Comitem Stabuli sui cum classe misit in Corsicam. Quod Regino lib. 2. commemorās: Eodem anno, inquit, Burchardum Comitem Stabuli sui quē corruptè Cōstabulum appellamus, cum classe misit in Corsicam. Hunc autem Appendix Gregorij Comestabulum appellat, lib. 11. Brunehildis, inquit, ab Erporre Comestabulo de pago producitur. Quod cū ita esset, Alb. Krantzius lib. Suet. 5. cap. 41. ausus est Conestablium affirmare, eundem esse, quem Germani Marschalcum appellant: Gubernatorem, inquit, appellauere ex optimis militem, qui conuocandis Regni cœtibus & omnia vice Principis gerendi habeat potestatem. Marschalcū nostri vocant: Galli Cōnestabulum. Hæc ille: quæ fortassis eò pbabiliora videri possunt, quòd Marschallorū nullā in Fræcogallia nostrā mētionē antiquitus animaduerto: vt verisimile sit, Regum posteriorū institutū illud fuisse, ad Germanorū consuetudinē accōmodatū. Hunc autē stabulorū Comitātū nō dubito à Romanorum Imper. instituto natū fuisse: et si ex paruis iniitiis tandē moribus nostris ad præfecturæ prætorix dignitatē excreuit. Erat autē
per

per illa tēpora dignitas hęc tanquã militaris Tribunatus. Ammianus lib. 26: vbi de Imperatore Valentiniano loquitur: Nicomediã itineribus certis ingressus, Kalēdis Martiis Valentem fratrem stabulo suo cū Tribunatus dignitate præfecit. Eius dignitatis in Codice Iustiniani mentio fit l. 1. Cod. de comitibus & tribunis schol. vbi magni honoris loco illis tribuitur, vt Imperatoris epulis præesse, & purpuram eius adorare possint. Itémq; in l. 3, Cod. Theodos. de annon. & tribut. & l. perpenſa, 29. Cod. Theodos. de equor. collat. & l. 1, Cod. Theod. qui à præbit. tyron. vbi ius illis cōceditur sportulas exigendi à prouincialibus, qui militares equos ad vsu Imperatoris cōferebant. Superest, vt de iis magistratibus differamus, qui vulgò PARES FRANCIAE nominantur: quanquam nobis quidem non studium, sed monimentorum facultas deest. Nam ex tanto librorum numero, qui Francogalliæ Annales & Chronica dicuntur, ne vnus quidē extat, in quo probabilis aliqua illius instituti ratio proferatur. Quod enim Guaguin⁹ & Paulus Æmilius non tam Gallorū, quàm Papparum historicus, & alii peruulgati scri-

bunt, magistratus illos vel à Pipino, vel à Carolo Magno institutos fuisse: id planè absurdum esse, vel hinc intelligatur, quòd ex tã multis Germanis Historicis, qui Regnum illorum ætate, aut paulò infra eorū ætatem historias scripserunt, nullus planè Magistratum illorum mentionem vel tenuissimam interponit. Quinetiam Aimoini de Francorum institutis & rebus gestis historia, vsque ad Ludouici Pij, eiusque Appendix ad Ludouici Iunioris Regis xxxvii. ætatem perducta, nusquam horum Parium mentionem facit. Quare tantisper dum certius aliquid afferatur, Geruasio Tilesberio assentior, quem Guaguinus testatur in libro quem ad Imp. Ottonē IIII. de otis imperialibus scripsit, memoriæ prodidisse, institutū illud Arturi Anglorū Regis fuisse, qui annos aliquot in Gallia parte dominatus fuerat. Nam illius instituti rationem hanc esse arbitror, vt quemadmodum feudali iure Pares Curia appellantur beneficiarij, siue clientes *ἐμότιμοι* & conuassalli, qui ab eodem Seniore ac patrono beneficia & feuda sua acceperunt: eoque nomine fide & obsequio illi deuincti sunt: sic in nouo Regno

occupato, Arturus Principes XII delegerit, quibus Regni sui partes, ac tanquam satrapias attribueret, quorúmque ope & consilio imperium administraret. Magnúmque eorum iudicium requirere cogimur, qui propterea Pares Frãciæ appellatos scribunt, quòd Regi pares essent: cū paritas non ad Regiam, sed ad comunē ipsorum dignitatem atque auctoritatem referretur. Nomina autem hæc fuerunt: Duces Burgundiæ, Nortmanniæ & Aquitaniæ: Comites Flandriæ, Tholosæ, & Campaniæ: item Archiepiscopi Remensis, Laudunensis & Lingonensis: Episcopi Bellouacus, Nouiodunensis, & Catalaunensis. Et quemadmodum Pares Curtis siue Curia feudali iure neque creati nisi pro collegio, neque abdicari, nisi causa in collegarum consilio cognita, neque ad aliud vllum, nisi collegarum iudiciū vocari possunt: ita hi nullo nisi Parlamēti, hoc est, imaginarij concilij iudicio tenerentur: & non nisi pro collegio vel cooptari, vel exauctorari possent. Etsi autem à Rege peregrino & advena Magistratus illi primū instituti fuerint: tamen cum illo exacto, restitutis Regibus institutum illud ad suas

rationes accommodatum videretur, consentaneum est illud ab iis retētum atque vsurpatum fuisse. Primam quidem Pariū mentionem video notari in Philippo Pulchro inaugurando, à quo ipso multi affirmant sex Pares ecclesiasticos creatos fuisse. Budæus autem vir lōgè doctissimus Pares illos Patritiorum nomine appellat, scribitque videri sibi ab vno aliquo Rege institutos, ex eorum numero qui Germanicum Imperium obtinuerunt: propterea quod Iustinianus patres eos ab Imperatore delectos esse ait: quasi Reipu. patronos, tutorésque. Ego doctissimi viri sentētiam non aspernor: præsertim à Parium dignitate nō alienam. Fuit enim Romanorum Imp. posteriorum etate Patritiatus, dignitas ab illa Parium non admodum dissimilis: partim quòd Reipublicæ quodammodo patres erant, vt Suidas testatur: & de summis quibúsq; rebus ab Imperatore consulebantur: insignibúsq; iisdem, quibus Consules, vtebantur: ac maiorem quidem Præfecto Prætorio, minorem autem Consule, honorem atque auctoritatem habebant. Quod ex Iustiniani Nouellis, & Sidonio Apollinari, &

ri, & Claudiano, & Cassiodoro præfertim cognosci potest. Sed translato in Germanos Imperij nomine vsurpatum hunc honorem non putamus. neque verisimile est, vllos eiusmodi Patritios ab aliquo Germanico Imperatore, qui idem Francogalliæ Rex esset, institutos fuisse, vt non aliquis ex Germanicis historicis eius mentionem fecisset. Denique idem Budæus, eodem loco hæsitans, commemorat eiusmodi Parium dignitatem apud ceteras quoque vicinas gentes fuisse: atque in Regiis Commentariis scriptum esse, anno MCCXXIIII. Ioannem quendam Nigellanum Flandrum, cui controuersia in Flandria illata esset, à Comitissa Flandriæ, Pares Franciæ appellasse: quòd se æquo iudicio apud Pares Flandriæ certare se non posse iurasset: cùmque à Comitissa ad Parium Flandriæ iudicium reuocaretur, tandem certis de caussis decretum, vt ea controuersia ad Pares Franciæ introduceretur. Causa autem translati iudicij cuiusmodi fuerit, neque Budæus exponit: &, qui in iure feudali versatus esset, nunquam prætermisisset.

Sed iam tempus est ad institutum nostrum redire.

¶ *De continuata Sacrosancti Concilij auctoritate sub Carouingiorum Regno.*

C A P. XV.

VIVS MODI regnantibus Merouingis Reipub. nostræ forma fuerit, quantaque Concilij publici auctoritas, satis iã explicatum arbitramur. nũc consequens est, vt qualis sub Carouingis fuerit, exponamus. Quantũ enim ex omnibus & nostris, & Germanicis historiis existimare licet, eadem prorsus Ordinum, siue Statuum auctoritas conseruata est: vt non penes Pipinum aut Carolum, aut Ludouicum, sed penes Regiam maiestatem summum rerum omnium iudiciũ arbitriũque esset: cuius Maiestatis veram propriamque sedem in solenni concilio fuisse, superiũs demonstrauius. Huius autem rei documento est, primũm Eguinarthus, in eo quem aliquoties iam laudauimus libello: vbi cũ ea quæ post Pipini mortem acciderunt exponit, ita loqui-

loquitur: Franci siquidem factō solenni-
ter, generali conuentu ambos sibi Reges
constituunt, ea conditione præmissa, vt
totum Regni corpus ex æquo partirētur:
& Carolus eam partem quam pater eo-
rum Pipinus tenuerat, Carolomanus verò
eā cui patruus eorum Carolomānus præ-
erat, regēdi gratia susciperet, &c. Quibus
ex verbis facilè intellectu est, quā potesta-
tē antea trecentis paulò minus annis sub
Merouingijs Regni ordines habuerāt, eā-
dem post illius interitum sibi retinuisse: vt
quāuis defuncti Regis filii extarent, tamē
nō tam hereditario iure, quàm ordinū iu-
dicio & voluntate ad Regnū peruenirēt.
Iam verò cetera quoque maiora Regni ne-
gotia ad illud idem Concilium referri soli-
ta, testimonio est Aimoinus lib. 4. cap. 71.
vbi de Saxonum bello loquitur: Rex, in-
quit, prima veris aspirente temperie, No-
uomagum profectus est, & ad locum, qui
Padabruno vocatur, generalem populi
sui conuentum habiturus cum ingēti ex-
ercitu in Saxoniam profectus est. Et rur-
sus cap. 77. Transacta tandem hyeme, pu-
blicum populi sui conuentum in loco qui
Padabruno vocatur, more solenni habuit.

Item, cap. 79. Et cùm vxorẽ suam Vvor-
 maciã inuenisset, **generalem** populi sui cõ-
 uentum ibi habere statuit. Quo loco & a-
 liis superioribus perpetuò de Carolo Rege
 loquitur: qui cùm Europæ ferè totius Re-
 gnum magnis suis rebus gestis adeptus es-
 set, Magnique cognomentum gentium
 omnium consensu consecutus, Francis ta-
 men pristinum illud suum ius ac libertatẽ
 eripere non potuit: ac ne conatus quidem
 vnquam est, maiorẽ vllam rem sine populi
 iudicio & optimatum auctoritatẽ suscipere.
 Iam verò post Caroli Magni è vita ex-
 cessum, non dubiũ est, quin Ludouicus e-
 jus filius eadẽ conditione Regnũ admini-
 strarit. Nã Appẽdix Aimoini lib. 5. cap. 10.
 Mortuo, inquit, Carolo Ludouicus Impe-
 rator conciliũ populo generale, quasi quo-
 dam indixerat præfagio, in loco Theotua-
 di. Rursus cap. 38: vbi pactiõnem pacis cõ-
 memorat factã inter Ludouicũ Regem, &
 Ludouicum ipsius consobrinum: Condi-
 xerunt, inquit, placitum, & in ipso placito
 hæc quæ sequuntur inter eos consensu fi-
 delium suorum seruanda cõuenerunt: in
 quo placito communi consensu inuen-
 tum est, vt ipsi Reges redirent cum scara

&c.

&c. Item cap. 41. vbi de Carolomanno Ludouici Balbi filio loquitur: Et sic, inquit, reuersus Vvormaciã placitum suum Kal. Nouemb. habiturus à Nortmannis recessit. Item cap. seq. vbi de Carolo Simplicem loquitur: Cuius ætatem, inquit, Franciæ primores incongruam exercendæ dominationi arbitrati, consilium de summis inueniunt rebus. Sed singula testimonia persequi laboris esset infiniti, & vt opinor, superuacanei. Nam ex iis quæ vsque adhuc protulimus patere cuius arbitramur, iudicium arbitriũque summæ Reipub. vsque ad Carolum Simplicem, hoc est per annos amplius quingentos & quinquaginta penes populi comitia, & (vt nunc loquimur) Ordinum conuentum fuisse: idque maiorum nostrorum institutum pro sacrosancto habitum tot seculis fuisse: vt iam Scriptorum quorundam recentium satis admirari iudicium non possim, quos non est pudicum, suis in libellis tradere, Concilij publici institutum Pipino Regi accepto ferendum esse: cum Eguinartus Caroli Magni Cancellarius ita dilucidè testetur Merouingiorum omnium institutum fuisse, vt quotannis Kal. Maij pu-

blicum populi sui conuentum agerent, ad eumque conuentum carpento bobus tracto ueherentur. Sed vt maiore in argumento operam ponamus, atque in illo instituto Maiorum nostrorum sapientiam, tanquam in speculo, contemplemur, an non perspicuum est, quãtam illi inter Regem & Regnum differentiam ostenderint? Et enim sic se res habet. Rex, princeps est vnicus ac singularis: Regnum verò ipsa Ciuium ac subiectorum vniuersitas. quam distinctionem Iuriscòsulti quoque obseruant. Nam Perduellem Vlpianus definit, qui hostili animo aduersus Remp. vel Principem animatus est. Et in legibus Saxon. tit. 3. Qui in Regnum, vel in Regem Frãcorum consiliatus fuerit, capite punitur. Rursus Rex eandem cum Regno rationẽ habet, quam Pater cum familia, Tutor, cum pupillo, Curator cum adolescente: Gubernator, cum nauigante nauẽ: Imperator, cum exercitu. Vt igitur non pupillus tutoris, non nauis gubernatoris, non exercitus Imperatoris: sed contrã hi causa illorum instituti sunt: ita non populus Regis, sed Rex populi causa quãsitus ac repertus est. Potest enim populus sine Rege es-

ge esse, vt qui optimatum aut suo ipsius cō filio paret. At sine populo ne fingi quidem cogitando Rex potest. Age, ceteras differentias videamus. Rex æquè vt quiuis priuatus, mortalis est. Regnū perpetuū, & certè (vel ominus caussa) immortale: vt Iurifconsulti de collegiis & vniuersitatibus loquuntur. Rex mētis errore, insaniāque affici potest, vt noster Carolus v i, qui Regnū suum Anglis donauit. neque vlli sunt homines, qui facilius voluptatū blandimentis de statu mentis deturbentur. At regnum suam habet in suis Senioribus & vlu rerum peritis propriam certāque, tanquam in capite ciuitatis, sapientiam. Rex vno prælio, vno inquam die, vinci, capi etiam, atque in hostium fines abduci potest: quod in Ludouico Sancto, & Iohanne, & Francisco primo, vsuuenisse nemo ignorat. Regnum amisso Rege incolu me tamen manet: continuoque tanto accepto incommodo Concilium indicitur, primores conueniunt, & præsentibus incommodis remedium quærunt. quod etiā illis casibus factum constat. Rex vel ob ætatis infirmitatem, vel ob ingenij leuitatem, non modò ab vno & altero consilia-

rio auaro, rapaci, libidinoso, non modò à lasciuis aliquot adulescentibus æqualibus induci ac deprauari potest: verumetiam à muliercula infatuari, sic, vt omnem prope administrandi regni potestatem ei committat. cuius mali exempla quàm sæpè acciderint, pauci, vt opinor, ignorant. At Regnum Seniorum suorum cōsilio & sapientia perpetuo fretum est. Salomon sapientissimus, tamen à mulierculis, etiam in summa senectute corruptus est: Roboamus ab adolescentibus: Ninus à matre Semiramide: Ptolemæus, Auletes cognomento dictus, à tibicinibus & citharædis. Maiores nostri Regibus suis priuatos suos consiliarios, qui priuata ipsorum negotia curarent, reliquerunt. Seniores, qui Rēp. administrarent, & in commune consulere, Regique administrandi Regni rationem ostenderent, ad conuentum publicū referuarunt. Anno M C C C L V I, cū Rege Iohanne capto ab Anglis, & in Angliam abducto, publicum Regni Concilium Lutetix haberetur: eoque nonnulli ex Regis consiliariis conuenissent: iussi sunt è conuentu exire: denuntiaturūque illis fuit, publici Concilij delectos non amplius conuen-

uenturos, si ad illud Regni sacrarium adire pergerent. cuius rei testimonium extat in Magno Chronico Gallicè scripto volu. 2. sub Rege Iohanne, fol. 169. Neque verò vlla vnquam ætas fuit, quæ non perspicuã illam inter Regē & Regnum differentiã notaret. Rex Lacedæmoniorum (vt Xenophon testatur (& Ephori singulis mensibus inter se iurabant: Rex, se ex legum præscripto regnaturum: Ephori, se Regiũ dominatum conseruatuos, si ipse iusiurandum seruasset. Cicero in epist. ad Brutum: Scis mihi semper placuisse, non Rege solùm, sed Regno liberari Remp. Idẽ lib. de legib. 3. Sed quoniam Regale ciuitatis genus probatum quondam, postea nõ tam Regni, quàm Regis vitiis repudiatum est, nomen videbitur tantum Regis repudiatum &c.

¶ *De Capeuingiorum familia, & Regno Francogallia in illam translato.*

CAP. XVI.

DEMONSTRATVM est superius, Regnum Francogalliæ his mille ducentis annis in tribus tantum

familiarum nominibus versatū esse: quarum prima Merouingia, altera Carolouingia ex auctorum & capitum nominibus appellata est. Nam etsi non hereditate (vt iam sæpè docuimus) sed Concilij iudicio Regni successio deferretur, libenter tamē Franci Germanorum suorum institutum retinebant, vt Reges ex nobilitate, (quæ admodū Tacitus loquitur) Duces ex virtute sumerent: ac plerunque Reges eos sibi deligerēt, qui Regali sanguine prognati, regaliter instituti, educatīque fuerant: siue illi ex liberorum, siue ex propinquorum numero & gradu essent. Anno 987 mortuo Ludouico v. Rege Francogalliæ x x x i, & ex Carlouingiorum stirpe, x i i, migratio sceptri, regnīque mutatio contigit. Nam cū ex illa familia Carolus Lotharingiæ Dux superesset, Regis demortui patruus, ad quem instituto Gentis Regni successio deferenda videbatur: exortus est Hugo Capetus, Imp. Ottonis I. sororis Hauuidis nepos, Hugonis Comit̃s Parisiēsis filius, vir militari laude insignis, qui se præsentem, absenti: bene de Regno meritum; alieno, vt ipse loquebatur, præferri voluit. nã cū inter Germaniæ imperium

riū & regnū Gallix controuersix aliquot
extitissēt, Carolus partium se imperij stu-
diosum, & à Gallix Regno alieniorem o-
stenderat. Qua de caussa Gallorum com-
plurium animos ac voluntates ab se aba-
lienauerat. Itaque Carolus comparato ex-
ercitu, vi in Galliam irrupit, ciuitatésque
aliquot deditioe accepit. Capetus Fran-
cogallorum Principum fauore atque ami-
cicia fretus, ad Laudunum oppidum, quod
est in Campanix finibus, coactis quibus
potuit copiis progressus est. neque ita mul-
tò post prælium atrox committitur: quo
Capetus superatus, in interiorem Galliam
profugit, bellumque nouis coactis copiis
redintegrare instituit. Carolus interea in
oppido Lauduno cum vxore, dimisso ex-
ercitu, quiescebat. Anno insequenti cir-
cumuentus à Capeto, magnis que copiis i-
bidem circumfessus est. Erat in oppido An-
selmus quidam, eius ciuitatis Episcopus.
Hunc Capetus præmiis & pollicitationi-
bus ad Regis & oppidi prodicionem indu-
xit. Ita oppido & victoria potit⁹, Carolum
cum vxore comprehesum Aureliam mit-
tit: custodésq; vtrique attribuit. Cùm biē-
nium in custodia Rex fuisset, duo ei filij,

Ludouicus, & Carolus, nati sunt, neque longo interiecto tempore omnes interierunt. Ita Capetus liberè ac sine controuersia totius Gallia Regno potitus, Robertũ filium Regni consortem asciiuit: eũque sibi successorem designãdum curauit. Atque hoc factò Carlouingiorum familiae dignitas memoriãque interiit: anno ab ipsorũ Regni primordio ducentesimo trigesimo septimo. quam historiam Sigebertus in Chron. an. 987. commemorat. Itẽmque appendix Aimoini lib. 5. cap. 45. Neque verò silentio prætereundum videtur astutum Capeti in nouo Regno constabiliendo consilium. Nam cùm Magistratus & dignitates Regni, quos Ducatus & Comitatus appellãt, ita mãdari antiquitus in populi comitiis, certis ac delectis viris soleant, vt in beneficij tantũ loco, & (vt Iurisconsulti loquuntur) precario tenerentur: (quemadmodum in exponenda Concilij publici auctoritate demonstratum est) primus Hugo Capetus ad cõciliandos retinendosque sibi procerum animos has, quæ temporariæ erant, dignitates, fecit perpetuas, constituitque vt qui eas obtinebant, patrimonium iure retinerent:

atque

atque ad suos liberos posterósque, cum reliqua hereditate, transferrent. teste Francisco Connano Iuriconsult. Comment. 2. cap. 9. quo facinore nõ minimam publici Cõcilij auctoritatem ab ipso imminutã cõstat: quam tamen imminui ab ipso sine Concilij ipsius consensu potuisse, temporum illorum rationem consideranti consentaneum non videtur.

¶ *De continuata Concilij publici auctoritate in Capeuingiorum familia.*

CAP. XVII.

NAM quemadmodum ex Frosfardo, Monstrelletto, Guaguino, Cominio, Gillio, & aliis historicis omnibus cognoscilicet, nihilo prope minor in Capeuingiorũ familia, quàm in superioribus duabus, publici Concilij auctoritas fuit. Sed quoniam exempla persequi singula nimis laboriosum, ac planè infinitum esset, pauca quædam illustriora è magno numero quasi exempli loco subscribemus. Primum exemplum sumi licet ex anno M C C C X X V I I I. quo tempore, mor-

tuo (vt superius diximus) Rege Carolo Pulchro, qui sine liberis virilis sexus, atque postuma filia relicta decesserat, Eduardus Angliæ Rex natus ex Isabella Caroli sorore, Galliæ Regnum ad se hereditate redisse contendebat. Qua controuersia nulla neque maior, neque illustrior ad publicum Conciliū deferri potuit. Quinetiā quod ad publicum Concilium introducta est, perspicuo argumento esse potest, maiorem Cōcilij quàm Regis auctoritatē esse: cū eius se iudicio atque arbitrio ambo illi Reges subiecissent. quod non modo historici nostri omnes testantur, verumetiā Polyd. Vergilius Anglus Histori. lib. 19. Quinetiam Pragmaticus Paponius Arestorū lib. 4. ca. 1. scriptum reliquit, bonis (vt opinor) auctoribus fretus, vtrumque Regem in eo Concilio præsentem affuisse. Cū res in contentionem prope adducta esset, Optimatum consilio populi atque ordinum comitia indicta sunt. De maioris partis sententia placuit, præferri agnatum, prægnatīisque Regina custodiam Valesio attribui. Et, si filiam pareret, eidem Valesio Regnū adiudicatum est. quam historiam Frossardus exposuit vol. 1. cap. 22. Paponius Arest. lib.

lib. 4. cap. 1. artic. 2. Guaguinus in Philip-
 po Valesio. Alterum exemplum suppe-
 ditat annus MCCCLVI. quo tempore Rex
 Ioannes commisso cum Anglis prope Pi-
 ctaviu[m] prælio captus, atque in Angliam
 abductus fuit. Tanta calamitate accepta,
 vnica in Concilij auctoritate spes erat reli-
 qua. Itaque comitia continuo Lutetiam
 indicta sunt: & quanquam tres Regis filij
 extarent, Carolus, Ludouicus, & Ioannes,
 quorū natu maximus iustam administran-
 di ætatem haberet, tamen delecti alij sunt,
 ex vno quoque ordine duodeni probati vi-
 ri, quibus Regni procuratio mandata est:
 decretaque in Angliam legatio de pace
 cum Anglis reconcilianda. auctoribus Fro-
 sardo vol. 1. cap. 170. Ioanne Bucheto lib.
 4. fol. 118. Nicol. Gillio in Chronicis Re-
 gis Ioannis. Tertium suppeditat annus
 MCCCLXXV. cū[m] Caroli v. cognomēto
 sapientis testamentū prolatū est: quo testa-
 mento filiorum suorum tutorē instituerat
 Philippum ducem Borbonium, vxoris suę
 fratrem: Regni autem procuratorem, Lu-
 douicum Ducem Andicum, fratrem suū:
 tātisper dum Carolus ipsius filius in suam
 tutelam veniret. Concilium enim Lute-

tiæ nihilominus actum est, irritóque habi-
 to testamento, decretum est, vt Regni ad-
 ministratio Ludouico pueri patruo com-
 mitteretur: ea lege, vt eam administratio-
 nem de certorum virorum in eo Concilio
 probatorum sententia gereret: pueri au-
 tem tutela & educatio Borbonio permit-
 teretur. simúlque lata Regia lex est, vt qui
 Regni heres annum ætatis xiiii. imple-
 set, ei corona imponeretur, hominiáq; &
 fidelitatú iuramenta præstaretur: auctore
 Froff. vol. 2. cap. 60. Buchett. lib. 4. fol. 124.
 Chron. Brit. cap. Quartum suppeditat
 annus mcccxcii. cum idē ille Rex Ca-
 rolus vi. repētino mentis errore affectus,
 primùm Cenonanum, tum deinde Lute-
 riam delatus est: ibique Concilium habi-
 tum: Ordinúmque auctoritate decretú,
 vt Bituricæ & Burgundię Ducibus Regni
 administratio deferretur: auctore Froffar-
 do vol. 4. cap. 44. Neque verò prætermittē-
 dum est, quod Páponius Arest. lib. 5. tit. 10.
 artic. 4. nostra memoria in Parlamēto Pa-
 risiensi commemoratum testatur, cū Rex
 Franciscus primus dominij sui partem a-
 lienare vellet, omnes eiusmodi alienatio-
 nes à superioribus Regibus factas eo solo
 nomi-

nomine irritas fuisse, quòd sine Concilij & (vt ipse loquitur) trium Statuum auctoritate factæ fuissent. Sextum exemplū extitit anno M C C C X X V I. cùm Philippus Dux Burgundiæ & Hanfredus Dux Clocestræ capitales inimicitias magno Reip. detrimento perquandiu exercuissent: tandemque inter eos conuenisset, vt controuersis omnibus finem duello commissō imponerent. Nam in ea contentione Cōcilium se interposuit: decreuitque vt arma vterque deponeret, déque suis controuersis iure apud se potius, quàm ferro disceptarent. quam historiam copiosè exponit Paradinus in Chron. Burgund. libro 3. anno 1426. Septimum exemplum editum est anno M C C C L X X X I I I. cùm Ludouico XI. mortuo superstite Carolo filio annorum XIII. Concilium Turonis habitum est, decretumque vt pueri educatio Annę sorori Regis committeretur: Regni verò pcuratio certis viris in eo Cōcilio probatis & delectis mādaretur: quāuis Ludouic⁹ Dux Aurelianus p̄ximus agnat⁹ eā postularet. Cuius rei testimoniū extat in actis eius Concilij Lutetiæ impressis, & apud Ioan. Bucchettum lib. 4. fol. 167.

¶ *De memorabili auctoritate Concilij in Regem
Ludouicum XI.*

CAP. XVIII.

MAGNA igitur ac planè sacrosancta Concilij & Ordinum coactorum vis & potestas ex superioribus testimoniis apparuit. sed quoniam in hoc genere versamur, non prætermittenda videtur eius de Concilij auctoritas, patrū nostrorum memoria interposita contra Regem Ludouicum XI, qui superiorum Regum omnium versutissimus & callidissimus est habitus. Anno igitur M C C C C L X cū ita Regnum ab illo Ludouico gereretur, vt multis in rebus boni Principis & patriam amantis officium desideraretur, cœpta est Concilij auctoritas requiri, vt in eo Boni publici ratio haberetur. Et quoniam ei Rex minimè sese subiecturus putabatur, Proceres Regni assiduis plebis querimoniis & expostulationibus incitati, manus cogere, exercitūque comparare instituerunt: vt Bonum publicum procurare, & Regi perditam Reip. administrationem (verba sunt Philippi Cominij lib. I. cap.

1. cap. 2.) demonstrare possent. Instructi enim & parati cum exercitu esse volebāt, vt si Rex consulere bono publico, & bonis consiliis parere detrectaret, vi cogere inuitum possent. qua de caussa bellum illud Bono publico susceptum dicebatur, vulgòque Bellū boni publici appellatum est. Procerum nomina idem Cominius, Gillius, Lamarcus hæc prodiderunt: Dux Borbonius, Dux Biturigum Regis frater, Comites Dunensis, Niuernensis, Armeniacus, Albretius, & is ad quem summa imperij respiciebat, Dux Carrolēsis. Quacunq; autem iter faciebant, pronuntiarum iubebant, se illud Bono publico instituere, tributorumque & vestigalium immunitatem indicebant (quæ omnia Gillij verba sunt lib. 4. fol. 152) legatosque & literas Lutetiam ad Parlamentum, Ecclesiasticos & Academiae Rectorem miserunt (verba hæc eiusdem Gillij sunt fol. eodem) ne putarent exercitum illum in Regis perniciem comparatum fuisse: verum vt illum ad boni Regis officium reuocarent, sicuti boni publici ratio postulabat. Verba autem Annalium, qui Chronica Ludouici XI. inscripti sunt, Lutetiae à Gallio impressa,

hæc ferè sunt: fol. 27. Primum & summum
 postulatorum caput hoc fuit, vt Trium or-
 dinum cõuentus haberetur: quippe, quod
 vnicum omnibus seculis, malorum omniũ
 remedium fuisset, vimque semper eiusmodi
 incommodis medendi habuisset. Rur-
 sus pag. 28. Procerum legatis Senatus da-
 tus est Lutetiæ, die x x i i i i, in Curia quæ
 Domus ciuitatis dicitur: in quo affuerunt
 delecti ex Academia, ex Parlamento, &
 ex Magistratibus. Responsum est, eorum
 postulatum æquissimum videri, cõciliũ-
 que trium Ordinum indictum est. Hæc in-
 quam, Historici verba sunt, fol. 28. ex qui-
 bus verissimũ istud M. Antonij vetus ver-
 bum esse apparet: Etsi omnes molestæ
 semper seditiones sunt, iustas tamen esse
 nonnullas, & propè necessarias. eas verò
 iustissimas maximèque necessarias videri,
 cùm populus Tyranni sæuitia oppressus,
 auxilium à legitimo Ciuium conuentu
 implorat. Itaque Guaguinus in vita eius-
 dem Ludouici, vbi responsum Caroli
 Burgundiæ Ducis ad Regis legatos expo-
 nit: his vtitur verbis: pag. 265: Audiuit, in-
 quit, Carolus legatos, verum ad Pacem
 nihil cõmodius esse respõdit, quàm trium
 Ordinum

Ordinũ conuentum vbi tãtas animorũ & belli discordias componi oporteret. quod postquã per nuntios legati Ludouico re tulerunt, ipse in dilatione spem reponens, Conciliũ apud Turones ad Kal. April. anni M C C C C L X V I I indixit. Cõuentio- nis definito tempore, affuere ex toto Re- gno &c. Quod idem totidẽ verbis tradi- tur in iis quæ diximus Annalibus, fol. 64. & in Magno Chron. vol. 4. fol. 242. vbi etiã illud additum est, quod memoria dignum summoperẽ obseruandũ videtur, placuif- se in eo Concilio, vt certi probatĩq; viri ex singulis ordinibus deligerẽtur, qui Remp. constituerent, & (vt ad verbum interpre- temur) iuri ac iusticiæ prouiderent. At N. Gillius, eo quem ostendimus loco, Post prælium, inquit, Montlerinum, dele- cti sunt complures egregiẽ cordati & pru- dentes viri, qui boni publici curatores es- sent: quemadmodum inter Regem & su- pradictos proceres conuenerat: primũs- que in eo numero fuit Comes Dunen- sis, qui primus discessionis illius auctor fuerat. Erat autem (vt superiũs di- ctum est) antiquæ consuetudinis, post- quam Ecclesiasticorum opes in tantam

potentiam excreuerāt, vt populus in tres ordines describeretur, quorum vnum Ecclesiastici obtinerent: cūmque Reip. curatores cōstituerētur, duodeni ex vnoquoque ordine deligerētur. Itaque in eo Cōcilio constitutū fuit, vt xxxvi Reip. curatores crearentur, qui communi consilio publicis incommodis mederentur. Quade re Monstrelletus vol. 4. fol. 150. ita scribit: Principio decretū est, vt ad Remp. cōstituendam, plebēmque tributis & detrimentis subleuandam xxxvi viri auctoritate Regia deligerentur: duodeni ex clero, totidem ex equitibus, & totidem iuris & iustitiæ periti: quib⁹ potestas permitteretur videndi, quibus vitiis atque incommodis Regnum laboraret, iisque vitiis remedium adhibendi: fidēmque Rex regali dicto promissōque dedit (ad verbum, Et promisit Rex in verbo Regis) ratū se habiturum, quicquid illi xxxvi viri constituerent. Hæc Monstrelletus: cui Oliuerius Lamarcus Belga, in historiæ suæ ca. 35. totidē propè verbis subscribit, eundēmque xxxvi Curatorum Reip. numerum prodit: simūlq; ascribit, cūm Rex ei dicto promissōque non stetisset, fidēmque publicam

cam & publicè iuratam violasset, miserrimum in Francogallia bellum exarsisse, quod annos propè XIII durauit. Ita Regis periurium cum ipsius infamia, tum etiam populi perniciè expiatum est. Vt cunque sit, perspicuum est, nondum centesimum annum abiisse, ex quo Francogalliæ libertas, solennisque Concilij auctoritas vigebat: & vigebat aduersus Regem, neque ætate, neque animo imbecillum: sed & iam annorum XL maiorem, & tanta ingenij magnitudine præditum, quantam nunquam in vlllo Rege nostro fuisse cõstat. Vt facillè intelligatur, Remp. nostram libertate fundatam & stabilitam, annos amplius centum & mille statum illum suum liberũ & sacrosanctum, etiam vi & armis aduersus Tyrannorum potentiam, retinuisse. Neque verò præclarum hac de re Philippi Cominij clarissimi viri & ornatissimi historici elogium prætermittendum videtur: qui lib. Hist. 5. cap. 18, in hanc scribit sententiam, quam ad verbum conuertemus. Quare vt in instituto sermone pergamus, ecquis est in orbe terrarũ Rex, aut Princeps, cui ius sit tributum vnus teruncij subiectis suis sine ipsorum consensu &

voluntate imponere? nisi violentia & tyrannide uti velit. At enim (dixerit aliquis) potest tempus incidere, cum populi Concilium expectandum non est: neque tantam moram res patitur. Verum in bello suscipiendo nihil tanta celeritate est opus: satis ad eam rem temporis suppeditat. Adde etiam illud, cum Reges & Principes bellum civium suorum consensu suscipiunt, multo & potentiores sunt, & hostibus suis formidabiliores. Et rursus aliquantò post: Regem Gallie minimè omnium decet his uti verbis: Habeo potestatem exigendi à meis civibus, quantum mihi libet. Nam neque ipse, neque quisquam alius eam potestatem habet. Qui verò his utuntur verbis, nullum ei honorem tribuunt: neque illius auctoritatem & existimationem apud exterarum nationes augent: verum ex contrario terrorem finitimis iniiciunt: qui nulla conditione dominatum illius subire vellent. At si Rex noster, aut ij qui potentiam eius prædicant, ita loquerentur: Habeo subiectos ita mansuetos & obsequentes, ut nihil eorum quæ impero facere detrectent, neque quisquam Princeps subiectos habet æquè obsequentes, quique

quique calamitatum & incommodorum
suorum faciliùs obliuiscantur : hæc oratio
magnæ illi laudi, atque ornamento esset.
Verùm illa Regē non decet: Exigo, quan-
tum volo : eiùsque rei potestatem habeo:
quam mihi conseruare volo. Rex Carolus
quintus hac oratione non utebatur. Ne-
que sanè Regem vllum nostrum illis v-
tentem verbis audiui: sed quosdam ipsorū
comites & ministros: qui sibi bonam Re-
gibus nauare operam videbantur. Verum
meo iudicio aduersus illos peccabant: &
tantum assentandi causa ita loquebātur:
neque satis quid dicerent, considerabāt.
Atque vt certius māsueti Gallorum inge-
nij argumentū proferamus, cōsideremus
Cōcilium triū Ordinum Turonibus, post
Regis nostri Ludouici XI excessum, habi-
tum: anno nimirū 1484. Existimari per id
tempus poterat, bonum illum Ordinum
conuentum periculosum esse. dicebānt-
que nescio qui, nō magni pretij homines,
sæpiùsque post id tempus dixerunt, crimē
esse læsæ Maiestatis, si quis de trium Or-
dinum concilio conuocando verba fa-
ciat. Id enim ad minuendam Regis au-
toritatem pertinere. Verùm illi ipsi

sunt, qui crimen illud aduersus Deum, & Regem & Remp. committunt. Neque verba eiusmodi aliis profunt, quàm iis, qui nullo suo merito gradus honorum & dignitatum obtinent: neque ad illos obtinendos sunt idonei: sed assentari & seruire auribus didicerunt, & nugatoriis de rebus verba facere: magnosque conuentus hominum reformidant, ne quales sunt, tales agnoscantur: eorumque opera vituperentur.

¶ An mulieres, non vt ab hereditate Regni, sic ab eius procuratione, Francogallico iure, arceantur.

C A P. XIX.

QVONIAM de Regni procuratione & summa Reip. administrandæ instituta disputatio est, non prætereūda quæstio videtur, An mulieres nõ vt ab hereditate Regni, sic etiam ab eius procuratione arceantur. Primùm autem illud apertè testatum volumus, nos neque de Romanorum, neque de aliarum gentiũ iure, sed tantùm de huius nostræ Franco-
galliæ

galliæ institutis differere. Nam vt notum omnibus est, Romanorum institutis mulieres propter infirmitatē consilij in perpetua tutorū potestate fuisse, atque ab omnibus non modò publicis, verumetiam ciuilibus negotiis arceri: ita nonnullis aliis in gentibus mulieres summā imperij vetustis moribus obtinent. Britanni sexum in imperiis non discernūt: inquit Tacitus in Agric. vita. Hoc igitur constituto, & testificatione nostra planè ac dilucidè propofita, deinceps ad quæstionem accedamus. Nam ei caussam præbuisse superiorum aliquot temporum exempla videntur, quibus constat, Regnum Francogalliæ à Reginis, præsertim viduis, & Regum puero- rum matribus, administratum fuisse. Ex contrario tamen pugnat primùm ratio disputandi vsitata, vt cui per se Reginam esse ius non est, eidem regendi ius ac potestas non sit. Per se autem Reginā esse mulierem non posse, neque Regni hereditatem ei ex eaue prognatis deferri: sed si Reginæ appellantur, per accidens, & propter Reges maritos id fieri: superiùs ex antiquis MCC annorum monumentis demonstratum est. Eo accedit, quod superiùs do-

cuius, quemadmodum omnis & creandorum & abdicandorum Regum potestas penes publicum Concilium erat, ita Curatoris Reip. siue Moderatoris deligendi ius summum penes idem Concilium fuisse. Quinetiam creatis Regibus tamen summam imperij administrandi potestatem ab eodem Concilio retentam fuisse; neque centesimum adhuc exisse annum, cum regnante Ludouico XI, quantumuis astuto & callido, xxxvi. Reipub. curatores, tanquam Ephori ab eodem concilio constituti sunt. Quòd si maiorum nostrorum auctoritatem quærimus, extat insignis apud Aimoin. lib. 4. cap. 1. ubi de Brunehilde, Regina matre Childberti Regis commemorans ita loquitur: Simul, inquit, quia Brunehildis summam Regni sollicitudinem sibi reseruare velle intelligebatur, & primates Franciæ tanto tempore scæmineo dominatui dedignabantur subiici. &c. Et profectò ita est, vt si quando Regni procurationem apud maiores nostros mulieres adeptæ sunt, semper ea res miras in Reipub. nostra tragœdjas excitarit. Cuius rei non alienum videtur exēpla quædam proponere.

Domi.

Dominata est quondam Chrotildis, Regina mater Childeberti & Clotharij Regum, quæ cum alterius filij nomine Chlodomeris demortui filios infano quodam amore prosequeretur, summam contentionem adhibuit, vt nepotes remotis filiis in regiam dignitatem producerentur. Itaque capillitium eorum, pro eo instituto de quo superius diximus, summa cum cura & diligentia nutrebat. Cuius rei Reges fratres certiores facti, confestim Arcadium quendam ad eum miserunt, qui nudum gladium simulque forcipem ei ostentans, optionem illi faceret, vtrum illorum nepotum suorum capiti admoueri mallet. At illa, inquit Gregorius Turon. nimum felle commota, precipue cum gladium cerneret euaginatam ac forcipem, amaritudine preuenta, respondit: Satius mihi est, si ad regnum non eriguntur, mortuos eos videre, quam tonsos. Ita nepos vterque in ipsius conspectu interfectus est. Auctore eodem Gregor. lib. 3. cap. 18. vbi tamen subiungit, Regina hanc liberalitatibus & donationibus in monasteria collatis plebis & vulgi beneuolentiam conciliaffe. Date frenos (inquibat Cato) impotenti naturæ, & indomito

animali, & sperate ipsas modum licentiæ facturas. Quid? quàm effrenatū illud fuit animal, illa, inquam, Theodorici Regis filia, natione Itala, quæ serui sui amore insana, vbi matris iussu illum interfectum cognouit, per speciem reconciliatæ cum matre gratiæ sacramentum se dominicæ cœnæ cum illa communicare velle ostendit, venenóque in calicem infuso impietate simul & crudelitate nefaria matrem sustulit. Verba Gregorij Turonensis lib. 3. cap. 33. hæc sunt: Erant sub Ariana secta viuentes: & quia consuetudo eorum est, vt ad altarium venientes de alio calice Reges communicent, & de alio populus minor (notãda consuetudo calicis cū plebe communicati) venenum in calice illo posuit, de quo mater communicatura erat, quo illa hausto protinus mortua est. Dominata est quondam Fredegunda, Regina mater, Chilperici primi vidua. Hæc marito superstite cum Lauderio quodam adulterij consuetudinem habuerat. Vbi Chilpericum id sensisse animaduertit, interficiendum eū curauit: confestimque Regni procurationem filij sui Regis Clotharij nomine, tanquam Regina mater suscepit: eamque

que annos XIII. sustinuit. Primùm Childebertum filij sui patrum, eiusque vxorẽ veneno sustulit: tum Hunnos aduersus ipsius filios concitauit: bellumque ciuile in Remp. immisit. fax denique illorum incendiõrum fuit, quibus Francogallia multos annos exarsit. auctore Amoino lib. 3. cap. 36. & lib. 8. cap. 29. Dominata est Regina mater Childeberti Brunehildis, Sigeberti Regis vidua. Hæc Italum quendam nomine Protadium in delitiis habebat, eumque omnibus honorib⁹ amplificabat. Hæc eadem filios suos Theodebertum & Theodoricum adolescentes in eam vitæ flagitiosæ consuetudinem adduxit, vt tandem capitales inter se inimicitias gererent, belloque diuturno conflictati prælium atrocissimum committerent. Meroueam nepotem suum Theodeberti filium sua manu interfecit. Theodericũ veneno sustulit. Quid amplius? Date frenos (inquibat Cato) impotenti nature, & indomito animali, & sperate ipsas modum licentiæ facturas. Decem Principibus Regiis necis causam attulit. Cũmq; ab Episcopo quodam obiurgata esset, rogataque vt se ad frugem conuerteret, illum in profluentẽ

deturbari iussit. Ad extremum Concilio Francorum indicto, in iudicium vocata, damnata, & ab equo currente distracta, membratimque dilaniata est. Auctoribus Greg. Turon. lib. 5. cap. 39. & lib. 8. cap. 29. & Adone Ætat. v. 1. Ottone Frisingensi Chron. 5. cap. 7. Godfrid. Viterb. Chron. parte 16. & Aimoino lib. 4. cap. 1. itémque Appendice Gregor. Turon. libro 11. cuius hæc verba sunt: Reputans ei quòd x. Reges Frãcorum per eam interfecti fuissent: id est, Sigebertus, Meroueus, & genitor suus Chilpericus, Theodebertus & filius suus Clotharius, itē Meroueus filius Clotharij, Theodoricus, eiusdémque tres qui ad præsens extincti fuerant, per triduum eam diuersis tormētis afflictã iubet prius camelo per omnem exercitum sedentem perducere: posthæc comam capitis vno pede & brachio ad ferocissimi equi caudã ligare: à quo calcibus & velocitate cursus membratim dirumpitur. Age, de ceteris videamus. Dominata est Plectrudis, nō Regis, sed Regij præfecti Pipini vidua, qui tum Regium imperium obtinebat, dū inane Regium nomen Dagobertus secundus sustineret. Hæc Plectrudis propter ad-

dulce-

adulterij & flagitiosæ vitæ turpitudinem à
 Pipino repudiata, marito mortuo multarum
 in Gallia seditionum auctor fuit. Carolum
 Martellum Palatij magistrum, fortissimum
 virum, abire Magistratu coegit, aliúmque
 Theobaldum impurum & nefarium hominem
 in ipsius locum suffecit. tandem funestum
 ciuile bellum inter Francos ipsos excitauit,
 qui variis præliis & (vt ait Aimoinus) duris-
 simis cædibus sese mutuo prostrauerunt. lib. 4. cap. 50.
 & cap. seq. Quinetiam auctor libelli cui
 titulus est, Status Regni Franciæ, sub
 Dagoberto II, his vtitur verbis: Cùm
 Franci Plectrudis furores atque insanias
 ferre non possent, neque in Dagoberto
 Rege spem vllam reliquam viderent,
 Danielem quendam sibi Regem delegerunt,
 qui antea monachus fuerat, eúmque
 Chilpericum nominarunt. quam historiam
 superiùs quodam loco perstrinximus. Sed
 reliquas videamus. Dominata est Regina
 mater Caroli Calui, nomine Iuditha,
 Ludouici cognomēto Pij coniux: qui nō
 modò Fræcogalliæ Rex, verū etiam Italię
 & Germanię Imperator fuit. Hęc mi-

serum fataléque bellum inter Ludouicum & ipsius filios priuignos suos excitauit: vnde nata horum aduersus parentem tanta coniuratio, vt illum imperio se abdicare, suámque illis dignitatem cedere, magno totius propè Europæ incommodo cogent. Quorum incommodorum culpam Historici omnes magna ex parte in illam Reginam matrem Iuditham conferunt. cuius rei testes Abbas Vrsperg. Michael Ritus & Otto Frising. Chron. 5. cap. 34: Ludouicus, inquit, propter mala opera vxoris suæ Iudith regno pulsus est. Itémque Regino in Chron. ann. D C C C X X X V I I I. vbi sic scribit: Ludouicus à suis imperio priuatur, & priuatus custodiæ traditur, Regníque monarchia Lothario filio eius per electionē Francorum datur. Fuit autem hæc deiectio pro maxima parte facta propter multimodam fornicationem Iudithæ vxoris eius. Aliquot post seculis dominata est Blanca Regina, mater Ludouici cognomento Diui, natione Hispana. Vt primùm gubernaculū arripuit, cōcurrere ad arma Galliæ proceres cœperunt, Duce Philippo, Comite Bolonico, Regis patruo: qui (vt

sum-

summus auctor scribit Ioannes Ionuillæus capite histor. 4.) ferendum non esse clamitabant, tantum Regnum à muliere, eaque peregrina, administrari. Itaque Comitem Philippum proceres illi, repudiata Blanca, Regni procuratorem delegerunt. At Blanca nihilominus in instituto perseverare, & auxilia undique accersere: Ferdinandum denique Hispaniæ Regem fœdere sibi atque amicitia adiungere instituit. Cùm Duci Philippo Dux Britannia & Comes Eboracensis ipsius frater sese coniunxissent, deimproviso oppida aliquot interceperunt, eaque præsiidiis firmarunt. quod Ionuillæus capite 5. commemorat: atque ita grauissimum in Gallia bellum, propter occupatam à Regina matre Regni procuratorem, exarsit. Fortè tum accidit, ut Rex Stampas à matre armorum caussa missus, proficisceretur. Eò confestim multis ex partibus Proceres aduolarunt, Regemque obidere cœperunt: non lædendi (inquit Ionuillæus) aut violandi illius consilio: sed (ut idem testatur) ut eum à matris potestate abducerent. Quare ad illam perlata, quæ tum Lutetiæ per-

manferat, celeriter armari Parisienses, & Stampas proficisci iubet. Vix eæ copiarum Montlerium peruenerant, cùm Rex obsidione liberatus, ad eos accedit: Lutetiámque vnà cum ipsis reuertitur. Vbi se Philippus domesticis copiis minus instructum animaduertit, Reginam Cypri, quæ in Regno controuersiam quandam habebat, subsidio accersit. Hæc magnis copiis in Campaniam ingressa, latè regionem illam populatur. Blanca nihilominus in sententia permanet. Itaque Anglorum auxilium Proceres ad extremum in Regni fines introducunt. Hi magnis incommodis Aquitaniam, ceterásque maritimas regiones afficiunt: quæ incommoda omnia ex Reginae illius matris impotentia atque ambitione nata fuisse, Ionuillæus multis verbis commemorat: cap. 6, 7, 8, 9, & 10. Et quoniam longè alia de Blanca ingenio & moribus nostrorum hominum opinio est, propter eorum (vt credi par est) qui per ea tempora scripserunt, assentationes (nam Reginae matribus Scriptores ferè vel supplicij metu, vel propter Regum filiorum existimationem parcunt) non prætermittendū videtur, quod idem

Ion.

Ionuilleus cap. 76. commemorat, illam usque eo filium in potestate sua habuisse, usque adeò illum timidum abiectumque redegisse, ut cum ipsius uxorem nurrum suam Margaretam odio haberet, raro admodum Regem cum illa versari pateretur. Itaque cum Rex iter faceret, Blanca metatoribus imperabat, ut hospitium Reginae separatim à Rege assignarent. quinetiam si quando Rex noctu furtim ad coniugem accedebat, tum hostiarios in speculis collocabat. & si fortè Blancam aduentare intelligerent, tum fuste canes ab illis cædi imperabat: quorum clamore de sese occultando commoneretur. Quid amplius? Die quodam (inquit Ionuillæus) cum Regina Margareta è puerperio ægrotaret, Réxque pro amicitia ad illam venisset, repente Blanca interuenit. Rex clamore canum admonitus, se se in lectuli angulum abdidit, cortinisque inuoluit. Illa nihilominus inuentum Regem manu, inspectantibus omnibus,prehendit, ac simul è cubiculo eduxit: Tu hîc, inquit, nihil agis. Egredere. At puerpera cum tantam contu

meliam acerbius tulisset, dolore exanimata est: coactique sunt cubicularij Regem reuocare, cuius aduentu puerpera recreata est, animuque recepit. Atque hec quidem Ionuillæus cap. hist. 76. totidē prope verbis commemorat. Rursus aliquot intermissis annis dominata est Isabella Caroli VI. dementis vidua. Prius enim quam Concilij auctoritate Regni procuratio certis ac delectis viris mandari posset, multæ ab hominibus ambitiosis cōtentiones exortæ sunt. Sexies denique controuersia renouatæ, sexies interpositis pactionibus sedatæ sunt. Tandem Isabella Parisiis exacta, Carnutū se recepit. Ibi Philippū Moruillerium veteratorem nacta, Senatū sibi, & Prætorem, & Cancellarium Moruillerium illum instituit: eiusdēque consilio Typum Regium (quod Cancellariæ sigillū vulgò appellant) insculpi iussit, suamque in eo imaginem demissis brachiis imprimi: cū in diplomatibus hac præfatione vteretur: Isabella Dei gratia Regina Franciæ: quæ propter incommodam Regis valetudinem Regni procurationē obtinet. Verum vbi Respub. multis affecta incommodis, ac prope iam ad interitum addu-

adducta videretur, publico consilio Turones amandata est: quatuorque illi tutores attributi: qui belluam illam indomitam domi continerent: viderentque nequam rem agere, ac ne literam quidem ullam sine ipsorum permissu scribere posset. Cuius rei extat apud Monstrelettum copiosa historia cap. 161. & cap. 168.

¶ *De Parliamentis iuridicialibus.*

C A P. XX.

SUB eadem Capeuingiorum familia exortum est in Francogallia Regnum iudiciale, de quo nobis propter incredibilem artificum industriam & inauditam seculis omnibus solertiam dicendum videtur. Dominatur hoc tempore passim in Gallia genus hominum, qui Iuridici à nonnullis, Pragmatici ab aliis appellantur. Horum tanta trecentis ferè abhinc annis fuit solertia, ut non modò publici Concilij auctoritatem (de qua superiùs diximus) prope iam oppresserint, verum etiam omnes Regni Principes, atque adeò Maiestatem Regiam amplitu-

digni suæ parere coëgerit. Itaque quibus in oppidis illius Regni sedes positæ sunt, in iis tertia ferè ciuium & incolarum pars tantis excitata præmiis ad illius se artis Rabulariæ studium ac disciplinam applicauit. quod vel Lutetiæ, quæ ceterarum ciuitatum omnium princeps numeratur, cuius licet animaduertere. Quis enim vel triduum in illa vrbe versatus, non animaduertit, tertiam ciuium partem, artem istam Pragmaticam & litigatoriam factitare? Itaq; summus in ea Pragmaticorum conuentus (qui Purpuratus Senatus dicitur) tantarum opum, tantæque dignitatis est, vt quemadmodum Iugurtha de Senatu Romano quondam dixisse fertur, non iam Consiliariorum, sed Regum ac Satraparum confessus videatur. quippe, cum in illum allekti, quantumuis abiecto loco nati, tamen paucorum annorum spatium regales propè opes sibi concilient. Itaque alię ciuitates complures omni contentione pugnarunt, vt eiusdemmodi cōfessus iuridiciales apud se haberent: iamque celeberrima hæc Parlamenta numerantur: Parisiense, Tolosanum, Rhotomagense, Gratianopolitanum, Burdegalense

lense, Aquense, Diuionense: quæ omnia stataria & sedentaria sunt. Octauum verò mobile & ambulatorium, quod Grande consilium appellatur. In horum Regnorum finibus sunt & aliæ, vt sic dicam, Satrapia, quæ superiorum illorum amplitudinem, quoad possunt, imitantur: & vulgò Sedes præsidiales nominantur: tantaque huius morbi vis atque contagio est, vt quemadmodum olim Ægyptiorum bona pars Tyrannorum suorum imperio in pyramidibus, & eiusmodi molibus extruendis occupata erat, sic maximus gentis Gallicæ numerus in litibus & calumniis exercendis, & forensibus scriptitationibus operam consumat. Nomen autem Parlamenti antiqua nostrorum hominum lingua colloquium significat multorum variis ex locis certum aliquem in locum conuenientium, vt de communibus rebus cõmunicent. itaque in Chronicis veteribus siquando principes legatiue principum de pace, aut bellicis pactionibus conuenerunt, semper colloquium illud conditum, Parlamenti nomine appellatur. Eademque ratione publicum ordinum Concilium vetusta lingua Parla-

mentum dicebatur. quod cum maximæ auctoritatis esset, eamque auctoritatem imminuere Capeuingij molirentur, & certorum Senatorum numerum in eius Concilij locum substituere, augustum illud Parlamenti nomen in illum Senatum trāstulerunt, ei que hanc auctoritatem attribuerunt: primùm vt nulla Regia Lex, nulla constitutio rata esset, nisi cuius illi consiliarij auctores comprobatorésque fuissent: deinde vt nullis tota Gallia Magistratus, non modò vrbanus, verum etiam militaris esset, quem non ab illo cōfessu inaugurari, & apud eundem in leges iurare oporteret: tum vt ab eorum iudiciis appellandi ius non esset: sed vt eorum decreta rata & fixa essent. Postremò quicquid potestatis, imperij, auctoritatis penes publicū Conciliū per tot annos fuisse docuimus, id totū Senatus ille subdititiis sibi vsurpauit: in quē Reges cooptandos curabant, quos ad suas rationes accōmodatos fore videbant. Quare quibus initiis ac radicibus in tantā amplitudinē excreuerit, paulisper considerandū est. Primū igitur Basilica Regia Lutetiæ opere magnifico extructa est: imperio, vt pleriq; affirmant,

Regis

Regis Ludouici Hutini, quo nomine prisca lingua nostra Turbulentus significatur: vel, vt nonnulli disputant, Regis Philippi Pulchri; circiter annum MCCCXIII: studio certè atq; opera Enguerrãtij Marignij Comitis Lõgueuilij, qui aliquot interiectis annis in patibulo Parisiensi propter peculatus crimẽ reſte ſuſpẽsus est. Vtcũq; sit, quã Ægyptij Reges fecisse narrantur, vt imperio suo subiectos in pyramidib⁹ extruẽdis occuparẽt, in quibus Rex Chemnis præcipuè memoratur, qui hominũ 360. millia ad pyramidẽ extruendã cõduxit: idẽ tum Frãcogalliã Reges in arte rabularia tradẽda fecisse dici possunt. Gaguini autẽ Historici in Hutini Regis vita, verba hæc sunt: Hic Ludouicus instituit Parlamenti curiã Parisiis stabilẽ esse, & loco non moueri, ne litigatores crebris circuitionibus vexarentur. Hęc ille. Nã quòd nonnulli ad Pipinũ vel Carolum Magnũ institutum illud referunt, quã absurdum id sit, faciliè ex iis quæ mox docebim⁹, cõstabit. Quinetiã Caroli Magni leges & constitutiones complures extant, quarũ in nulla neque Parlamenti, neque maioris illius Senatus mẽtio interponitur; sed tãtũ sancitur, vt certis locis

forum à Iuridicis agatur, & cōuentus habeantur, quæ ille vñtata cōsuetudine Placitū, & Mallū appellat: veluti legis Frācicę lib. 4. cap. 35. Vt in anno tria solummodo generalia placita obseruare cōpellat: nisi fortè quilibet aut accusatus fuerit, aut aliū occupauerit, aut ad testimoniū perhibendū vocatus fuerit. Multæque aliæ in eandem sententiã eiusdē Regis leges extant, ex quibus de litium paucitate existimare licet. Ac planè verissimum arbitror, quod video à nōnullis hominibus nostris traditū, tantā litiū calumniarū & sycophātiarū sementē factā primā à Papa Clemente v, qui Philippi illius Pulchri tēpore Papatū sedem Auenionem transtulit. cūque magna ipsius aulici & pragmatici cōsuetudine cum hominibus nostris implicarentur, semina Romanæ artis rabulariæ in mores nostros sparsisse. Sed ne tā longè abeam⁹: Regnavit circiter annū m c c x x x Ludouicus cognomēto Diuus: cuius vitā Ioan. Ionuilleus de quo superiūs aliquoties meminimus, conscripsit. At ex huius commentario quanta per id tempus litiū & calumniarum esset raritas, vel hinc licet intelligatur, quòd Rex ipse Ludouicus vel

controuerfias difceptabat, vel difceptandi negotiũ nonnullis è fuo Comitatu mãdabat. Itaq; cap. 94. ita fcribit: Solebat, inquit, imperare Domino Nellio, Domino Sueffionẽfi, & mihi, vt iudiciis quæ ad portam appellãtur, operã daremº. Tũ mittebat q̄ nos ad fe accerferet: quærebãtq; ex nobis, quo ftatu res effet, ecqđ effet iudiciũ, qđ fine ipfo exerceri non poffet. ac sæpè accidit, vt re p̄ nos ad ipfũ delata, litigatores ipfos accerfiri ad fe imperaret, cauffãmq; ex bono & æquo difceptaret. Sæpenuerò in faltũ Vincennã animi cauffã exhibat: viridique in cefpite ad quercus alicuius radicẽ confidens, fibi nos affidere iubebat: & fiqui negotij quippiã habebant, eos vocari ad fe iubebat. Quinetiã ipfe clarè pronũtiabat, fiquis litem & aduerfarium haberet, vt accederet, & iufta fua exponeret. Tũ fiquis accedebat, Rex attẽtè ipfum audiebat, ac re cognita, fententiã ex bono & æquo pronũtiabat. Interdũ negotiũ dabat Petro Fõtanio, & Godefrido Vilettio, vt litigatoribus operã darẽt, & cauffas difceptarẽt. Vidi etiã aliquoties, cũ bonus ille Rex Lutetiæ in hortum suburbanũ exiret, tunica mediocri indutus: ibiq; mẽfam

tapeto inferni imperabat. Tū silentio fa-
 cto, introduci ad se litigatores iubebat,
 caussasque suas agere: iusque ex tempore
 reddebat. Hæc Ionuillæus. Ex quibus exi-
 stimari potest, quāta litiū & litigatorū illis
 tēporibus esset paucitas: quantaq; Regū il-
 lorū in cauendis litiū molestiis sollicitudo.
 Nā Caroli quoq; Magni hæc lex in Capi-
 tulari extat: Hoc missi nostri notum faciāt
 Comitibus & populo, quòd nos in omni
 hebdomada vnū diē ad caussas audiendas
 sedere volumus. Eiusdemmodi testimo-
 nium extat apud Guilliēl. Budēum, virum
 clarissimum, & Gallia nostræ ornamen-
 tum insigne. Nam in Annot. in Pādectas,
 vbi hoc idem argumentum tractat, & Re-
 gnum Rabularium insectatur, commemo-
 rat se in Regiis venerāda vetustatis com-
 mentariis (quorum copiam pro sua digni-
 tate summam habere potuit) reperisse,
 dominante illo eodem Rege Ludouico,
 anno MCCXXX, orta inter Regem & Co-
 mitem Britāniæ cōtrouersia castrense iudi-
 cium Enceniaci coactum fuisse, (vtriusque
 vt credi par est, consensu) in eoque Iudi-
 ces sedisse, nō Iustinianici iuris peritos ac
 doctores, sed tantū Episcopos, Comites, &

Barones. damnatúmque Britannicum, & decretum vt incolæ iureiurando & fide illis data soluerentur. Rursus eodem imperante, anno MCCLVIII cùm orta controuersia esset de Comitatu Claromontano, inter Regem & Comites Pictauiesem, & Andegauensem: cõstitutum ex eodem hominum genere iudicium fuisse, sedissèque episcopos, Abbates, Maximum fratrum prædicatorum Magistrum, Constabulariũ, Barones, & aliquot Laicos. Simulque ita subiungit. Duo tamen quotãnis Parlamenta cogebantur, ad natalem, Purificationemque diuę Dei genitricis, quomodo & duo quę vocantur Scacaria apud Northmannos, ad Pascha & ad Diui Michaelis. Hęc Budæus. cui consentaneũ est, quod extat in veteri libello de institutione Parlamentorũ. Nã ex Philippi IIII cognomento Pulchri constitutione caput hoc profertur, ex anno MCCCLII. Præterea propter subiectorum nostrorum commodũ, & caussarum expeditionem proponimus ordinare, quòd duo Parlamenta Parisiis, & duo Scacaria Rhotomagi, Diésq; Trecentis bis tenebũtur in anno: & quòd Parlamentum apud Tholosam tenebitur, si-

cut teneri solebat temporibus retroactis, si
gentes terræ consentiant. Item quia mul-
tæ causæ magnæ in nostro Parlamento
inter magnas & notabiles personas agun-
tur, ordinamus & volumus, quòd duo
Prælati & duæ aliæ personæ sufficientes,
Laicæ, de nostro consilio, vel saltem vnus
prælatus, & vna persona Laica, causas
prædictas audiendi, deliberandique gratia
continuè in nostris Parliamentis existant.
Quibus ex verbis intelligi potest, primùm
quàm raro per ea tempora iudicia exerce-
rentur. deinde quàm pauci iudices in illo
Parlamento sederent. Nam quantum ad
ceteras præfecturas Regni que provincia-
les, extat Philippi Pulchri constitutio, in
eodem libello his verbis edita, anno
MCCCII. Præcipimus insuper, quòd Se-
neschalli & Balliui nostri teneant suas af-
fisiis in circuitu Seneschallarum & Balli-
uiarum summarie, de duobus mensibus
in duobus ad minus. Quinetiam Budæus
eodem què superius notauimus loco scri-
bit, anno MCCXCIII à Rege Philippo
Pulchro constitutū fuisse, vt in Parlamen-
to trifarij generis sederent. Prælati, Baro-
nes, & mixti Clerici cum Laicis. cum laici,
inquit,

inquit, partim ex equitibus, partim ex promiscuo genere hominum deligerentur. Item ut Prælati & Barones ex illo tertio genere statuerent, qui ad quamque iurisdictionem exercendam idonei viderentur. simul ut tres viros deligerent, qui in eas regiones mitterentur, quæ iure scripto utebantur: ut in iis ius dicerent: & si qua capitalis quæstio habēda esset, literatissimos quosque adhiberent. Quo loco Budæus horum temporum consuetudinem, hoc est Regnū iuridiciale deplorans, ex Iuvenalis versu sic exclamat: Quondā hoc indigenę vivebāt more: simulq; ita subscribit. Ita enim nobis ex clamare in mentem venit: antiquioribus illis seculis, florente tamen hoc Regno (quod ex nomismatis apparet auro obryzo percussis) simplicē & facilem ius reddendi rationem, rarāsque lites, nec diuturnas, ut nūc, aut etiam seculares fuisse: cū nondum ista turba interpretum Iuris Remp. inuasisset: nec dum scientia iuris latissimè, atque etiam in infinitum patere crederetur. sed æquum bonūque, & iudex prudens integritate atque innocentia præditus, instar sexcentorum voluminum essent. Nunc verò quo

res reciderit, nemo quidem non videt. sed omnes dicere mussant. Haftenus Budæus, grauissimus vbique & acerrimus artis ralendaræ aduersarius. Nunc vt ad nostram historiam redeamus, doceamúsque quibus initiis ac fundamentis Regnum istud litigatorium excitatú fuerit: quemadmodum Cicero scribit Pontifices veteres propter sacrificiorum multitudinem, tres viros Epulones instituisse, quãuis essent ipsi à Numa, vt etiam illud ludorum epulare sacrificium facerent, instituti: eodem modo ex illo perexiguo Iudicum Parlamētariorum numero, crescente litium multitudine, incredibilis Iudicum & Consiliariorum soboles propagata est. Ac primú Basilica ingens, sumptuosa, magnifica, Regis vt superiùs diximus, Ludouici Hutini, vel Philippi Pulchri imperio edificata est: tum ex mediocri iudicum numero tres decuriæ factæ, Magnæ Camerae, Inquisitionú, & Postulatorum: quam partitionem Budæus eodem illo loco, sed copiosius Gaguinus in Regis Hutini vita cōmemorat. Quo loco prætermittendum non videtur, quod vterque illorum memorię prodidit, atque insigne est ad omnem memoriam
docu-

documentum, illum iudicum conuentū non perpetuum & perennem (vt hoc tempore) sed indictiuum fuisse, nec nisi certo Principis mandatu exerceri solitum: quod quotannis ineunte mense Nouembri editum Regis proponi oportet, vt eum renouari liceat. Atque vt huius, inguit Gaguinus, sacrosanctæ coitionis Regē auctoritatem esse certum sit, regia singulis quibusque annis rescripta eduntur, quibus ad D. Martini diem festum, id est, II. Id. Nouem. Parlamētum inchoandi iudicibus à Rege auctoritas datur. De mirabili autem & celeri huius Regni incremēto etiam illud argumento esse potest, quòd circiter centū post annis, hoc est, anno MCCCCLIII. regnante, Carolo VII: hæc ab illo constitutio promulgata est: A festo Paschæ, vsque ad finem Parlamenti, Præsidentes & Consiliarij hora sexta de mane debent in suis cameris esse congregati. à festo S. Martini, post horam prædictam. Et aliquantò post: Per necessarium est, vt Præsidentes & Consiliarij Curie post prandiū veniant ad Parlamentum iudicandi & expediendi causa. Hæc Carolus VII. At Caroli Magni tēpore, qui Regnum triplo maius obtinebat,

quàm dissimilis iudiciorũ ratio fuerit vel ex hac ipsius lege facile intellectu est : Legis Frãcicæ lib. 4. ca. 74 : Vt Comes placitũ non habeat, nisi ieiunus. Iam de voce Parlamẽti ac nominis etiam auctõritate illud argumentum extat, quòd cùm in ea parte **Allobrogum** quæ Delphinatus dicitur, antiquitùs Senatus institutus fuisset, cũ summa auctõritate, quod Concilium Delphinale dicebatur: tamen Ludouicus XI. qui bene de se meritis Delphinatibus benignè facere studebat, nomen Consilij in Parlamentum mutauit: quanuis nihil ad ius atque auctõritatem adderet: cuius rei Guidopapius testis est, quæst. 43. & rursus quæst. 554.

FINIS.

IN-

INDEX RERVM ET VER-

borum quæ hoc libello con-
tinentur.

A

 <i>Bdicandorum Regum ius penes popu- lum.</i>	54.
<i>Ad. Turnebi opinio in disquisitione vo- cata.</i>	34.
<i>Aedui à Romanis fratres consanguinei dicti.</i>	5.
<i>Aeduorum potentia.</i>	5.6.
<i>Aegyptij in molibus, Galli in calumniis occupati.</i>	164.
<i>Amphictyonum concilium.</i>	83.
<i>Anglorum regni administratio qualis.</i>	84.
<i>Anglicum parlamentum.</i>	85.
<i>Anselmus Episcopus regis sui proditor.</i>	133.
<i>Aruernorum veterum potentia.</i>	6.
<i>Attila victoria immanes.</i>	44.
<i>Attuarij Franci.</i>	42.

B

<i>Bataui Franci priscis finitimi.</i>	33.
<i>Bellum boni publici nominatum.</i>	140.
<i>Bellorum iustorum non semper secundi euentus.</i>	40.
<i>Blance reginae matris insana dominatio.</i>	156.
<i>Brunechildis regina matris insana dominatio.</i>	153.
<i>Brunechildis supplicium horrendum.</i>	154.
<i>Bodilo Regis iniuriosi interfector.</i>	55.

INDEX.

<i>Budæi opinio de Paribus Francia.</i>	122.
<i>Budæus rabularum hostis infestissimus.</i>	172.

C

<i>Cæsaris locus emendatus.</i>	130.
<i>Calicis in coena plebi communicandi mos vetus.</i>	152.
<i>Caninesates Francorum populares.</i>	34.
<i>Capillitij Regalis ius.</i>	71.
<i>Caroli Magni filij Reges à populo electi.</i>	48.
<i>Carolus simplex à Francis abdicatus.</i>	58.
<i>Carolus Crassus Rex à Francis abdicatus.</i>	57.
<i>Chauci, & Chayci, Francorum populares.</i>	26.30.
<i>Childericus primus Francorum rex abdicatus.</i>	54.
alter.55.	
<i>Childericus primus Francogallia Rex.</i>	43.
<i>Chilpericus Rex à Francis abdicatus.</i>	56.
<i>Chrotildis Regina matris insana dominatio.</i>	151.
<i>Cicero differentiam statuit inter Regem & Regnum.</i>	
111.	
<i>Civitas, Regio qua magistratu eodem utitur.</i>	2.
<i>Colonia Agrippina à Francis liberata.</i>	41.
<i>Comati Reges Francogalli.</i>	71.
<i>Comes stabuli, qualis.</i>	116.117.
<i>Comestablij dignitas.</i>	116.
<i>Cominij locus insignis aduersus aulicos assentatores.</i>	
146.	
<i>Cominij testimonium de Concilij auctoritate.</i>	147.
<i>Concily auctoritas in Regem Ludouic.XI.</i>	140.
<i>Concily iurisdictio in controuersis de Regno.</i>	136.
<i>Concily auctoritas Rege capto.</i>	137.
<i>Concily Francogallici auctoritas quanta & qualis.</i>	
93.	
Conci-	

I N D E X.

<i>Consilium prisca Gallia publicum.</i>	3.
<i>Consiliarij alij Regis, alij regni.</i>	81.
<i>Consiliarij Regis alij: alij Regni.</i>	130. 131.
<i>Criniti Reges Francogalli.</i>	71.
<i>Cristati Francorum reges.</i>	75.
<i>Curatores regni xxxvi.</i>	144.
<i>Curia Regis, qua.</i>	91.

D

<i>Difficilius nihil quàm bene imperare.</i>	82.
<i>Druides scriptura non utebantur.</i>	11.

E

<i>Elevare in Regem.</i>	53.
<i>Ephori Regum custodes.</i>	83.
<i>Ephorum iusiurandum.</i>	131.
<i>Eudo secundus Francorum rex abdicatus.</i>	54.

F

<i>Fœmineo sexui Franci olim subiici nolebant.</i>	
150.	
<i>Franc, id est liber. 36. unde Francisia, pro asylo.</i>	
36.	
<i>Franci à papa maledicti, si regem non è Caroli</i>	
<i>Magni stirpe habeant.</i>	116.
<i>Franci maritimarum rerum periti.</i>	32.
<i>Franci fœmineo sexui dedignantur subiici.</i>	150.
<i>Francica lex.</i>	67.
<i>Francogallorum gens gemella, & inde nomen.</i>	

I N D E X.

44.	<i>Francogallia regnum non hereditarium.</i>	47.
	<i>Franci, id est libertatis auctores.</i>	37.
	<i>Francorum ius in primogenitura.</i>	61.
	<i>Francogallica lingua confusio quadruplex.</i>	16.
	<i>Francorum veterum incunabula.</i>	29.31.
	<i>Francorum prodigiosa navigatio & victoria</i>	
33.		
	<i>Francorum nomen quàm latè propagatum.</i>	25.
26.		
	<i>Fredegonda Reginae matris insana dominatio.</i>	
152.		

G

	<i>Galliae felicitas ante parlamenta instituta.</i>	171.
	<i>Galli prisca cum Romanis octingentos annos pugnarunt.</i>	17.
	<i>Galli prisca Romanis formidabiles.</i>	17.
	<i>Gallia prisca sub optimatibus.</i>	2.
	<i>Gallica gentis virtus ab antiquis descripta.</i>	1.
	<i>Galli prisca Germanis formidabiles.</i>	18.
	<i>Galliae priscae ciuitates.</i>	2.
	<i>Gallia comata.</i>	74.
	<i>Gallorum prisca virtus militaris.</i>	17.18.19.
	<i>Gallorum à Romanis defectio.</i>	21.22.
	<i>Gallorum prisca lingua . 9. non græca. 12. non germanica.</i>	14.
	<i>Germanici imperij administrandi forma.</i>	83.
	<i>Germanorum Reges non hereditarij.</i>	47.
	<i>Græciæ veteris administratio.</i>	83.
	<i>Guill. Bellayi fabula de Francorum origine.</i>	35.
	<i>Hel-</i>	

I N D E X.

H

<i>Heluetij quidam Græca lingua non ignari.</i>	22.
<i>Heluetij cur Suitti vocati.</i>	35.
<i>Hispanorum virtus in rege coercendo.</i>	85.
<i>Hugo Capetus regni occupator. 132. eius astutum facinus.</i>	134.

I

<i>Iohannis Turpini monachi libellus nugatorius.</i>	38.
<i>Isabellæ reginæ insana dominatio.</i>	160.
<i>Iudithæ reginæ matris insana dominatio.</i>	155.

K

<i>Kal. Maij solennes concilio Francogallico.</i>	89.
	90.

L

<i>Lacedæmoniorum respub. qualis.</i>	83.
<i>Leges Francorum à populo iubentur.</i>	100.
<i>Lex Salica.</i>	66. 69.
<i>Lingua Francogallica confusio.</i>	16.
<i>Literæ Græcæ in Franciam inuectæ.</i>	14.
<i>Litium propagatio ex Parliamentis.</i>	172.
<i>Litium paucitas olim in Gallia incredibilis.</i>	167.
<i>Loqui Romanè.</i>	26.
<i>Lucretia rabularia artis magistra.</i>	162.

M

<i>Magistri Palatij.</i>	102.
<i>Maiestas Regia, quæ.</i>	87.

I N D E X.

<i>Maieftatis Regia fedes propria in concilio publico.</i>	124.
<i>Maiores domus.</i>	102.
<i>Maffilienfium veterum doctrina.</i>	11.
<i>Meroneus rex Francorum, non Francogallorum.</i>	43.
<i>Morbus rabularius.</i>	162.
<i>Mulieres an à procuratore regni arceantur.</i>	148.
<i>Mulier animal indomitum Catoni.</i>	153.
<i>Mulieres sub tutela.</i>	149.

P

<i>Palatij Parifienfis auctores.</i>	165.
<i>Papa non abrogavit regnum Childerico, fed populus.</i>	108.
<i>Paparum auctoritas in regibus abdicandis unde nata.</i>	109.
<i>Papa Stephani epiftola mirifica.</i>	113.
<i>Papa Stephani fomnium in figne.</i>	114.
<i>Pares Francie.</i>	119. 120.
<i>Pares curtis, fivè curie.</i>	121.
<i>Parlamentorum multiplicatio ex litibus.</i>	172.
<i>Parlamenti vocabulum.</i>	164.
<i>Parlamenta octo.</i>	163.
<i>Parlamentum propriè colloquium bellicum.</i>	87.
<i>Parlamentorum auctoritas fuma.</i>	164.
<i>Parlamentum Anglicum.</i>	85.
<i>Patriatus dignitas.</i>	122.
<i>Pharamundus Rex Francorum, non Francogallorū.</i>	43.
<i>Placitum, quid.</i>	99.
<i>Pletrudis infana dominatio.</i>	154.
	Plinij

I N D E X.

<i>Plinij locus emendatus.</i>	13.
<i>Populi Francici ius in legibus sciendis.</i>	100.
<i>Populi & Regis par potestas olim in Gallia.</i>	76.
<i>Principum contentiones concilij auctoritate componuntur.</i>	139.
<i>Prouinciarum Romanarum seruitus triplex.</i>	20.

R

<i>Rabularium regnum.</i>	161.
<i>Rabularia unde in Galliam introducta.</i>	166.
<i>Regalis capillitij ius.</i>	71.
<i>Regina matris facinus atrox.</i>	73.
<i>Reges faciliè omnium voluptatibus infatuantur.</i>	129.
<i>Reges Francogallia in bello capti.</i>	129.
<i>Regis periurium calamitate populi expiatum.</i>	145.
<i>Reges suos Franci constituto iudicio abdicabant.</i>	54.
<i>Regere non debet, quæ regina esse non potest.</i>	149.
<i>Regna prisca Gallie non hereditaria. 7. eadem certis legibus astricta.</i>	8.
<i>Regnorum controuersie ad concilium delata.</i>	136.
<i>Regina custodes appositi.</i>	161.
<i>Reges cum infinita potestate, sunt reges pecudum, Aristoteli.</i>	81.
<i>Regis carpento & bubus uehendi mos uetus.</i>	87.
<i>Regis liberis pluribus extantibus quid iuris in ipsius hereditate.</i>	58-59.
<i>Regnorum hereditates periculosa.</i>	47.
<i>Regi parere & seruire, diuersa sunt.</i>	37.
<i>Regis creandi mos Francorum uetus.</i>	52.

INDEX.

<i>Regnum Francorum inter fratres diuisum.</i>	62.
<i>Regis alij consiliarij, abij regni.</i>	81.
<i>Regis & Regni differentia.</i>	128.
<i>Regi curatores imponuntur.</i>	144.
<i>Regum Francogallorum tres stirpes.</i>	46.
<i>Reges prisca Gallia quales.</i>	4.
<i>Rex sine freno facile tyrannus euadit.</i>	9.
<i>Rex dominium alienare sine concilij auctoritate non potest.</i>	139.
<i>Rex Francogallia à populo eligebatur.</i>	48.52.
<i>Rex Francorum inedia laborat.</i>	57.
<i>Rex à suis consiliariis vendi solitus.</i>	82.
<i>Reip. forma prestantissima quæ.</i>	78.
<i>Rerum quæ in Regis dominio sunt quadripartita diuiso.</i>	59.
<i>Romanè loqui.</i>	26.
<i>Romanorum tyrannis Gallis intolerabilis.</i>	23.24.
<i>Romanorum artes in exteris nationibus inescandis.</i>	4.

S

<i>Saly Franci.</i>	67.
<i>Saly Franci.</i>	41.
<i>Salica lex.</i>	66.69.
<i>Satellites prisorum Regum Francorum nulli.</i>	78.
<i>Scuto imponebatur Rex nouus à Francis.</i>	53.
<i>Seditiones quadam iuste quanuis moleste.</i>	142.
<i>Stipendium Gallia à Romanis impositum.</i>	21.

T

<i>Tacitus Francos libertatis auctores nominat.</i>	38.
<i>Tapobranici reges frenati.</i>	84.
<i>Theo-</i>	

I N D E X.

<i>Theodoricus Rex à Francis abdicatus.</i>	55.
<i>τριχοραχάτοι Reges Francorum.</i>	75.
<i>Troianorum fabulæ de Francorum stirpe.</i>	34.
<i>Tyrannidis nota triplex.</i>	77.

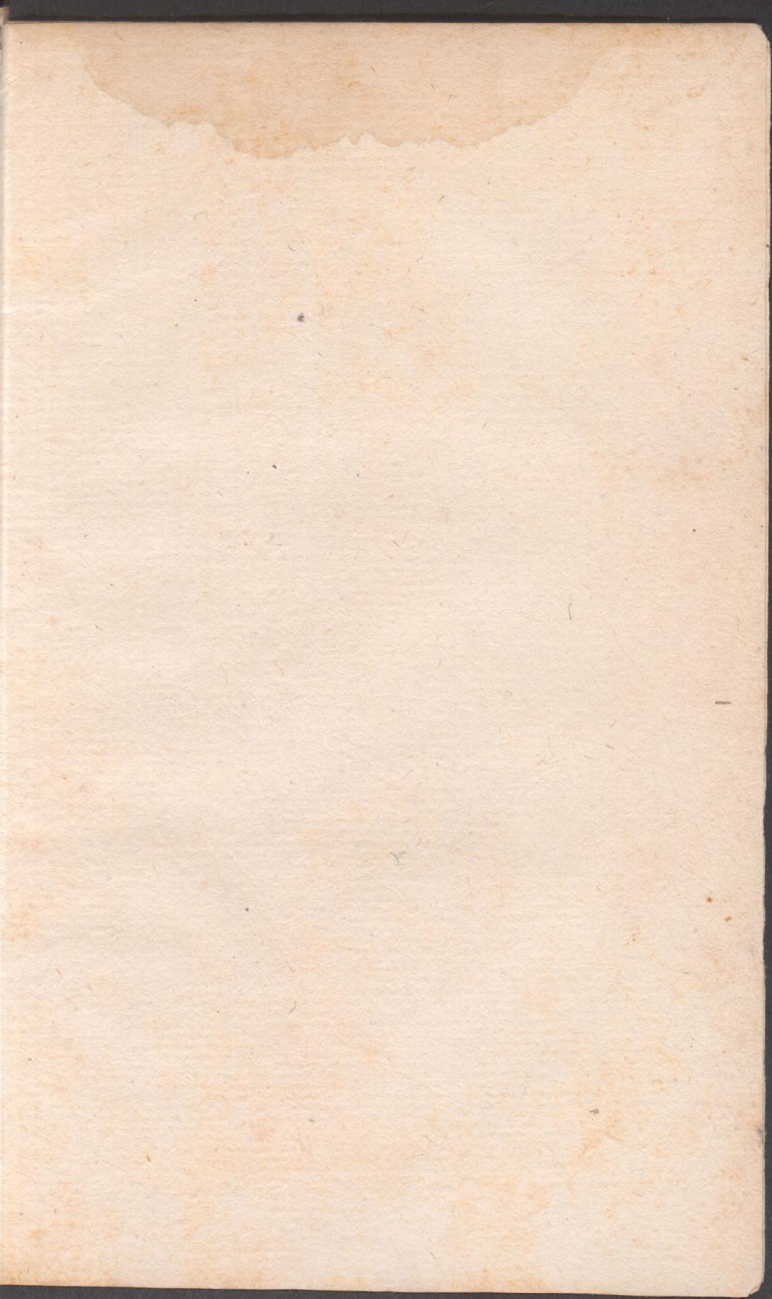
V

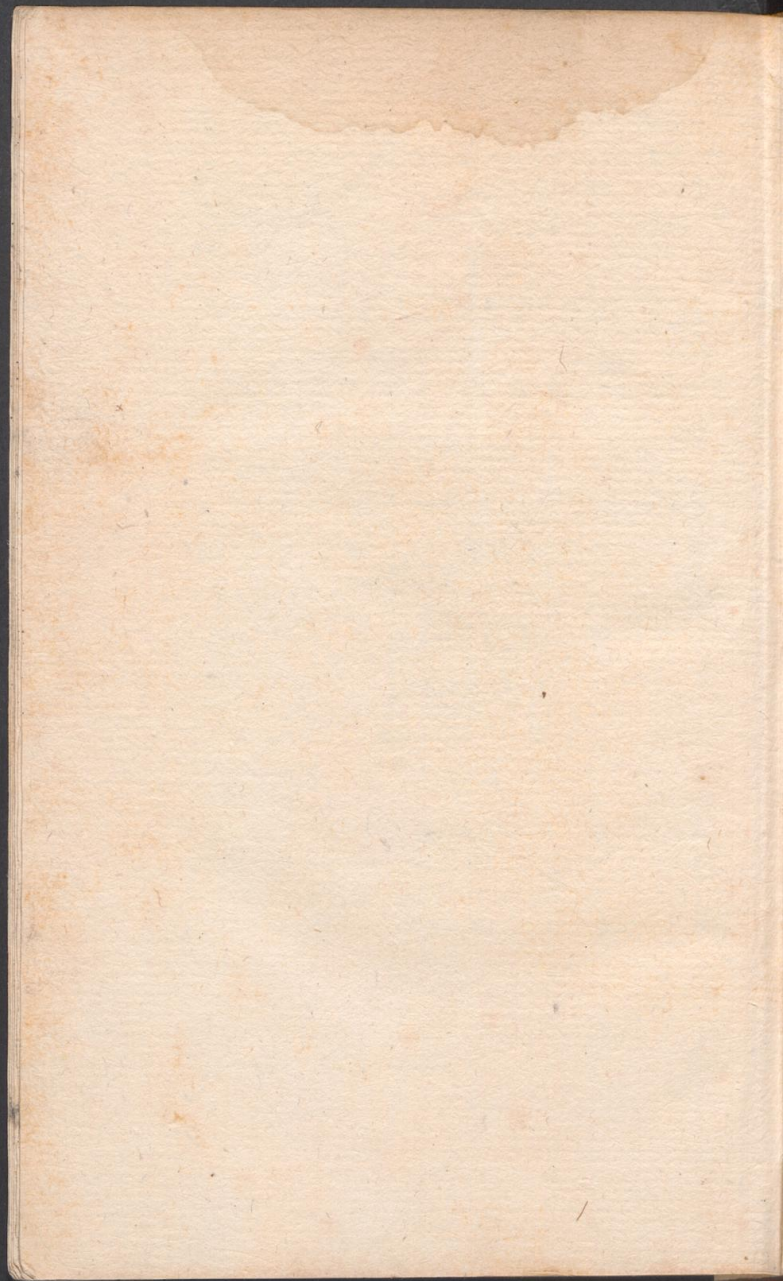
<i>Venenum in calice cœnæ dominicæ.</i>	152.
<i>Vti literis, id est scribere.</i>	12.

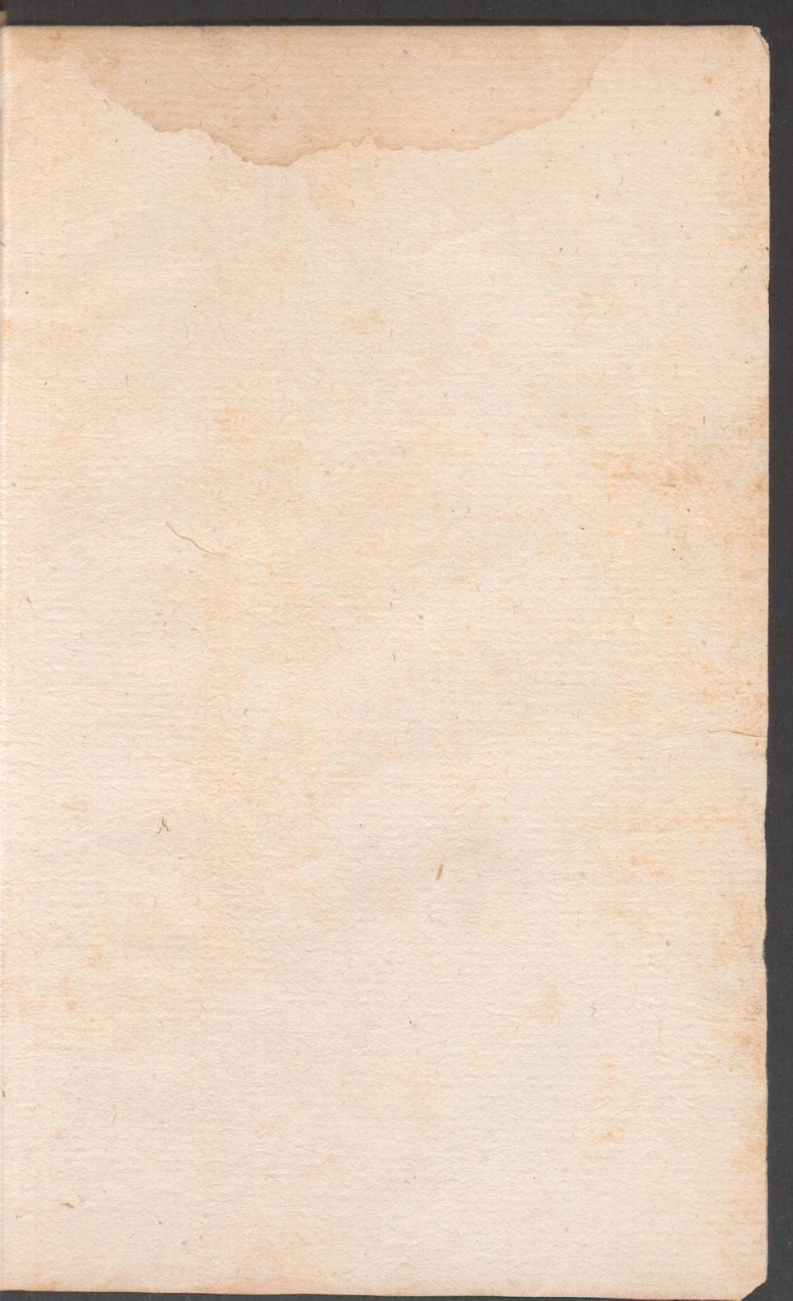
F I N I S.

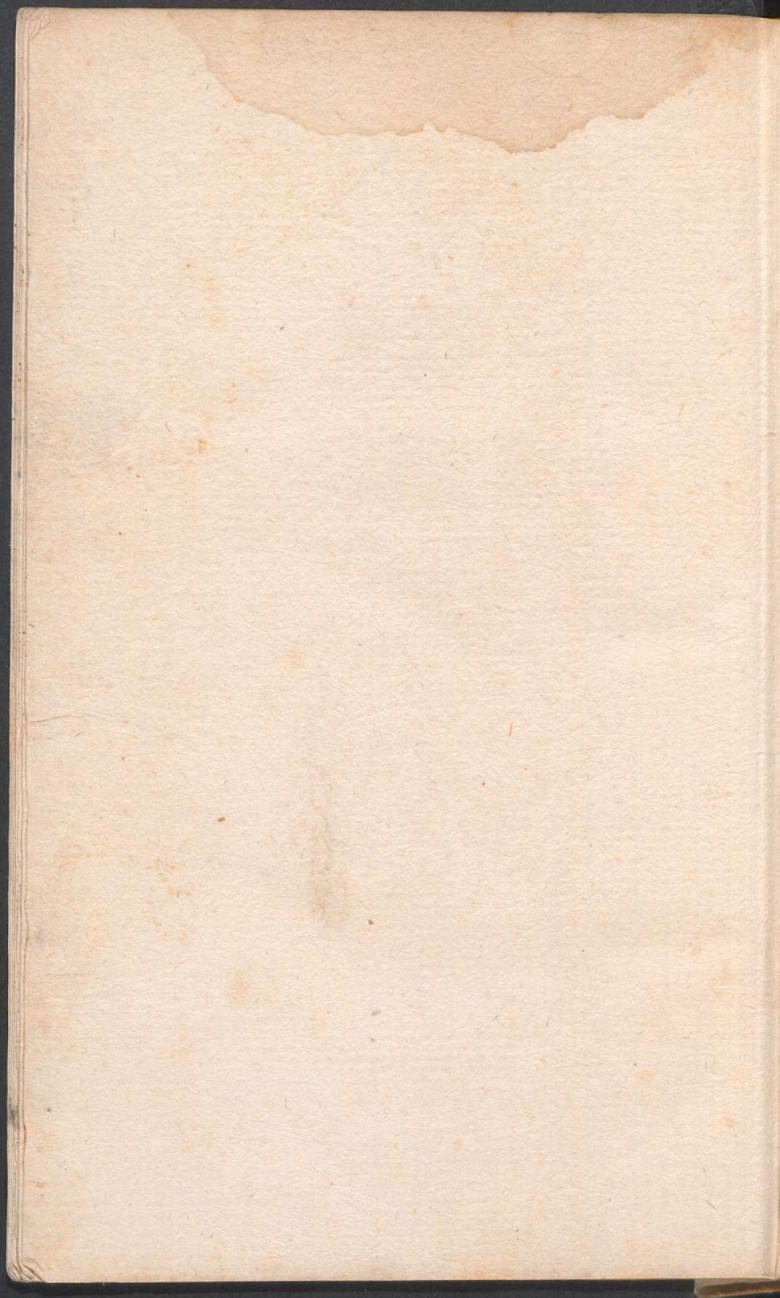

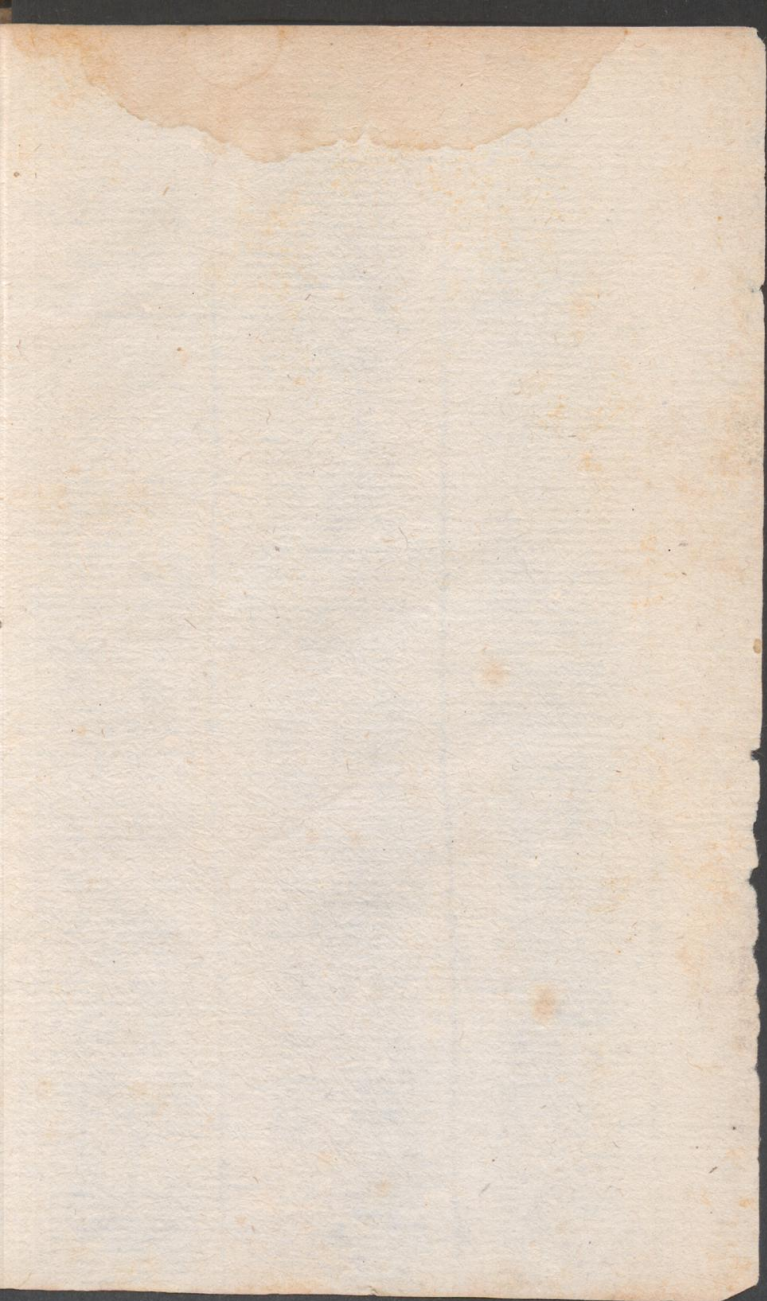

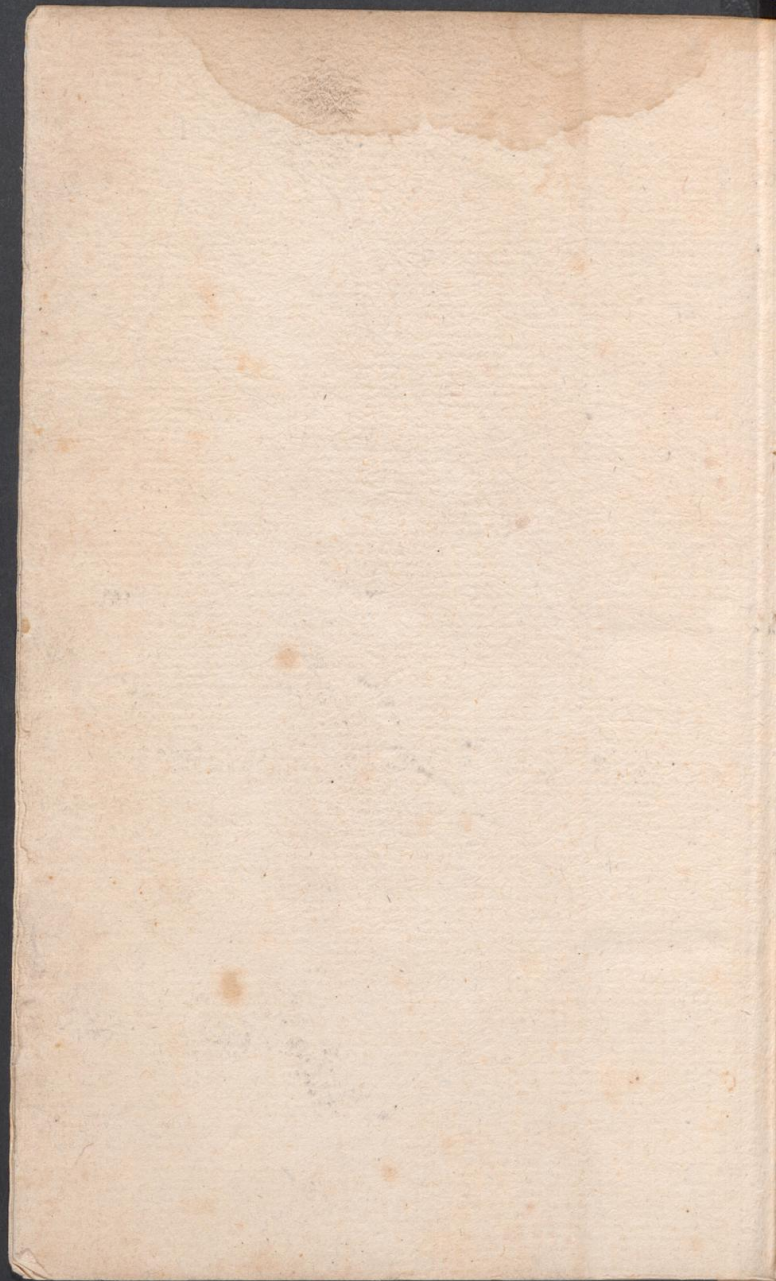

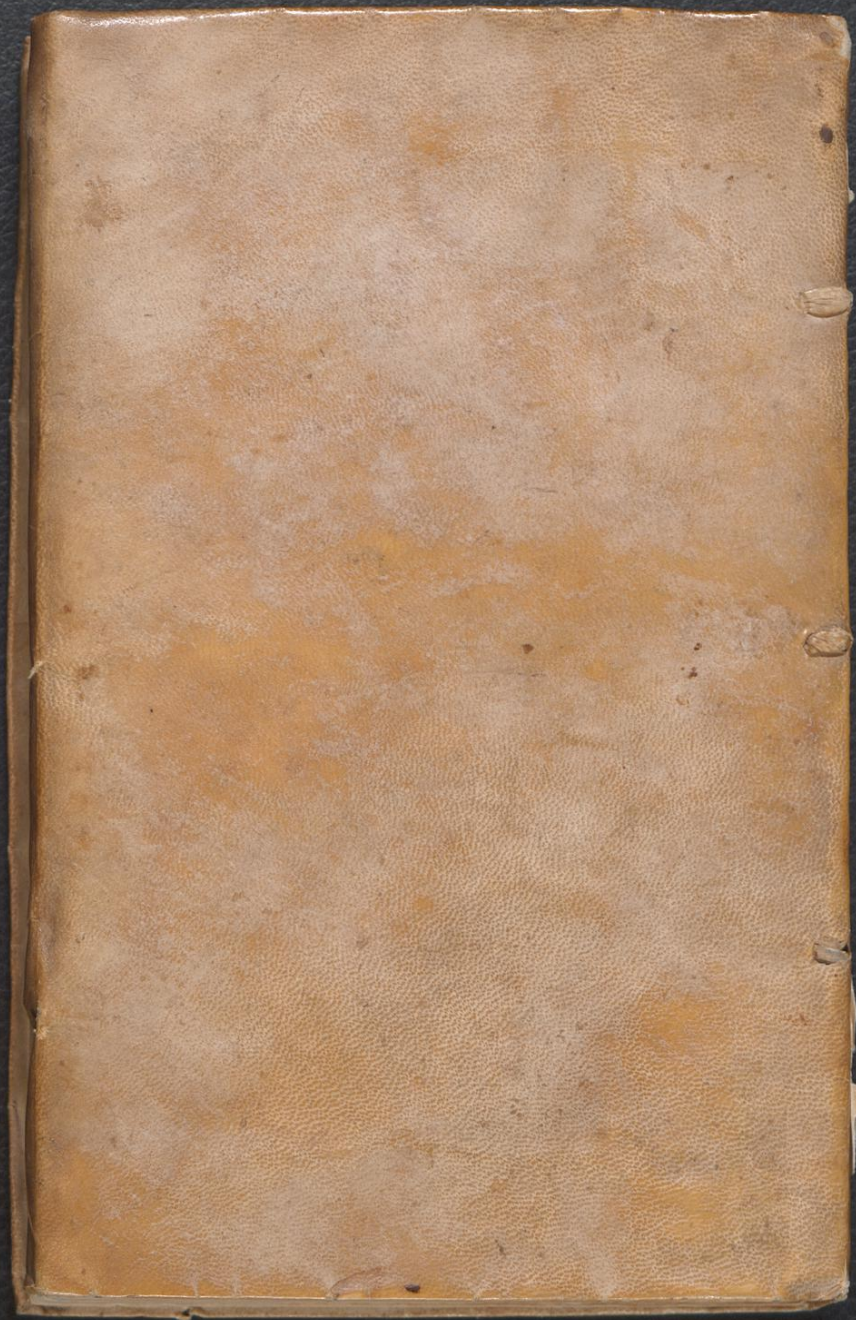
Rés

~~De 417~~

un 2^d ete. à

~~99 142~~

~~99 213~~

Rés

96

Df
417

